

STANDARDE
de învățare şi dezvoltare pentru copilul de la naştere până la 7 ani

STANDARDE
profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie

CZU 373.2(083.7)
S 76

Standardele au fost elaborate în cadrul Proiectului «Educaţie Pentru Toţi – Iniţiativa de Acţiune Rapidă» şi aprobate de către Consiliul Naţional pentru Curriculum (CMC) la 23 august 2010

Experţi naţionali în elaborarea standardelor:
Dr.hab. Aglaida Bolboceanu, dr. Cornelia Cincilei

Expert internaţional:
Dr. Mihaela Ionescu, România

Au colaborat:
Ala Pînzari (Banca Mondială), Larisa Vîrtosu (UNICEF), dr. conf. Nadejda Velişco (Ministerul Educaţiei), dr. Lia Sclifos (Proiectul Educaţie Pentru Toţi – Iniţiativa de Acţiune Rapidă)

Experţi naţionali în validarea standardelor:
Maria Vrânceanu, Tatiana Turchină, Natalia Zotea, Valentina Lungu, Anatol Bucatca

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Standarde de învățare şi dezvoltare pentru copilul de la naştere până la 7 ani : Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituţiile de educație timpurie / Min. Educației al Rep. Moldova; au colab.: Larisa Vîrtosu, Ala Pînzari, Nadejda Velişco [et al.] ; experţi naț.: Aglaida Bolboceanu, Cornelia Cincilei; expert internaț.: Mihaela Ionescu. – Ch. : "Imprint Star" SRL. – 170 p. – (Ajută-l să crească OM MARE).
3450 ex.
ISBN 978-9975-9905-9-2.
- - 1. Educația preşcolarilor – Standarde.

ISBN 978-9975-9905-9-2

CUPRINS

STANDARDE DE ÎNVĂȚARE ŞI DEZVOLTARE PENTRU COPILUL DE LA NAŞTERE PÂNĂ LA 7 ANI

STANDARDE PROFESIONALE NAȚIONALE PENTRU CADRUL DIDACTIC

INTRODUCERE

Pentru toţi cei care contribuiţi la creşterea, îngrijirea şi dezvoltarea copiilor, standardele reprezintă o resursă importantă ce orientează acţiunile dumneavoastră în scopul sprijinirii şi stimulării învăţării, dezvoltării normale şi depline a copiilor!

Adulţii sunt cei care au un rol decisiv în acest proces, deoarece copiii depind de ceea ce adulţii creează în jurul lor, de ceea ce ştiu despre ei şi de modul în care aceştia interacţionează cu ei. Perioada copilăriei timpurii este numită de către unii specialişti perioada „magică" tocmai datorită schimbărilor şi salturilor uimitoare în toate domeniile dezvoltării care se petrec în acest răstimp. Acumulările ştiinţifice în domeniul psihologiei copilului, neuropsihologiei, pedagogiei copilului mic, precum şi experienţa confirmată în timp a programelor de educaţie timpurie din lume au contribuit semnificativ la cunoaşterea mai îndeaproape a modului în care copiii cresc şi se dezvoltă. Aceste acumulări au stat la baza elaborării standardelor de învăţare şi dezvoltare ale copilului mic.

Actualele Standarde sunt totodată rezultatul un îndelung proces în 3 etape: de elaborare, validare şi revizuire, în care au fost consultaţi şi implicaţi experţi în educaţia şi dezvoltarea timpurie, psihologi, cadre didactice, părinţi. Etapa de elaborare a inceput în anul 2007, când au fost elaborate standardele de învăţare şi dezvoltare a copiilor de la 5 la 7 ani, apoi, în 2009, au fost completate şi corelate cu perioada de vârstă naştere-5 ani, în acest mod fiind acoperită întreaga perioadă a copilăriei timpurii, până la intrarea în clasa primară. Etapa de validare a cuprins validarea de vîrstă a indicatorilor, care s-a realizat în 2010, pe un eşantion reprezentativ la nivel naţional, format din copii cu vârsta aflată în intervalul naştere-7 ani. În baza reyultatelor procesului de validare de vârstă, indicatorii corespunzători standardelor au fost revizuiţi, astfel încât să corespundă nivelului de dezvoltare a copiilor.

1. CE SUNT STANDARDELE?

În cel mai larg sens, standardele reprezintă un set de afirmaţii care reflectă aşteptările privind ceea ce ar trebui copiii să ştie şi să poată să facă. Acestea sunt definite pentru a sprijini creşterea şi dezvoltarea copiilor de la naştere până la intrarea în şcoală, atât în mediul familial, cât şi în cadrul altor servicii de educaţie timpurie.

Standardele de învăţare şi dezvoltare timpurie recunosc:

- unicitatea copilului;
- caracterul global şi integrat al dezvoltării lui;
- rolul activ al copilului în construcţia sinelui şi a propriei învăţări;
- importanţa respectării drepturilor fundamentale ale copilului;
- rolul fundamental al adultului în îngrijirea, creşterea, dezvoltarea şi educaţia copilului în perioada timpurie.

Standardele reprezintă o resursă, un document ce informează educatorii, părinţii şi toţi adulţii care participă la creşterea, dezvoltarea şi educaţia copiilor asupra aşteptărilor pe care le pot avea în privinţa copiilor în perioada copilăriei. Ele reflectă finalităţile acţiunilor noastre şi ne orientează şi îmbunătăţesc practicile în acord cu specificul dezvoltării copilului în această perioadă a vieţii, având în vedere în mod holistic toate domeniile dezvoltării lui.

Formularea standardelor pentru învăţare şi dezvoltare timpurie a copiilor cu vârsta de la naştere la 7 ani în Republica Moldova reprezintă un reper important în a formula expectaţii în privinţa a ceea ce copilul trebuie să ştie şi să poată să facă la această vârstă, înainte de intrarea în şcoală. Ele se adresează tuturor copiilor cu vârsta cuprinsă între naştere şi 7 ani. Orice demers educaţional trebuie să aibă o finalitate. Standardele de învăţare şi dezvoltare timpurie definesc aceste finalităţi cu caracter general. Însă, întrucât există diferenţe individuale importante între ritmurile de dezvoltare ale copiilor, aceste standarde sunt flexibile, permiţând mici variaţii de la copil la copil. Unii copii cunosc salturi spectaculoase în dezvoltare într-un interval scurt de timp, pe când alţii înregistrează o dezvoltare gradată pe acelaşi interval de timp. În ambele cazuri dezvoltarea lor este normală. De aceea este foarte important să respectăm ritmul şi caracteristicile individuale ale învăţării şi dezvoltării fiecărui copil. Prin formularea lor, standardele doar orientează adulţii în procesul lor de participare şi sprijinire a creşterii şi dezvoltării normale şi depline a fiecărui copil, fiind doar repere generale ale dezvoltării acestuia, nu trasee strict individuale de dezvoltare.

Standardele de învăţare şi dezvoltare timpurie promovează abordarea individuală a copilului în sprijinirea lui în procesul de învăţare şi dezvoltare, însă misiunea lor de orientare şi promovare a calităţii vizează întreg sistemul de educaţie, îngrijire şi dezvoltare timpurie.

Pentru cadrele didactice, formularea standardelor de dezvoltare şi învățare reprezintă un punct de referință în organizarea şi proiectarea activităților din unitățile de educație timpurie. Întrucît au un caracter general, standardele sunt relevante numai la **nivel de grup de copii, şi nu la nivel individual în sensul diagnosticării profilului de dezvoltare a copilului.** Ele au fost concepute pentru a crea un sistem global, comun de referință în educația, îngrijirea şi dezvoltarea copilului mic. De aceea, scopul lor este acela de a evalua nivelul la care se situează toți copiii dintr-o grupă, grădiniță, raion, sistem şi nu acela al evaluării dezvoltării individuale a copiilor. In acest scop există instrumente speciale psihologice. Observarea copiilor în baza standardelor şi a indicatorilor are ca scop pentru cadrul didactic conturarea unui profil al grupei de copiii pentru a cunoaşte care sunt domeniile de dezvoltare care sunt mai puțin apelate prin activitățile desfăşurate în grădiniță şi, în acest mod, a interveni în proiectarea viitoarelor activități.

Standardele de învățare şi dezvoltare a copilului reprezintă punctul de plecare în elaborarea unui întreg sistem de standarde vizînd resursele umane, serviciile oferite şi politicile publice privind educația, îngrijirea şi protecția copilului de la naştere la 7 ani. Odată elaborate, aceste standarde au multiple utilizări:

- îmbunătățirea procesului educațional din creşe şi grădinițe;
- îmbunătățirea curriculum-ului destinat educației copilului de la naştere la 7 ani;
- îmbunătățirea pregătirii cadrelor de didactice;
- dezvoltarea şi îmbunătățirea programelor de educație destinate părinților;
- evaluarea şi îmbunătățirea programelor educaționale oferite de creşe şi grădinițe;
- monitorizarea progresului la nivel de sistem educațional destinat copiilor de la naştere la 7 ani;
- îmbunătățirea nivelului de cunoaştere publică asupra importanței şi valorii perioadei copilăriei timpurii.

Rolul principal al standardelor este acela de a contribui prin multiplele utilizări pe care le presupun, la o educație, îngrijire şi dezvoltare cît mai sănătoasă a copilului în acord cu ceea ce ne dorim să fie copiii cînd vor creşte. Ele se adresează tuturor părinților, instituțiilor care oferă programe de îngrijire şi educație a copiilor mici, instituțiilor care formează resursele umane ce vor lucra cu copiii mici, precum şi factorilor de decizie din sectoarele de educație, îngrijire şi sănătate. Ştiind cum ne dorim să fie copiii noştri, vom şti mai bine cum să le oferim toate condițiile pentru a ne împlini aşteptările.

2. PRINCIPII ORIENTATIVE PRIVIND CONŢINUTUL ŞI IMPLEMENTAREA STANDARDELOR

2.1. PRINCIPII REFERITOARE LA CONŢINUTUL STANDARDELOR

Cadrele didactice, părinţii şi alţi adulţi care participă la creşterea, dezvoltarea şi educaţia copiilor mici, utilizează standardele ca o modalitate de a înţelege mai bine ce aşteptări pot avea în privinţa copiilor în raport cu vârsta pe care o au şi pentru a sprijini şi a stimula mai eficient procesul lor de învăţare şi dezvoltare.

Conţinutul standardelor trebuie să fie adecvat grupei de vârstă a copiilor, luând în consideraţie diferenţele individuale privind ritmul de dezvoltare al fiecărui copil. Fiecare copil este unic în modul în care creşte, se dezvoltă şi dobândeşte deprinderi şi competenţe. Copiii trec prin stadii similare de dezvoltare, dar în ritmuri diferite. Nu trebuie să ne aşteptăm ca toţi copiii să atingă aceleaşi standarde în acelaşi timp sau la acelaşi nivel de performanţă. Astfel, conţinutul standardului trebuie să vizeze aşteptări realiste privind dezvoltarea copilului la vîrsta la care au fost elaborate standardele.

Standardele trebuie să recunoască faptul că micii copii sunt participanţi activi la învăţare. Copiii nu sunt recipiente pasive pentru cunoştinţe; ei învaţă prin joc, prin implicare activă, angajare, explorare şi exploatarea simţurilor – auz, văz, gust etc. Standardele trebuie să recunoască faptul că toţi copiii trebuie expuşi unei game cât mai bogate de oportunităţi de învăţare, în moduri diferite şi în contexte diferite.

Conţinutul standardelor trebuie să reflecte faptul că învăţarea şi dezvoltarea copiilor sunt concepte mutidimensionale şi că toate domeniile de dezvoltare sunt intercorelate. Trebuie acordată atenţie tuturor domeniilor deoarece învăţarea şi dezvoltarea copilului este complexă şi apare traversând simultan toate domeniile de dezvoltare.

Conţinutul standardelor ţine cont de importanţa rolului jucat de familie, comunitate şi mediu în dezvoltarea copilului. Familiile reprezintă un factor semnificativ prin contribuţia lor asupra dezvoltării şi învăţării copilului de-a lungul întregii vieţi a acestuia. Standardele recunosc faptul că toţi copiii se dezvoltă şi învaţă în contextul interacţiunilor şi relaţiilor pe care copiii le stabilesc cu primele persoane care au grijă de ei, părinţii, apoi cu comunitatea apropiată şi mediul în care trăiesc.

Standardele recunosc capacitatea tuturor copiilor de a învăţa, de a realiza progrese în dezvoltare, indiferent de dispoziţiile lor fizice sau emoţionale, de experienţele anterioare sau moştenirea culturală. Setul de standarde este universal şi trebuie dezvoltat pentru toţi copiii, indiferent de diferenţele culturale, de statut socio-economic, de prezenţa unor deficienţe şi probleme fizice sau de învăţare. Standardele trebuie să ia în consideraţie această diversitate şi să se adapteze naturii unice a învăţării şi dezvoltării copilului

Conţinutul standardelor trebuie să ţină cont şi să respecte moştenirea culturală şi diferenţele lingvistice. Importanţa diversităţii mediilor şi moştenirii culturale trebuie să se regăsească în standarde.

Standardele trebuie să recunoască faptul că la vârsta timpurie, copiii dobândesc abilităţi îndeosebi prin utilizarea diverselor strategii de învăţare şi prin construirea de variate contexte şi medii de învăţare. Contextele de învăţare în perioada timpurie sprijină şi stimulează învăţarea şi dezvoltarea copiilor mici. Standardele trebuie să recunoască necesitatea existenţei acestor medii de învăţare şi faptul că ele reprezintă diversitatea modalităţilor de predare şi învăţare şi diversitatea experienţelor de învăţare şi dezvoltare.

Conţinutul standardelor trebuie să fie orientat de cercetările şi practicile bune din educaţia timpurie. Întrucât standardele sunt utilizate pentru a maximiza dezvoltarea programelor educaţionale şi a experienţelor educaţionale ale copiilor, ele trebuie să se bazeze pe informaţii valide, riguroase şi realiste de cunoaştere a dezvoltării copilului şi familiei. Standardele trebuie să se bazeze pe expertiză şi experienţă în lucrul cu copiii mici.

2.2. PRINCIPII REFERITOARE LA IMPLEMENTAREA STANDARDELOR

- **Bunăstarea copiilor şi respectul pentru familiile lor au cea mai mare prioritate în implementarea standardelor.** Familiile reprezintă primul şi cel mai important educator, decident şi suport în viaţa copiilor. Implicarea familiilor trebuie văzută ca un proces esenţial în implementarea standardelor.
- **Standardele trebuie utilizate pentru a sprijini dezvoltarea copiilor, proiectarea programului de educaţie timpurie şi practicile educaţionale din familie.** Standardele trebuie utilizate pentru a ajuta micii copii, familiile, educatorii şi programele educaţionale să exceleze. Standardele nu trebuie utilizate ca instrumente pentru criticarea, excluderea sau sancţionarea copiilor, a cadrelor didactice sau a familiilor.
- **Standardele trebuie utilizate judicios şi în scopul pentru care au fost create.** Ele trebuie să sprijine familiile care sunt primele care lucrează cu copiii. Ele nu trebuie utilizate pentru a forţa sau opri dezvoltarea copilului sau pentru a eticheta copilul.
- **Standardele trebuie revizuite şi actualizate cel puţin o dată la cinci ani.** Pentru ca standardele să rămână relevante, sistematice, ele trebuie să fie revizuite periodic printr-un proces interactiv.
- **Implementarea standardelor trebuie evaluată pentru a se asigura utilizarea ei adecvată de către familii, unităţile de educaţie timpurie şi comunităţi.** Rezultatele evaluării trebuie să conducă la o utilizare mai bună a acestora.
- **Pentru utilizarea şi implementarea optimă a standardelor trebuie să se asigure suport tehnic şi resurse adecvate.** Familiile, educatorii şi ceilalţi adulţi care sunt implicaţi în dezvoltarea copilului trebuie să fie familiarizaţi şi orientaţi în utilizarea adecvată a standardelor. Ei trebuie ajutaţi tocmai pentru a se asigura că prin utilizarea lor standardele contribuie la stimularea dezvoltării copilului în toate domeniile indicate de către standarde.

STANDARDELE:

- **NU SUNT** un ghid exhaustiv al dezvoltării copilului şi nu trebuie considerate ca o listă de comportamente ce serveşte drept parcurs fix al dezvoltării copilului. Standardele nu reprezintă un instrument de stigmatizare a copilului.
- **NU SUNT** un instrument de evaluare a copilului, ele orientează conţinutul instrumentelor de evaluare, dar nu sunt un substitut al acestora. Ele pot fi utilizate ca o bază pentru observarea copiilor şi realizarea unui profil al grupei de copii în privinţa domeniilor de dezvoltare care au fost mai mult solicitate prin activităţile realizate de cadrul didactic.
- **NU SUNT** un instrument pentru a evalua calitatea activităţii cadrelor didactice.

3. STRUCTURAREA STANDARDELOR PE DOMENII DE DEZVOLTARE

Întrucât copiii învață şi se dezvoltă explorând lumea în întregul ei, care solicită şi stimulează copilul sub toate aspectele, **standardele de învățare şi dezvoltare sunt structurate pe toate domeniile de dezvoltare ale copilului**. Prin interacțiune cu mediul (înțeles în complexitatea lui – mediul fizic şi ființe) copiii trăiesc experiențe ce au implicații asupra dezvoltării lui în complexitatea ei. Fiecare acțiune a lor de cucerire a mediului în care trăiesc şi se dezvoltă, implică atât procese cognitive, operații mentale, cât şi trăiri afective şi motricitate. Pentru a trăi astfel de experiențe, copilul trebuie să fie sprijinit în dezvoltarea sa sub raport cognitiv, socio-emoțional şi fizic.

Toate domeniile de dezvoltare sunt interconditionate, adică dezvoltarea unui domeniu favorizează dezvoltarea copilului într-un alt domeniu, iar experiențele de învățare sunt cu atât mai semnificative pentru progresul copilului cu cât ele se adresează simultan tuturor domeniilor dezvoltării. Ritmul dezvoltării fiecărui domeniu este diferită de la copil la copil.

Fiecare domeniu de dezvoltare, cognitiv, socio-emoțional, fizic, are o anumită specificitate şi de aceea există obiective ale educației timpurii care sunt specifice unui domeniu, **dar a căror realizare determină implicit antrenarea obiectivelor dintr-un alt domeniu de dezvoltare**. De exemplu, dacă obiectivul este acela de a-l învăța să mănânce de unul singur, aceasta implică pe lângă motricitate, coordonare oculo-motorie, atenție şi reacții emoționale prin modul în care adultul îl ajută, îl încurajează în mişcările pe care le realizează, precum şi comunicare cu acesta, numirea obiectelor cu care mănâncă şi a mâncării. La fel, dezvoltarea limbajului poate favoriza sau bloca interacțiunile sociale ale copilului cu ceilalți.

Structurarea standardelor pe domenii de dezvoltare are ca scop surprinderea specificului acestor domenii şi totodată urmărirea dezvoltării complete, globale a copilului.

Fiecare domeniu de dezvoltare cuprinde subdomenii şi, după caz, aspecte specifice ale subdomeniilor. Scopul structurării în acest mod al domeniilor de dezvoltare este acela de a se asigura cuprinderea tuturor aspectelor importante, a evita suprapunerile dar şi posibilitatea de a scăpa din vedere anumite dimensiuni importante ale dezvoltării care conturează ideea completă a pregătirii copilului pentru şcoală şi pentru viață.

Structura documentului este după cum urmează:

- **Domeniu de dezvoltare**
  - **Subdomeniu de dezvoltare**
    - **Aspect *specific subdomeniului***
      - **Standard**
        - Indicator
          - Practici de sprijin

4. CORELAREA DOMENIILOR DE DEZVOLTARE CU STANDARDELE ŞI A STANDARDELOR CU INDICATORII ŞI CU PRACTICILE DE SPRIJIN

Fiecare standard cuprinde indicatori care explicitează aria generală desemnată de standard. Pentru fiecare indicator sunt sugerate activități şi contexte de învățare pe care adultul le poate utiliza pentru a sprijini atingerea aşteptărilor formulate prin standarde. Indicatorii au menirea de a acoperi întregul standard, precum toate standardele trebuie să acopere complet întreg domeniul de dezvoltare. Indicatorii sunt specifici vârstei copiilor şi sunt organizați ierarhic în funcție de complexitate.

Mai jos sunt prezentate domeniile de dezvoltare cu subdomeniile şi aspectele specifice, apoi pentru fiecare domeniu in parte este prezentată o scurtă descriere a acestuia care evidențiază importanța şi relevanța fiecărui domeniu pentru dezvoltarea globală a copilului.

După prezentarea fiecărui domeniu sunt prezentate sintetic standardele domeniului, urmate de tabelul in care se realizează corespondența între standarde, indicatori şi activități/contexte de învățare.

Domeniile, subdomeniile şi aspectele specifice subdomeniilor, în baza cărora au fost organizate standardele, sunt astfel structurate:

A. DEZVOLTAREA FIZICĂ, A SĂNĂTĂȚII ȘI IGIENEI PERSONALE

B. DOMENIUL DEZVOLTĂRII SOCIO-EMOȚIONALE

C. CAPACITĂȚI ȘI ATITUDINI ÎN ÎNVĂȚARE

D. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI ȘI A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII

E. DOMENIUL DEZVOLTĂRII COGNITIVE

A. DEZVOLTAREA FIZICĂ, A SĂNĂTĂŢII ŞI IGIENEI PERSONALE

A.1. Subdomeniul: Dezvoltarea fizică

A.1.1. Aspect specific: Motricitate grosieră

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi coordoneze muşchii mari ai corpului cu un scop al mişcării.

A.1.2. Aspect specific: Motricitate fină

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze mâinile şi degetele pentru scopuri diferite.

A.1.3. Aspect specific: Dezvoltare senzorio-motorie

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze utilizarea simţurilor (văzul, auzul, simţul tactil, mirosul etc.) în interacţiunea cu mediul pentru a-şi orienta mişcările.

A.2. Subdomeniul: Sănătate şi igienă personală

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea şi nutriţia

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să participe la activităţi fizice variate.

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze o alimentaţie sănătoasă variată.

A.2.2. Aspect specific: Îngrijirea şi igiena personală

Standard 6: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze deprinderi de păstrare a sănătăţii şi igienei personale.

A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze abilităţi de protecţie faţă de obiecte şi situaţii periculoase.

Sănătatea, bunăstarea fizică şi dezvoltarea motorie a copiilor sunt factori decisivi în procesul de creştere şi dezvoltare a copiilor în perioada timpurie. Creşterea şi dezvoltarea reprezintă procese complementare, chiar dacă creşterea se referă la anumite schimbări de ordin fizic, precum creşterea în greutate, în înălţime şi a dimensiunilor corpului, iar dezvoltarea la nivelul de complexitate al schimbărilor care parcurg un mod gradat de progres de la schimbări simple la cele mai complexe. Deşi paşii schimbărilor sunt mai mult sau puţin aceiaşi pentru toţi copii, ritmul schimbărilor prezintă o puternică variabilitate individuală.

Dezvoltarea fizică normală, sănătatea, motricitatea sunt fundamentale pentru întregul proces de învăţare şi reprezintă pietre de temelie pentru o viaţă activă şi un stil de viaţă sănătos. Mişcarea şi bunăstarea fizică au o contribuţie importantă la dezvoltarea creierului. Sănătatea fizică aduce energie, echilibru şi disponibilitatea de a fi implicaţi în experienţe de învăţare.

Dezvoltarea motricităţii este strîns legată de dezvoltarea limbajului, a proceselor cognitive, a competenţelor sociale şi emoţionale. Atît motricitatea grosieră cît şi cea fină, precum şi coordonarea senzorio-motorie reprezintă modalităţi de cucerire a mediului înconjurător, dar şi de descoperire şi conştientizare a propriului corp. Capacitatea copiilor de a implica, a coordona şi a controla muşchii şi părţile corpului în realizarea de mişcări de la cele mai simple la cele mai complexe necesită timp, exerciţiu şi sprijin. De la mers, alergare, sărituri, căţărări, rostogoliri pînă la realizarea unor operaţii mai complicate precum utilizarea de instrumente de scris, de desen, de tăiere sau deprinderi de îmbrăcare şi mîncare este un proces plin de încercări, dar şi reuşite, dacă i se oferă copilului suportul de care are nevoie. Conştientizarea simţurilor şi utilizarea lor, motricitatea şi coordonarea oculo-motorie reprezintă bazele unui comportament funcţional al copilului.

Ceea ce însoţeşte o dezvoltare fizică sănătoasă este însuşirea deprinderilor de igienă personală şi a celor de securitate personală. Copiii învaţă de mici ce înseamnă un program de viaţă sănătos. Deprinderile de somn, spălat, nutriţie, îmbrăcare şi activitate fizică se dezvoltă de la naştere şi constituie repere importante în prevenirea îmbolnăvirilor.

Vulnerabilitatea copiilor datorată fragilităţii acestora impune necesitatea de a dezvolta la copii deprinderile de securitate personală. Copiii trebuie să înveţe să se ferească de situaţii periculoase în care prin manipulare sau mişcare pot să producă accidente, să se rănească sau să îmbolnăvească. De asemenea, copiii trebuie să înveţe cînd, cum şi cui să ceară ajutor atunci cînd au nevoie, trebuie să înveţe să respecte anumite reguli în diferite contexte şi să facă distincţia dintre siguranţă şi pericol.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.1. Subdomeniu: Dezvoltarea fizică

A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi coordoneze muşchii mari ai corpului cu un scop al mişcării.

De la naştere la un an şi jumătate

(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
1. Îşi ridică fiind pe burtă capul şi pieptul.	• Oferiți copiilor în perioadele când e treaz, momente în care să stea pe burtă. Supravegheați-l. • Puneți-i la dispoziție obiecte care să poată fi trase, împinse, ridicate. • Acordați-i spațiu pentru a se mişca liber, a încerca să meargă, să se ridice să se cațere. • Jucați-vă cu el jocuri în care cântați şi îi antrenați în mişcări mâinile şi picioarele. • Asigurați-vă că mediul în care se află copilul este sigur şi securizat pentru a avea libertate de mişcare.
2. Dobândeşte control al mişcărilor mâinilor şi picioarelor.	
3. Se rostogoleşte.	
4. Îşi caută picioarele şi le aduce către gură.	
5. Stă în şezut cu sprijin din partea adultului şi mai apoi fără sprijin.	
6. Se leagănă înainte şi înapoi ajutându-se cu mâinile şi genunchii şi mai târziu se târăşte.	
7. Se împinge să se ridice în picioare, sprijinindu-se de ceva sau cineva.	
8. Merge ținându-se de mobilier.	
9. Se apleacă pentru a explora obiecte aflate pe covor.	
10. Încearcă să urce singur(ă) scările.	
11. Duce obiecte in mâini în timp ce merge.	

De la un an şi jumătate la 3 ani

(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
12. Merge si aleargă cu uşurință schimbând ritmul şi direcția.	• Oferiți copilului posibilitatea de a alerga, de a sări, de a se cățăra. • Puneți-i la dispoziție jucării şi diferite materiale şi echipamente care să-l implice în activități de mişcare (căluți pentru a fi călăriți, cuburi pe care se poate urca, căsuțe din piese mari de lego) • Implicați copiii în activități care să le solicite echilibrul, poziții diferite ale corpului.
13. Merge înapoi.	
14. Se urcă şi coboară din pat sau dintr-un scaun al adultului.	
15. Loveşte şi aruncă mingea cu control redus al direcției şi vitezei.	
16. Sare pe loc.	
17. Stă într-un picior; se ridică în vârful degetelor	
18. Merge în linie dreaptă.	
19. Urcă şi coboară scări, nealternând picioarele, independent.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătăţii şi igienei personale

A.1. Subdomeniu: Dezvoltarea fizică

A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricităţii grosiere

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi coordoneze muşchii mari ai corpului cu un scop al mişcării.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
20. Merge şi aleargă circular, în jurul unor obstacole, obiecte.	• Puneţi la dispoziţia copilului echipamente de joacă pentru a alerga în jurul lor, a se târî pe sub ele, a se căţăra pe ele.
21. Se târăşte prin tuneluri, pe sub masă.	
22. Se caţără pe echipamente de joacă pentru copii.	• Propuneţi copiilor rostogolirea mingii mari; exerciţii cu mingea mică. Jucând împreună cu copiii cu mingea, demonstraţi-le mişcări noi şi îndemnaţi-i să încerce şi ei
23. Prinde cu ambele mâini o minge mare.	
24. Loveşte mingea, dând-o înapoi.	• Jucaţi-vă cu ei imitând animale care sar. Cântaţi cu ei asociind mişcarea cu cântecul. Folosiţi dansul pentru a implica ambele părţi ale trupului în mişcare
25. Sare pe ambele picioare şi peste obiecte mici păstrându-şi echilibrul.	
26. Pedalează corespunzător când merge cu tricicleta.	• Supravegheaţi copiii când coboară scările.
27. Urcă şi coboară scările alternând picioarele, cu sprijin.	

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
28. Demonstrează coordonarea părţilor propriului corp în realizarea unor mişcări.	• Propuneţi jocuri de imitare a mişcărilor, de ghicire a personajelor pe baza mişcărilor. • Încurajaţi imitarea de mişcări ale animalelor, ale personajelor din poveste, realizarea de forme împreună cu corpul altui copil (un pod, un cerc, un pătrat), creează forme cu ajutorul degetelor (precum un cerc din degete etc.) • Valorificaţi mişcarea în jocurile de rol, în convorbiri; încurajaţi copiii să utilizeze mişcarea în descrierea obiectelor, vietăţilor, persoanelor, a fenomenelor naturii. • Implicaţi copiii în activităţi domestice simple, să ducă gunoiul, să strângă frunzele uscate etc. • Oferiţi copiilor permanent oportunitatea de a se mişca în aer liber • Solicitaţi copiilor să aducă lucruri, jucării din sala de clasă când ieşiţi din sala de clasă în spaţiul de joacă de afară. • Jucaţi jocuri de imitare fidelă a mişcărilor unor animale, a unor mişcări de dans. Încurajaţi copiii să reprezinte personaje din poveşti şi din mediul înconjurător. • Puneţi la dispoziţia copiilor mingi de diferite mărimi. Implicaţi-i în jocuri cu mingea.
29. Aleargă cu uşurinţă cu uşoare căzături.	
30. Urcă şi coboară scările ţinând un obiect într-o mână sau în ambele mâini.	
31. Poziţionează corpul şi membrele în mod corespunzător pentru a imita ceva sau pe cineva sau pentru a executa o mişcare (a prinde o minge, a arunca o minge)	
32. Loveşte mingea către un punct anume cu oarecare precizie.	
33. Aruncă o minge de mărime medie cu oarecare precizie.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.1. Subdomeniu: Dezvoltarea fizică

A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze mâinile şi degetele pentru scopuri diferite.

De la naştere la un an şi jumătate

(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
34. Prinde degetele adultului.	• Puneți obiecte în jurul copilului pentru ca el să ajungă la ele, să le prindă, să le ridice. • Jucați jocuri şi cântați cântecele în care solicitați mişcarea mâinilor şi a degetelor (bătut din palme, cântat la pian, imitarea toboşarului, a ploii, a moriştii etc. • Oferiți feluri de mâncare ce permit explorarea ei cu degetele (cereale, biscuiți mici etc.) • Încurajați copilul să se joace cu jucării în timpul băii, să le scufunde, sa le umple cu apă, să le golească etc.) • Puneți la dispoziția copilului cărți cu pagini groase, cartonate, instrumente de scris (creioane de ceară, creioane mai groase) şi citiți şi scrieți, desenați cu el.
35. Caută cu ambele mâini jucăriile, obiectele şi sticluțele din jurul său.	
36. Imită gestul de „la revedere", de aplauze.	
37. Transferă obiecte mici dintr-o mână în alta.	
38. Goleşte cutii de conținut.	
39. Umple cutii cu conținut	
40. Apuca obiecte.	
41. Dă paginile unei cărți mari, deseori mai multe pagini odată.	
42. Face semne mari pe hârtie când i se dau instrumente de scris.	

De la un an şi jumătate la 3 ani

(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
43. În majoritatea situațiilor, dă paginile unei cărți una câte una.	• Oferiți activități ce permit copilului să le antreneze prinderea de obiecte în mâini. • Puneți-i la dispoziție jucării şi obiecte din gospodărie cu părți care se Înşurubează/deşurubează (de exemplu, borcane cu capac, dar care nu se strică uşor). • Oferiți copiilor cărți cu poveşti, imagini şi dați libertatea să le exploreze. Încurajați activități în grup mic, perechi sau individuale de „lecturare". • Puneți la dispoziția copiilor materiale de scris şi încurajați-i să scrie şi să deseneze. Apreciați permanent efortul lor.
44. Mâzgăleşte cu creionul începând să imite semne, cum ar fi cercul.	
45. Utilizează pensula.	
46. Deschide uşa, cu ajutor, apăsând pe clanță şi închizând-o.	
47. Utilizează unele tacâmuri corespunzător.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.1. Subdomeniu: Dezvoltarea fizică

A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze mâinile şi degetele pentru scopuri diferite.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
48. Mănâncă cu tacâmuri independent (lingură, furculiță).	• Oferiți copiilor seturi de jucării: veselă, mobilă, haine pentru păpuşi şi timp pentru a se juca cu ele. • Demonstrați prin exemplu propriu, eventual atenționați special, modele de utilizare a veselei.
49. Utilizează diverse materiale din centrul de artă (creioane, pensule, bureți, pictura cu degetele etc.).	
50. Copiază desene geometrice sau cu diverse forme.	• Oferiți copiilor variate materiale de scris, desenat. • Propuneți copiilor activități de decupare pentru confecționarea de hăinuțe pentru personajele lor preferate. • Exersați regulile de utilizare a instrumentelor, asigurând copiilor un mediu securizat
51. Taie în linie dreaptă sau curbă.	
52. Manipulează obiecte mici cu uşurință (şiruri de mărgele, obiecte mici introduse prin găuri etc.).	
53. Încheie nasturi mari.	• Organizați activități în centrul de jocuri de masă manipulative. • Utilizați centrul de joc simbolic pentru a exersa îmbrăcarea şi dezbrăcarea păpuşilor. • Utilizați orice oportunitate în timpul activităților pentru a încuraja copiii să scrie litere si cifre pe care le cunosc. Atrageți atenția permanent asupra materialelor scrise din sala de grupă.
54. Închide fermoare mari.	
55. Realizează puzzle-uri mai complicate (in jur de 25 piese)..	
56. Scrie unele litere şi cifre ce pot fi recunoscute (de ex., litere din numele propriu, cifre din data zilei de naştere, vârsta copilului)	

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
57. Îşi pune singur pantofii şi îşi leagă şireturile la pantofi.	• Exersați abilitățile copilului de autoservire în fiecare situație potrivită. Demonstrați, în caz de necesitate, copilului acțiunea şi acordați-i ajutor să o însuşească. • Propuneți sarcini de decorare a unor obiecte sau a unor contururi de obiecte utilizând instrumentele de scris. Rugați copiii „să se semneze" pe lucrările lor.
58. Scrie diferite litere şi cifre (de ex., îşi scrie prenumele, scrie cifre de la 0 la 10).	
59. Utilizează independent cu uşurință materiale pentru a picta, modela.	• Prevedeți timp în fiecare zi pentru activități de dezvoltare a motricității fine, valorificând situații de rutină: aranjarea mesei, masa, aranjarea jucăriilor, pregătirea materialelor distributive pentru anumite activități, etc. • Elaborați împreună cu copiii compoziții plastice din puncte, linii, pete, aplicații din frunze, ornamentarea obiectelor. • Propuneți copiilor jocuri cu apă şi nisip pentru antrenarea degetelor. • Oferiți copiilor materiale şi instrumente de desen şi pictură; Încurajați-i să se implice în activitatea cu astfel de materiale şi instrumente. • Implicați copiii în activități plastice (modelare, punctare, haşurare. etc.); experimentați împreună diverse instrumente (desen cu degetele, bureți, vată, pensula, markere, creioane, creta, etc.) • Oferiți costumație în centrul de joc simbolic unde copiii pot exersa încheierea şi descheierea nasturilor.
60. Se îmbracă şi dezbracă singur, uneori cu sprijin.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătăţii şi igienei personale

A.1. Subdomeniu: Dezvoltarea fizică

A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze utilizarea simţurilor (văzul, auzul, simţul tactil, mirosul etc.) în interacţiunea cu mediul pentru a-şi orienta mişcările.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
61. Răspunde întorcându-se după sunetul sau atingerea percepută.	• Verificaţi nivelul de zgomot din apropierea copilului. Evitaţi expunerea lui la sunete puternice. • Stimulaţi vederea copilului cu jucării care pendulează, pe care le poate prinde. Indicaţi obiecte în jurul copilului numindu-le. • Legănaţi uşor copilul folosind braţele, un balansoar sau alte echipamente de joacă. • Oferiţi copiilor obiecte din materiale şi cu texturi diferite. • Numiţi când vorbiţi cu copilul culorile, forma, mirosurile, gusturile, temperatura aerului etc. • Explicaţi-le copiilor când mâncarea sau alte obiecte sunt prea fierbinţi sau prea reci şi nu trebuie atinse.
62. Focalizează vederea asupra obiectelor din apropiere sau depărtare.	
63. Explorează mediul cu mâinile şi gura.	
64. Realizează coordonarea oculo-motorie în cadrul anumitor mişcări (pune obiecte mici într-un recipient mai mare).	
65. Explorează şi reacţionează la texturi şi suprafeţe diferite.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
66. Ţine cana şi bea din ea fără ca să verse.	• Încurajaţi copilul să bea singur din cană. • Oferiţi oportunităţi de activităţi fizice care integrează mişcarea cu utilizarea simţurilor (jocul umbrelor, pictura cu picioarele, mişcări la auzul unor semnale etc.) • Modelaţi mişcări ale copilului realizând anumite activităţi împreună cu el: dansuri, bătut la tobă, cântat la pian etc. • Oferiţi jucării şi obiecte din materiale şi texturi diferite. Numiţi-le.
67. Realizează mişcări artistice împreună cu adultul, cum ar fi dansul pe muzică sau mişcări ritmice.	
68. Demonstrează coordonare oculo-motorie în jocurile de construcţie, în realizarea puzzle-urilor, în înşirarea de obiecte pe aţă etc.	
69. Utilizează în joc obiecte din texturi diferite (nisip, apă, frunze, pluş, plastic, burete etc.)	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.1. Subdomeniu: Dezvoltarea fizică

A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze utilizarea simțurilor (văzul, auzul, simțul tactil, mirosul etc.) în interacțiunea cu mediul pentru a-şi orienta mişcările.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
70. Reacționează fizic corespunzător stimulilor din mediu (îşi îndoaie picioarele pentru a ateriza mai uşor, se mişcă mai repede pentru a evita un obstacol, se fereşte, simte mirosuri supărătoare etc.).	• Utilizați jocuri care solicită simțurile şi mişcarea corpului: jocuri de imitație, cântece cu comenzi etc.
71. Imită animale prin mişcare, sunete, îmbrăcăminte etc.	• Jucați jocuri în care copiii interpretează animale favorite. Le imită mişcările, sunetele. Inventează roluri
72. Demonstrează o mai bună coordonare oculo-motorie (prinde o minge care sare din pământ).	• Oferiți oportunitatea de a utiliza echipamentul de joacă din spațiul de joacă din aer liber.
73. Împinge obiecte către o destinație, se balansează în scrânciob, alunecă pe tobogan.	• Realizați trasee cu obstacole pe care trebuie să le ocolească, să le escaladeze

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
74. Recunoaşte prin atingere/pipăit obiecte ascunse, fără să le vadă.	• Jucați jocuri de recunoaştere a formelor, materialelor, sunetelor prin implicarea simțurilor (auz, pipăit, miros): Ce-i ascuns în săculeț? • Utilizați în jocuri exerciții de tipul „stop-start” • Propuneți jocuri cu schimbarea mişcărilor la semnal, la schimbarea ritmului muzicii; jocuri cu schimbarea direcției şi vitezei de mişcare • Jucați cu copiii jocul „*Roboțelul cu telecomandă*”. Solicitați copiii să redea în mişcări comenzile auzite.
75. Răspunde adecvat la diverse semnale de natură diferită (culoare, sunet, simboluri grafice).	
76. Manipulează păpuşi simple (de ex. păpuşi care pot fi îmbrăcate pe mână, marionete etc.).	• Realizați un teatru de păpuşi.
77. Duce un pahar de apă plin dintr-o parte într-alta a camerei fără să verse.	• Implicați copiii în acțiuni de ajutorare reciprocă, de aşezare a mesei, de curățenie la măsuțe, la locul de depozitare a materialelor.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătăţii şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătăţii şi igienei personale

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea şi nutriţia

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să participe la activităţi fizice variate.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
78. Încearcă cu sprijin mişcări de motricitate grosieră şi fină.	• Oferiţi copiilor câteva ore zilnic momente de mişcare liberă. • Ajutaţi-i zilnic să meargă, să alerge, să se ridice. • Respectaţi zilnic programul de somn şi ritualurile de dinainte şi de după somn. • Jucaţi cu copiii jocuri ce implică mişcare şi activitate fizică.
79. Demonstrează dorinţa de a încerca noi jocuri şi jucării.	
80. Este încântat(ă) când sunt utilizate jucării sau obiecte în jocuri ce solicită mişcare.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
81. Încearcă activităţi noi care necesită mişcări fizice fără sprijinul adultului.	• Oferiţi copiilor cel puţin 60 de minute de activitate fizică în fiecare zi. • Puneţi-le la dispoziţie echipamente şi obiecte care îi implică în activităţi fizice structurate (mişcări însoţite de cântec, ritm, de căţărare, de menţinere a echilibrului etc. • Oferiţi momente de odihnă după activităţi fizice
82. Participă activ în jocuri, dansuri, jocuri în aer liber etc.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătăţii şi igienei personale

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea şi nutriția

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să participe la activităţi fizice variate.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
83. Participă cu entuziasm în diverse activități fizice: alergare, cățărare, aruncări, rostogoliri, dans etc.)	• Implicați copiii într-o varietate largă de activități fizice şi mişcare, în diverse momente ale zilei şi în timpul activităților. • Oferiți copiilor cel puțin 60 de minute de activitate fizică zilnic. • Faceți ca activitățile fizice să fie distractive, amuzante.
84. Introduce diverse activități fizice în momentele de tranziție, de trecere de la o activitate la alta, de la un spațiu la altul.	

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
85. Participă în mod regulat la activități fizice de alergare, dans, jocuri sau chiar sporturi.	• Oferiți zilnic copiilor suficient timp pentru activități în aer liber şi mişcare şi învățați-i noi mişcări, supuneți-i la noi provocări. Exersați-le viteza, forța, precizia. • Învățați-i pe copii jocuri precum „Statuile", De-a v-ați ascunselea" ş.a.
86. Ajută la realizarea de activități domestice care implică mişcare: măturat, adunarea rufelor, aranjarea jucăriilor, mutarea unor obiecte etc.	• Utilizați momentele de rutină pentru a-i implica pe copii în activități fizice.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătății şi igienei personale

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea şi nutriția

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze o alimentație sănătoasă .

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
87. Se hrăneşte prin alăptare, dacă există condiții propice.	• Creați un mediu relaxat, propice alăptării. Urmăriți copilul pentru a observa când îi este foame şi când este sătul.
88. Îşi reglează viteza şi intensitatea cu care mănâncă.	• Faceți din momentul mesei un moment agreabil şi un prilej de a-l învăța să mănânce independent. • Discutați cu copilului şi învățați-l despre alimentația sănătoasă.
89. Consumă o varietate de mâncăruri din toate grupele de alimente.	
90. Explorează mâncarea cu degetele.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
91. Începe să recunoască şi să mănânce o mare varietate de mâncăruri.	• Stabiliți ore regulate de masă şi gustare. • Vorbiți cu copilul despre importanța alimentației şi a apei pentru sănătatea organismului. Încurajaşi copilul să bea apă pe parcursul zilei.
92. Face diferența între lucruri care se mănâncă şi cele care nu se mănâncă.	• Oferiți copilului posibilitatea de a alege între câteva variante de mâncăruri.
93. Poate face alegeri între diverse opțiuni de mâncare.	• Introduceți mâncărurile noi împreună cu cele preferate de copil.
94. Încearcă mâncăruri noi când îi sunt oferite.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătăţii şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătăţii şi igienei personale

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea şi nutriţia

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze o alimentaţie sănătoasă .

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
95. Participă la pregătirea unor gustări sănătoase.	• Organizaţi activităţi de preparare a unor salate şi implicaţi-i pe copii în pregătirea lor. Discutaţi despre fiecare aliment utilizat şi despre importanţa igienei alimentare şi a unei alimentaţii sănătoase. • Organizaţi activităţi în care să discutaţi despre mâncăruri favorite şi mâncăruri care nu-i plac, să înveţe cum se spală fructele şi legumele şi de ce este necesară spălarea lor. • Implicaţi copiii în activităţi de plantare, creştere şi recoltare a unor legume, zarzavaturi.
96. Alege mâncăruri care sunt mai sănătoase decât altele, cu sprijinul adultului.	
97. Ajută la servirea mesei şi îşi apreciază corect porţia de mâncare.	

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
98. Explică funcţiile benefice sau dăunătoare ale anumitor alimente pentru organismul uman.	• Implicaţi copiii în prepararea, servirea şi gustarea unei mese sănătoase.
99. Recunoaşte mâncăruri dintr-un grup de mâncăruri diferite, cu sprijinul adultului.	• Discutaţi despre alimente care sunt mai sănătoase şi mai nutritive decât altele. • Realizaţi activităţi de joc privind alimentaţia, servirea mesei şi comportamentul sănătos în timpul mesei, în care copiii joacă roluri diferite (de ex. „De-a restaurantul”).

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătății şi igienei personale

A.2.2. Aspect specific: Îngrijirea şi igiena personală

Standard 6: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze deprinderi de păstrare a sănătății şi igienei personale.

De la naştere la un an şi jumătate

(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
100. Se relaxează în timpul băii.	• Respectați programul de igienă al copilului. Faceți din momentele de igienă personală momente agreabile, vorbiți cu copilul, cântați-i în timp ce îi faceți baie, când îi schimbați scutecele, când îl îmbrăcați etc. • Arătați-i periuța lui/ei de dinți şi pasta de dinți pentru copii, precum şi cele ale celorlalți.
101. Reacționează la stimulii verbali în timpul momentelor rutinare de schimbare a scutecelor.	
102. Îşi spală şi îşi usucă mâinile numai cu sprijinul adultului.	•
103. Recunoaşte periuța de dinți şi pasta de dinți.	

De la un an şi jumătate la 3 ani

(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
104. Lasă să se înțeleagă dacă scutecul este ud sau plin, arătând spre el sau trăgând de el când este atins de adult.	• Modelați deprinderile copilului de a se spăla pe mâini şi a se şterge, de a utiliza toaleta, de a– şi peria dinții. Apreciați-l permanent. • Utilizați poezii, cântece, povestioare despre deprinderile de igienă personală. • Discutați despre reguli de păstrare a igienei când îl sprijiniți în formarea acestor deprinderi („trebuie să punem mâna la gură când tuşim sau strănutăm...", „trebuie să schimbăm scutecul dacă este murdar deoarece..." etc.) • Numiți stările de disconfort fizic cauzate de simptome ale unor boli, de ex. „mă doare burtica", „simt că sunt cald, că mi-e frig" etc. • Însoțiți copilul la baie şi apreciați eforturile lui de a se spăla pe mâini singur şi a de a-şi peria dinții.
105. Foloseşte şervețele pentru a–şi şterge nasul, cu sprijinul adultului.	
106. Demonstrează interes privind mersul la toaletă şi o poate folosi în mod regulat la 36 de luni.	
107. Începe să îşi perieze dinții cu sprijinul adultului.	
108. Îşi spală mâinile şi le usucă în momentele potrivite (înainte de masă, după utilizarea toaletei etc.), cu slabă supraveghere.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătății şi igienei personale

A.2.2. Aspect specific: Îngrijirea şi igiena personală

Standard 6: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze deprinderi de păstrare a sănătății şi igienei personale.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
109. În majoritatea situațiilor, foloseşte şervețele pentru a-şi şterge nasul şi le aruncă după utilizare la coş; 110. In majoritatea situațiilor duce mâna la gură când tuşeşte. 111. Are grijă de nevoile de utilizare a toaletei. 112. Îşi spală mâinile şi le şterge înainte de masă şi după utilizarea toaletei, fără sprijinul adultului. 113. Cooperează cu adultul în spălarea dinților. 114. Spune când simte unele simptome de boală.	• Puneți la dispoziția copilului permanent şervețele pentru a le utiliza la nevoie. • Supravegheați permanent respectarea rutinei în păstrarea igienei (spălatul mâinilor, al dinților etc.) • Creați un loc unde copiii să îşi poată păstra obiectele de igienă personală (săpunul, pieptenul, periuța de dinți etc.) • Propuneți jocuri precum „De-a magazinul" unde copiii pot utiliza produse de igienă personală (săpunuri, şamponuri, geluri de duş, paste de dinți, bureți de baie etc.) Apreciați de fiecare dată când copilul pune mâna la gură când tuşeşte sau strănută şi foloseşte şervețelul l. Realizați jocuri în grup mic în care unii copii sunt medici şi alții pacienți. Discutați despre simptomele unor boli.

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
115. Demonstrează independență în igiena personală (se spală şi se şterge singur pe mâini, îşi acoperă gura cu mâna când strănută, când tuşeşte, foloseşte independent toaleta, foloseşte batista, se spală pe dinți).	• Oferiți zilnic copiilor posibilitatea de a-şi exersa deprinderile de igienă personală. Încurajați copiii care le respectă şi amintiți constant de importanța respectării lor. • Realizați cu copiii cărticele despre sănătate. Încurajați-i să realizeze desene, afişe, poezioare sau cântecele despre regulile sanitare.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătății şi igienei personale

A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze abilități de protecție față de obiecte şi situații periculoase.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	
116. Reacționează la atenționări ale adulților privind o situație periculoasă.	• Supravegheați permanent copilul şi folosiți modalități de atenționare a lor în situații periculoase. Utilizați aceleaşi semnale pentru a se obişnui copilul cu semnificația lor.
117. Poate fi distras de la un comportament periculos prin semnale, vorbe, mişcări, dar necesită susținere pentru a se opri.	• Explicați copilului permanent motivul pentru care interziceți un anumit comportament, care este pericolul pe care îl evitați („Nu, acolo nu e voie, pentru că....)
118. Demonstrează că face diferența între adulții care îl îngrijesc şi străini.	
119. Urmează unele reguli şi rutine stabilite.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
120. Începe să evite pericolele (aragaz, fier de călcat, cuțite), dar nu oferă siguranța nesupravegherii.	• Folosiți jucăriile din centrul de joc simbolic sau alte centre pentru a discuta despre obiecte şi lichide periculoase. • Discutați despre accidentele care se pot petrece şi ce consecințe grave pot avea. • Folosiți imagini cu pompieri, medici şi discutați despre intervențiile lor în situațiile periculoase. • Atrageți atenția copiilor asupra necesității respectării unor reguli când utilizează echipamente de joacă pentru a nu se răni sau răni alți copii. • Utilizați povestiri pentru a pune accent pe regulile de securitate personală în diverse contexte (pe stradă, în magazine, în locuri publice, în parcul de joacă etc.). Amintiți-le permanent regulile.
121. Demonstrează recunoaşterea regulilor de protecție, chiar dacă nu le respectă întotdeauna, şi anticipează consecințele nerespectării acestora.	
122. Acordă atenție indicațiilor privind situațiile periculoase („dă-mi, te rog, mâna când traversăm strada”)	
123. Spune adultului când cineva îi face ceva rău.	• Învățați copilul să vorbească despre experiența sa personală când a simțit pericole.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății şi igienei personale

A.2. Subdomeniu: Dezvoltarea sănătății şi igienei personale

A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze abilități de protecție față de obiecte şi situații periculoase.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
124. Comunică adulților sau colegilor atunci când vede un comportament periculos.	• Utilizați imagini pentru a ilustra situații de risc (consum de lichide din sticle necunoscute, apropierea de un fier de călcat în priză, de flacără etc.) şi propuneți copiilor să vă spună ce ar face ei dacă s-ar afla într-o astfel de situație. • Citiți poveşti, povestiri ce prezintă situații periculoase si discutați despre posibilitatea evitării lor sau a riscurilor pe care le presupun. • Oferiți materiale, păpuşi, hăinuțe, simboluri în centrul de joc simbolic unde copiii pot demonstra înțelegerea pericolelor. • Menționați permanent care este granița între sigur şi periculos. • Folosiți ieşirile în locuri publice pentru a discuta despre regulile de protecție şi evitare a pericolelor. Atrageți-le atenția asupra anumitor semne şi simboluri. Utilizați-le şi în sala de grupă în timpul unor activități. • Realizați cărticele privind regulile de circulație, afişe. • Apreciați de fiecare dată respectarea regulilor
125. Înțelege diferența dintre atingere sigură şi atingere periculoasă..	
126. Demonstrează înțelegerea regulilor de siguranță în sala de grupă/grădiniță şi acasă (de ex., nu ia medicamente în absența adultului, dar ştie că medicamentele sunt utile în anumite situații).	
127. Demonstrează înțelegerea regulilor de siguranță de bază pe stradă (de exemplu, priveşte în stânga şi în dreapta când traversează strada), în transportul public, cu bicicleta etc. şi anticipează consecințele nerespectării acestor reguli.	

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
128.Nu se lasă ademenit (prin cuvinte/ obiecte) şi nu merge cu persoane necunoscute, rămânând cu grupul	• Folosiți povestiri pentru a discuta despre pericole şi căi de acțiune în situații periculoase. Asigurați-vă că înțeleg care sunt persoanele în care pot avea încredere şi pot apela în astfel de situații. • Utilizați exemple din viața lor personală pentru a discuta despre comportamente dăunătoare. • Realizați cu copiii afişe, „campanii” pentru evitarea pericolelor. • Identificați elemente specifice grupului din care face parte copilul (grupul de la grădiniță, sau grupul de prieteni) pentru a cultiva sentimentul de apartenență, asociat cu solidaritatea şi securitatea emoțională şi socială. • Folosiți nume sau simboluri specifice cu care să identifice grupa de la grădiniță.
129. Identifică adulții care pot să-l(o) sprijine în situații periculoase.	
130. Înțelege că unele comportamente pot fi dăunătoare organismului (fumatul, băutura, jocul cu chibriturile etc.).	
131. Respectă corespunzător regulile de comportare în grădiniță, pe stradă, în transportul public şi în alte locuri publice pentru a evita accidentele, situațiile periculoase.	• Propuneți jocuri pentru cunoaşterea semnificației culorilor semaforului, a semnelor rutiere. Discuții şi jocuri de orientare într-un mediu nou. • Realizați hărți rutiere cu copiii. • Propuneți în centrul de Joc simbolic vizite la muzeu, la magazin, la medic, la piață şi exersați regulile rutiere, de evitare a pericolelor etc. • Invitați lucrători ai poliției, medici, pompieri, etc. • Realizați un joc de rol cu diverse personaje care pot oferi ajutor în situații de risc (medici, pompieri, polițişti etc.). • Elaborați împreună cu copiii scheme, desene ale surselor şi persoanelor cărora li se poate cere ajutor.
132. Relatează unde şi când trebuie să se adreseze după ajutor.	
133. Demonstrează cunoaşterea regulilor de siguranță în jocul simbolic.	

B. DEZVOLTARE SOCIO-EMOȚIONALĂ

B.1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți şi să interacționeze cu aceştia.

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să ceară ajutorul când are nevoie.

B 1.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copii de vârstă apropiată

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să interacționeze pozitiv cu copii de vârstă apropiată.

B 1.3. Aspect specific: Acceptarea şi respectarea diversității

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să recunoască, să aprecieze şi să respecte asemănările şi deosebirile dintre oameni.

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să perceapă regulile şi efectele acestora.

Standard 6. Copilul ar trebui să fie capabil să îşi asume responsabilități, să fie capabil să negocieze şi să participe la luarea deciziilor.

Standard 7. Copilul ar trebui să fie capabil să coopereze cu ceilalți.

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.

B.2. Subdomeniul: Dezvoltare emoțională

B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să se perceapă în mod pozitiv, ca persoană unică, cu caracteristici specifice.

B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi adapteze trăirile şi să-şi controleze pornirile impulsive.

B.2.3. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale

Standard 11: Copiii ar trebui să fie capabil să recunoască şi să exprime adecvat o varietate de emoții

„Oamenii sunt ființe sociale. În toate etapele vieții, oamenii interacționează unul cu celălalt. A învăța cum să fii în jurul celorlalți este esențial. de ceilalți. Într-adevăr, copiii îşi construiesc cunoaşterea lumii prin interacțiune socială. Copiii sănătoşi în toate culturile dezvoltă ataşament față de adulți importanți pentru ei" (1, p. 41).

Dezvoltarea socială şi emoțională reprezintă fundamentul relațiilor şi interacțiunilor care dau semnificație experiențelor copiilor de acasă, de la grădiniță, din comunitate. Ea influențează semnificativ succesul copiilor în viață şi la şcoală. Încă din primele clipe ale vieții copiii stabilesc interacțiuni cu părinții, alte persoane din familie, cu alți copii şi adulți. Calitatea acestor interacțiuni stimulează dezvoltarea socio-emoțională adecvată a copiilor. Specificul acestui domeniu este dat de strînsa legătură care există între planul social şi cel emoțional. Ambele dimensiuni se completează reciproc şi sunt interdependente. Interacțiunile sociale reuşite fac posibilă dezvoltarea unei imagini de sine pozitivă şi a autocontrolului.

DEZVOLTAREA SOCIALĂ

Relațiile sociale pozitive se formează atunci cînd copiii înțeleg semnificația diferitelor comportamente, cînd sunt capabili să se adapteze diferitelor contexte sociale şi sunt implicați în activități de grup. Interacțiunile cu cei apropiați joacă un rol central în „sănătatea" socio-emoțională a copilului, oferind sentimentul de stabilitate, securitate, apartenență şi astfel hrănind dorința de învățare ale copilului. Relațiile pe care le stabileşte copilul cu ceilalți necesită siguranță, receptivitate, disponibilitate şi confort emoțional. Încetul cu încetul copiii dezvoltă abilități de cooperare, de negociere, de a conduce şi a fi conduşi, de a lega prietenii, de a-şi exprima sentimentele într-o manieră acceptată social.

Relațiile sociale ale copilului cu adulții vizează capacitatea copilului de a avea încredere şi a interacționa cu uşurință cu aceştia, precum şi capacitatea lor de a recunoaşte diferitele roluri sociale ale acestora.

Prin interacțiunea cu copiii, copilul exersează cooperarea, capacitatea de a stabili şi a menține relații de prietenie, învață să țină cont de dorințele şi nevoile celorlalți, învață să respecte drepturile altor copii. De asemenea, contactul social cu ceilalți copii este o sursă importantă pentru a observa diferențele şi asemănările dintre oameni, diversitatea oamenilor din multe puncte de vedere. Adaptarea la diversitate, respectarea ei prin stabilirea de relații pozitive, precum şi empatia reprezintă competențe importante ale dezvoltării sociale.

DEZVOLTAREA EMOȚIONALĂ

Capacitatea copiilor de a-şi recunoaşte şi exprima propriile emoții, de a şi le stăpîni, de a le controla, de a înțelege şi a răspunde emoțiilor altora reprezintă paşi importanți în dezvoltarea emoțională a copilului. Locul central însă îl constituie dezvoltarea conceptului de sine, a percepției şi imaginii de sine a copilului: trăsături, capacități, motivații, dorințe, nevoi, preferințe, roluri sociale. Încetul cu încetul copilul va ajunge să-şi răspundă la întrebarea „Cine sunt eu?". La fel de importantă în ecuația dezvoltării emoționale este încrederea în sine, convingerea că poate face ceea ce îşi propune, independența şi responsabilitatea personală, sentimente care alimentează şi susțin dorința naturală a copiilor de cunoaştere, explorare, descoperire.

Exprimarea şi înțelegerea propriilor emoții şi a emoțiilor celorlalți de la emoțiile primare (bucurie, frică, mînie) la cele mai complexe (mîndrie, ruşine, vină) constituie competențe specifice domeniului emoțional. Copilul învață să le simtă, învață să le exprime şi să le recunoască.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.1. Aspect specific: Abilităţi de interacţiune cu adulţii

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste încredere în adulţii cunoscuţi şi să interacţioneze cu aceştia.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
134. Copilul se linişteşte în prezenţa adulţilor cu care este obişnuit.	• Comportaţi-vă afectuos şi calm cu copilul.
135. Iniţiază şi menţine interacţiuni cu adulţii care îl îngrijesc.	• Adresaţi-vă copilului pe nume, zâmbiţi-i, vorbiţi-i, îmbrăţişaţi-l. încurajaţi-l să imite gesturi şi sunete produse de adulţii cu care este obişnuit
136. Arată preferinţa pentru unii dintre adulţii cu care este familiarizat prin expresii faciale şi gesturi (zâmbeşte, gângureşte, dă din mâini)	• Vorbiţi-i şi cântaţi-i copilului frecvent, mai ales atunci când îl hrăniţi şi schimbaţi.
137. Foloseşte mişcări corporale – gesturi pentru a iniţia interacţiuni sociale (de ex. atinge uşor cu palma pentru a atrage atenţia, întinde mâinile pentru a fi luat în braţe).	• Reacţionaţi la gesturile iniţiate de copil.
138. Manifestă teama de separare prin plâns (când nu vede adulţii cu care este obişnuit sau în prezenţa străinilor).	• Asiguraţi un mediu populat de persoane de încredere, asiguraţi-l că este în siguranţă. Ajutaţi-l pe copil să îşi depăşească teama.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
139. Se ataşează de un adult, altul decât persoana care l-a îngrijit.	• Oferiţi copilului posibilitatea de a interacţiona cu alţi adulţi de încredere, în afara celor care îl îngrijesc.
140. Îşi exprimă nevoia de securitate în situaţii de disconfort (neplăcute) sau periculoase căutând adulţii în care are încredere.	• Manifestaţi empatie şi înţelegere faţă de reacţiile copilului.
141. Imită activităţile adulţilor (ajută la strângerea jucăriilor, se prefac că citesc sau gătesc lângă adultul care face acest lucru).	• Încurajaţi copilul şi oferiţi modele de comportamente variate, care să evite reproducerea unor stereotipuri de gen (lectură, activităţi casnice, de petrecere a timpului).
142. Interacţionează pozitiv şi se joacă împreună cu adulţii.	• Manifestaţi receptivitate la mesajele verbale şi non-verbale iniţiate de copil, jucaţi-vă împreună. Copilului îi place când adultul face diferite lucruri pentru plăcerea lui: îi umflă jucăriile pneumatice, îi citeşte, construieşte ceva pentru el.
143. La solicitare, oferă sprijin adulţilor.	• Cereţi ajutor şi discutaţi cu copilul despre ce înseamnă a oferi şi primi ajutor (când apar situaţii relevante pentru acest subiect) Copilului îi place când adultul face diferite lucruri pentru plăcerea lui: îi umflă jucăriile pneumatice, îi citeşte, construieşte ceva pentru el.. • Folosiţi expresii şi comportamente pozitive atunci când vă despărţiţi de copil. • Adresaţi-vă copiilor pe nume şi descurajaţi folosirea excesivă a pronumelor personale, care generează ambiguităţi (ei, ea, el. etc.).
144. Cu sprijin, se desparte de adulţii cu care este obişnuit (fără a arăta foarte multă teamă, ca în cazul copiilor mai mici) pentru a rămâne într-un mediu familiar.	
145. Ştie numele fraţilor sau surorilor.	

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.1. Aspect specific: Abilităţi de interacţiune cu adulţii

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste încredere în adulţii cunoscuţi şi să interacţioneze cu aceştia.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
146. Se desparte de membrii familiei cu uşurinţă şi interacţionează cu alţi adulţi (de ex. educatoarea, personalul grădiniţei).	• Ca educatori, întâmpinaţi copiii cu o atitudine caldă, prietenoasă. Iniţiaţi conversaţii despre lucruri care îl interesează, îi fac plăcere. Permiteţi copilului să aducă de acasă un obiect care îi este drag pentru a-i asigura transferul afectiv către mediul grădiniţei şi iniţiaţi interacţiuni pornind de la lucrurile care îl interesează.
147. Răspunde la formulele de salut folosite de adulţi.	• Folosiţi formule de salut adecvate diferitelor momente ale zilei şi situaţii sociale şi atrageţi atenţia asupra utilizării lor în parc, la grădiniţă, în alte medii sociale.
148. Exprimă verbal sentimente faţă de anumiţi adulţi („o iubesc pe …”).	• Încurajaţi-l şi lăudaţi-l pentru comportamentul pozitiv în relaţia cu adulţii. Manifestaţi aceleaşi reacţii faţă de copii, indiferent de genul lor; să nu aveţi aşteptări mai mari de la fete în ceea priveşte controlul emoţional şi utilizarea unor strategii de reglare mai sofisticate decât de la băieţi. • Încurajaţi exprimarea sentimentelor pozitive faţă de adulţi, oferiţi oportunităţi de a interacţiona respectuos cu adulţii. • Discutaţi şi cu băieţii mai mult despre întregul spectru de emoţii şi evitaţi exagerările în descurajarea emoţiilor negative, deoarece băieţii vor deveni astfel mai puţin expresivi emoţional decât fetele.
149. Ajută din proprie iniţiativă adultul în sarcini simple.	• Angajaţi copiii în sarcinile cotidiene şi cooperaţi cu aceştia (udatul florilor, aranjarea mesei) evitând reproducerea stereotipurilor de gen. • Demonstraţi că pentru realizarea unei sarcini, adeseori este nevoie de contribuţia mai multor oameni. Comentaţi cu copiii că fiecare contribuţie contează.
150. Din când în când, iniţiază lucruri, care ştiu că le vor place - îi vor bucura pe adulţi	• Facilitaţi copilului punerea în practică a unor comportamente care constituie premisele abilităţilor sociale, care în viitor îl vor ajuta să fie eficient în interacţiunile cu ceilalţi astfel încât să atingă scopul stabilit.

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
151. Interacţionează cu uşurinţă cu adulţi familiari din comunitate (părinţi, bunici cunoscuţi la locul de joacă, vecin, educatoarea, medic pediatru sau medic de familie, vânzătorul de la magazinul din cartier, etc.).	• Facilitaţi interacţiunile cu adulţii în diverse contexte sociale şi încurajaţi comunicarea cu aceştia şi participarea la acţiuni (de exemplu să ceară informaţii, să răspundă la întrebări, să facă cumpărături simple). În grădiniţă sau familie, jucaţi-vă de-a cumpărătorul şi vânzătorul, medicul şi pacientul, etc. • Manifestaţi respect şi încredere faţă de copil, discutaţi despre relaţiile cu ceilalţi, despre activităţile zilnice şi evenimente semnificative pe care le-a trăit.
152. Interacţionează adecvat cu adulţii (nu îi întrerupe).	• Oferiţi un model adecvat de comunicare evitând întreruperea copilului atunci când acesta vorbeşte.
153. Aplică formule de politeţe în comunicarea cu adulţii.	• Oferiţi exemple şi modelaţi comportamentul copilului interacţionând respectuos cu ceilalţi; repetaţi cu copilul formulele adecvate de politeţe, de exemplu în jocurile La doctor, La cumpărături, La teatru, etc.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.1. Aspect specific: Abilităţi de interacţiune cu adulţii

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să ceară ajutorul adultului când are nevoie.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
154. Indică prin sunete, mişcări, plâns, faptul că are un disconfort şi vrea atenţie sau ajutor.	• Oferiţi cu promptitudine şi răbdare ajutor şi atenţie copilului atunci când acesta are nevoie. Faceţi distincţia între comportamentele sale ce reflectă o nevoie reală şi cele prin care doar vrea să atragă atenţia adultului.
155. Anticipează/ testează reacţii din partea celor care îl îngrijesc prin diverse comportamente (de exemplu când vrea să ia un obiect interzis şi se uită spre adult să-i testeze reacţia).	• Reacţionaţi constant şi ferm în legătură cu comportamente şi obiecte interzise sau periculoase pentru copil. • Facilitaţi identificarea de către copil a comportamentelor adecvate/ inadecvate prin reacţii verbale sau non-verbale de aprobare, respectiv respingere a unor comportamente.
156. Solicită verbal sau non verbal sprijin în realizarea unor acţiuni.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
157. Cere ajutorul adultului atunci când întâmpină o dificultate (nu poate deschide o cutie cu jucării, nu poate asigura stabilitatea turnului de cuburi, etc.).	• Răspundeţi pozitiv la întrebările copilului şi la cererea de ajutor, sprijiniţi-l concret să depăşească dificultatea.
158. În timp ce se joacă cu alţi copii, din când în când cere ajutorul adultului şi confirmare din partea acestuia.	• Urmăriţi cu atenţie activitatea copilului, încurajaţi-l să continue şi lăudaţi-l pentru ce a reuşit să facă; din când în când asiguraţi-l că sunteţi acolo şi îl sprijiniţi dacă are nevoie.
159. Începe o activitate după ce primeşte sugestii sau indicaţii din partea adultului (de ex să găsească o piesă lipsă la o jucărie).	• Plasaţi la dispoziţia copilului obiecte şi jucării şi ajutaţi-l să înceapă o activitate, stimulându-l cu întrebări, explicaţii.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoțională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să ceară ajutorul adultului când are nevoie.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
160. Adresează frecvent întrebări adulților pentru a obține informații.	• Răspundeți direct, cu claritate şi răbdare întrebărilor adresate de copil; încurajați-i să adreseze întrebări pentru a obține informații.
161. Urmează indicațiile adulților în ceea ce priveşte comportamentul adecvat în diverse situații.	• Clarificați limitele acceptabile ale comportamentului.
162. Urmează instrucțiunile sau se supune unei figuri de autoritate („Aşa a spus mama", „dna educatoare nu…").	• Manifestați o atitudine pozitivă, evitați comportamente negative care vor fi preluate de către copil. De exemplu, dacă educatoarea este încruntată de fiecare dată când vorbeşte cu un copil care are unele comportamente negative, copiii se vor comporta la fel, deoarece educatoarea reprezintă o autoritate pentru ei.
163. Semnalează adulților situații problematice simple pentru a interveni (un copil s-a lovit sau are nevoie de ajutor, se aud zgomote suspecte, arde mâncarea pe aragaz, etc.).	• Descrieți şi discutați cu copilul diverse situații problematice simple ajutându-l să coreleze ideea de pericol cu solicitarea ajutorului din partea celorlalți; comentați situații concrete văzute la grădiniță sau în parc, la televizor sau în filme.
164. Apelează la adulții care îl îngrijesc, pentru sprijin emoțional.	• Dați copiilor posibilitatea de a-şi exprima nevoia de a primi sprijin emoțional, ajutați-i să se simtă confortabil când au această nevoie; prin comportament verbal şi non-verbal dovediți-vă empatia şi disponibilitatea şi încurajați-i să se exprime.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
165. Cere ajutor adulților cunoscuți din comunitate (vecin, bunicii prietenilor de joacă etc.).	• Oferiți sugestii copilului pentru a se descurca singur/ă atunci când cere ajutorul şi încurajați-i să rezolve problema. • Puneți copiii în situația de a vedea că a cere şi a primi ajutor reprezintă comportamente sociale adecvate, nu expresia unei neputințe. • Creați situații care să contrabalanseze faptul că fetele cer mai frecvent ajutorul decât băieții, în virtutea stereotipului conform căruia „un băiat trebuie să se descurce singur".
166. Alege momentul potrivit pentru a aduce în atenția aduljților anumite probleme.	• Oferiți copilului şansa de a observa şi participa la discuțiile adulților; discutați despre ce înseamnă să nu vorbeşti în acelaşi timp cu ceilalți, să îți aştepți rândul, să ai un ton potrivit. • Când un copil face o greşeală, discutați cu el/ea despre ce a învățat din asta. •
167. Pune întrebări adultului înainte de a devia de la ordinea stabilită şi de a încălca regulile.	• Ajutați-l pe copil să învețe să întrebe adultul înainte de a devia de la reguli şi situații rutiniere. • Arătați deschidere față de copil pentru ca acesta să se simtă confortabil să vină să vă ceară ajutorul.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoțională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copii de vârstă apropiată

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să interacționeze pozitiv cu copii de vârstă apropiată.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
168. Zâmbeşte altor copii.	• Zâmbiți-i des copilului. • Oferiți copilului posibilitatea de a se afla în prezența altor copii.
169. Exprimă prin sunete, gesturi, expresii faciale bucuria de a se juca împreună cu alți copii.	• Răspundeți pozitiv la sunetele, țipetele, gesturile copilului prin comportamente verbale şi non-verbale.
170. Îşi exprimă interesul față de alți copii urmărindu-i cu privirea şi imitându-le comportamentul (de ex. comportamentul frați-lor).	• Oferiți copiilor posibilitatea de a se juca şi interacționa cu alți copii (din familie, dar şi alți copii din medii culturale diferite). • •

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
171. Se joacă lângă alt copil.	• Petreceți timp cu copilul jucându-vă, dați-i posibilitatea să se afle în compania copiilor, indiferent de vârstă.
172. Imită comportamentul altui copil.	• Facilitați copilului contactul cu copii din medii culturale diverse pentru a se familiariza cu co-vârstnici aparținând unor medii sociale, culturale, lingvistice diferite.
173. Inițiază interacțiuni sociale cu co-vârstnici.	• Puneți la dispoziția copilului jucării cu care se pot juca 2 sau 3 copii deodată.
174. Se bucură de compania copiilor la joacă.	• Creați oportunități de a se juca împreună copii din medii diverse, ceea ce facilitează dezvoltarea interacțiunilor care presupun interdependența pozitivă, schimburile culturale (în joc, copiii aud cuvinte din alte limbi).
175. Manifestă spontan preferința să se joace cu copiii pe care îi cunoaşte.	• Asigurați copilului ocazia să se joace în mod regulat cu 1 sau 2 copii cu care este deja familiarizat.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoțională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copii de vârstă apropiată

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să interacționeze pozitiv cu copii de vârstă apropiată.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
176. Preferă să se joace împreună cu alți copii.	• Oferiți variate oportunități de joacă pentru copii (joc în aer liber, joc dramatic, activități artistice, lecții de dans sau de arte marțiale, etc.).
177. Inițiază o activitate împreună cu alt copil sau copii.	• Ajutați-l pe copil să se alăture altui copil/copii care se joacă. • Faceți conversație cu copilul astfel încât să învețe să asculte și să vorbească cu alții.
178. De cele mai multe ori își exprimă dorința de a se despărți de adult pentru a se juca împreună cu alți copii.	• Oferiți asistență copiilor în timp ce se joacă împreună cu alți copii stând deoparte, punând la dispoziție resurse și încurajări și intervenind în caz de conflict.
179. Se împrietenește și menține prietenia cu cel puțin un copil.	• Asigurați copilului ocazia de a se întâlni cu prietenii, pentru a trăi sentimentul de încredere unul în celălalt și pentru a se simți mai puțin vulnerabili atunci când își exprimă dificultățile într-un domeniu. •
180. Recunoaște greșelile în relațiile cu alți copii și încearcă să îl repare, cerându-și scuze, propunând alte soluții.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
181. Interacționează din proprie inițiativă cu copii apropiați ca vârstă în diferite contexte.	• Oferiți copiilor posibilitatea de a se juca în grupuri mici, în care fiecare copil are un rol și o responsabilitate concretă.
182. Cere și oferă ajutor altor copii (îl ajută pe alt copil să găsească o jucărie rătăcită, să își facă patul).	• Monitorizați zilnic, încurajați și lăudați comportamentele prin care copiii se ajută unii pe alții. • Numiți în mod regulat comportamentele pozitive de întrajutorare astfel încât copiii să fie motivați să le repete și pe viitor și să le identifice singuri. Comentați și sancționați imediat comportamentele de intimidare sau excludere manifestate față de anumiți copii.
183. Propune, dar și urmează sugestiile unui prieten de joacă despre cum să se joace.	• Încurajați copilul să își exprime părerea, să identifice mai multe variante de rezolvare a unei situații sau de continuare a unui joc. • Lăudați copiii când acceptă și sugestiile celorlalți copii și se ajută reciproc.
184. Se identifică drept prieten al unor copii din diverse medii apropiate (la grădiniță, acasă/ la bloc, la bunici).	• Dați copiilor ocazia de a fi parte a diverselor activități de grup în contexte sociale diferite (la grădiniță, acasă/ la bloc, la bunici) pentru a se identifica cu acele grupuri și pentru a practica încrederea și colaborarea în medii diferite. •

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.3. Aspect specific: Acceptarea şi respectarea diversităţii

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să recunoască, să aprecieze şi să respecte asemănările şi deosebirile dintre oameni.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
185. Se observă în oglindă.	• Plasați în casă oglinzi în care copilul să se poată vedea şi apropiați-l de oglindă, pentru a percepe propria imagine. Îndrumați-l cu întrebări „cine este acolo?" şi spuneți numele. X, mama, Y. Puneți la dispoziția copilului oglinzi mici, care nu se sparg.
186. Îşi concentrează atenția asupra celorlalți.	• Dați copilului posibilitatea de a intra în contact cu alte persoane în afara celor care îl îngrijesc.
187. Observă/ percepe trăsăturile fizice ale celorlalți (ex. atinge pielea sau părul unei alte persoane).	• Facilitați şi ghidați activitatea perceptivă a copilului. Folosiți cuvinte care descriu diverse părți ale corpului (nas, păr, obraz, etc.), încurajări verbale şi gesturi.
188. Interacționează cu persoane diferite din punct de vedere al genului, vârstei, limbii vorbite.	• Participați la întruniri de familie şi la evenimente culturale din comunitate, pentru a-l familiariza pe copil cu propria cultură, dar şi cu alte culturi. • Familiarizați-vă şi practicați în creşă (grădiniță) metode de îngrijire a copilului specifice familiei şi grupului din care face parte. Utilizați cuvinte şi semne cu care copilul este familiarizat.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
189. Se joacă în prezența altor copii diferiți din punct de vedere al genului, limbii vorbite, sau cu cerințe educaționale speciale.	• Dați copilului posibilitatea să se joace cu copii din medii diferite în contexte variate (parc, familie, creşă), oferind asistență pentru facilitarea interacțiunilor (în cazul diferenței de vârstă, dacă se vorbesc limbi diferite, dacă nivelul de dezvoltare a abilităților este diferit). • Puneți la dispoziția copiilor resurse pentru jocul dramatic care să reflecte diversitatea.
190. Se interesează de alți copii sau adulți din anturaj (pune întrebări simple Unde este X?).	• Familiarizați copilul cu persoane, experiențe, medii sociale prin cărți, cântece, interacțiuni cu oameni din medii diferite.
191. Remarcă diferențe de gen între el/ ea şi ceilalți.	• Încurajați copilul să-şi perceapă propriile caracteristici identitare. Discutați cu copil despre deosebiri şi asemănările pe care le-a remarcat. Puneți la dispoziția copilului cărți şi fotografii. •

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.3. Aspect specific: Acceptarea şi respectarea diversităţii

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să recunoască, să aprecieze şi să respecte asemănările şi deosebirile dintre oameni.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
192. Demonstrează prin joc simbolic înţelegerea diversităţii, pretinzând că este altcineva, etc.	• Stimulaţi jocul copilului, pretindeţi că sunteţi anumite personaje; Asiguraţi în mediu obiecte care să reflecte diversitatea şi care să stimuleze învăţarea interculturală (obiecte, casete cu cântece, obiecte de artă, etichete cu cuvinte scrise în diverse limbi) pe care copiii le pot folosi în joc.
193. Face comparaţii cu cei din anturaj în ceea ce priveşte culoarea părului, înălţimea, etc.	• Daţi-i copilului ocazia de a-şi descrie propriile caracteristici fizice şi culturale. Îndrumaţi-l să perceapă deosebirile şi asemănările dintre oameni pornind de la propria persoană. Ajutaţi-l să interpreteze aceste deosebiri astfel încât să nu aibă valoare evaluativă, de exemplu atunci când copilul spune „Eu sunt mai înalt/ă decât Y", puteţi adăuga „Tu eşti mai înalt/ă decât Y pentru că eşti mai mare cu 1 an".
194. Se joacă împreună cu copii diferiţi din punct de vedere al genului, limbii vorbite, etniei sau cu CES, sub îndrumarea adulţilor.	• Facilitaţi jocul între copii diferiţi din punct de vedere al genului, limbii vorbite sau CES. • Încurajaţi copiii să se implice în activităţi considerate în mod tradiţional specifice genului opus şi oferiţi copiilor feedback pozitiv imediat când vedeţi că aleg aceste activităţi. • Daţi o sarcină comună pentru a stimula interdependenţa pozitivă, facilitaţi asumarea de sarcini realiste de către fiecare copil şi oferiţi asistenţă (când sunt dificultăţi de comunicare într-o limbă sau când copilul cu CES are nevoie de sprijin).
195. Formulează întrebări despre caracteristicile fizice ale celorlalţi .despre familia, etnia, limba vorbită, cultura.	• Citiţi împreună cu copilul cărţi şi analizaţi imagini care prezintă oameni din culturi diferite şi cu caracteristici fizice sau abilităţi diferite. • Discutaţi despre personaje, sărbători, eroi, cântece care reflectă această diversitate. • Puneţi la dispoziţia copilului obiecte şi imagini care reflectă diversitatea culturală.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
196. Identifică asemănări şi deosebiri dintre persoane după diferite criterii (gen, aspect exterior, vârstă, profesie, mediu cultural şi lingvistic, etc.).	• Organizaţi activităţi în care copiii să se familiarizeze cu varietatea criteriilor (meserii, vârstă, gen, etc.)
197. Recunoaşte abilităţile diferite ale celorlalţi copii în diverse domenii (X cântă bine la pian, Y aleargă repede…).	• Comentaţi împreună cu copiii caracteristici fizice şi preferinţe ca aspecte ale identităţii. • Organizaţi activităţi care atrag întregului grup atenţia asupra diferenţei şi capacităţii într-un mod pozitiv, de exemplu arătând copiii cu dizabilităţi într-o lumină pozitivă, valorizând bilingvismul, etc.
198. Numeşte şi acceptă diferenţe şi similarităţi în ceea ce priveşte mâncăruri sau jocuri preferate de el/ea şi alţi copii.	• Invitaţi membrii familiei să împărtăşească din tradiţiile specifice (mâncare, muzică, dansuri, jocuri, sărbători) şi organizaţi cu copiii activităţi în care să le valorificaţi.
199. Remarcă faptul că alţi copii folosesc cuvinte diferite pentru acelaşi obiect (de ex. pentru apă, mamă, jucărie, etc.).	• Încurajaţi copiii să folosească limba maternă, dar şi limba de predare pentru a numi acţiuni şi obiecte din mediu. • Folosiţi etichete în mai multe limbi. • Cultivaţi respectul pentru diversitatea lingvistică şi interveniţi ferm atunci când apar comportamente prejudiciatoare pentru copii (de exemplu când în mod intenţionat nu este pronunţat corect un nume) • Puneţi la dispoziţia copiilor cărţi în mai multe limbi.
200. Observă că aceeaşi persoană poate avea mai multe roluri sociale (mama este mama lui, este angajată la..., este fiica bunicii lui, etc.)	• Oferiţi copilului posibilitatea de a se familiariza cu o persoană din perspectiva mai multor roluri, în diverse contexte sociale. Realizaţi vizite la diverse instituţii pentru a se familiariza atât cu diverse profesii, cât şi cu varietatea rolurilor specifice membrilor familiilor copiilor, de exemplu vizita la bibliotecă, la spital, la coafor, la Poliţie, la fabrica de conserve, etc. unde lucrează părinţii.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoțională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să perceapă regulile şi efectele acestora.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
201. Urmează reguli şi rutine simple legate de hrană, somn.	• Stabiliți şi respectați rutine legate de programul de hrană, igienă şi somn, ținând cont atât de particularitățile individuale ale copilului, cât şi de caracteristicile culturale ale familiei.
202. Asociază anumite comportamente ale adulților cu propriile comportamente (se aşteaptă să adoarmă când este pus în pătuț, ridică mâinile anticipând să fie luat din pătuț şi hrănit).	• Manifestați în mod constant disponibilitate şi sensibilitate față de copil, dar şi consecvență în respectarea rutinei specifice.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
203. Anticipează şi urmează reguli simple, dacă i se reaminteşte şi cu supraveghere (să pună jucăriile la loc, să nu strice construcțiile altor copii, comportamentul la masă etc.).	• Stabiliți rutine şi reguli care să fie respectate în mod regulat, dar ținând cont şi echilibrând în mod flexibil nevoile individuale ale copilului. • Obişnuiți-l pe copil să îşi țină jucăriile în ordine, puneți-le la dispoziție cutii şi spații de depozitare. • Repetați reguli simple: „Acum mâncăm, înainte să mâncăm trebuie să ne spălăm pe mâini.”; „înainte să ieşim în curte, strângem jucăriile”. • Lăudați copilul pentru respectarea acestor rutine şi reguli.
204. Anticipează consecințele nerespectării regulilor.	• Prin observare directă şi prin formulare verbală, puneți-i pe copii în situația de a învăța că fiecare context social are anumite reguli (ex. dacă vreau să mă dau pe tobogan trebuie să stau la rând. Dacă nu stau la rând, ne lovim).
205. Recunoaşte că un comportament negativ atrage reacții negative din partea adulților.	• Echilibrați limitele comportamentului cu o serie de alternative. În acelaşi timp, respectați cu consecvență regulile pe care le-ați comunicat şi stabilit cu copiii, de exemplu „ieşim afară doar după ce am adunat jucăriile”.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să perceapă regulile şi efectele acestora.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
206. Urmează reguli simple fără a i se mai reaminti (să nu trântească jucăriile).	• Reamintiţi copiilor regulile şi rutinele, afişaţi-le pe pereţi într-o formulă grafică accesibilă.
207. Anticipează ce urmează în programul zilnic, dacă există un program clar şi respectat.	• Afişaţi în mediu elemente specifice programului zilnic şi regulilor de urmat, într-o manieră sintetică şi accesibilă.
208. Recunoaşte comportamentul pozitiv al altor copii.	• Faceţi liste (pe înţelesul copiilor) sau desenaţi comportamente pozitive apreciate la copil; Obişnuiţi-i pe copii să identifice şi să aprecieze aceste comportamente; • Motivaţi-i pe copii cu comentarii de genul „Înainte de a merge la masă am să vă citesc faptele bune pe care le-aţi făcut azi", nominalizând autorii. După câteva zile veţi observa că unii copii vă atrag atenţia să notaţi gesturile frumoase.
209. Foloseşte jocul pentru a explora, exersa şi înţelege rolurile sociale.	• Daţi copiilor posibilitatea să se angajeze în jocuri, oferindu-le costume, jucării, timp, sugestii de teme.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
210 Se joacă sau lucrează fără să îi deranjeze pe ceilalţi.	• Faceţi împreună cu copiii planuri zilnice, identificând elementele de noutate faţă de rutina obişnuită.
211. Îşi adaptează comportamentul în funcţie de regulile diferitelor situaţii (de ex. vorbeşte în şoaptă la bibliotecă, la spital, la muzeu, etc.).	• Comunicaţi cu claritate regulile şi comportamentele aşteptate. • Organizaţi vizite la muzeu cu copiii, modelându-le prin propriul exemplu comportamentul dorit.
212. Îşi exprimă dezacordul faţă de comportamente incorecte („nu este corect", „aşteaptă-ţi rândul").	• Sprijiniţi copiii în realizarea legăturilor între acţiuni şi emoţii prin întrebări şi interpretarea emoţiilor care se află la baza comportamentelor; încurajaţi-i să se exprime atunci când se simt nedreptăţiţi sau frustraţi. • Ajutaţi-i astfel pe copii să anticipeze consecinţele anumitor acţiuni, fapt ce contribuie la rezolvarea eficientă a problemelor şi la dezvoltarea empatiei acestora.
213. Respectă reguli simple de participare în activităţi şi joc.	• Daţi copiilor posibilitatea ca pentru unele activităţi libere copiii să se înscrie singuri pe o tăbliţă desenând un simbol. • Pentru respectarea rândului, puneţi la dispoziţia copiilor un ceas şi, împreună cu copiii, puteţi alege un responsabil cu timpul.
214. Participă la activităţi în grupuri mici sau mai mari, uneori ca şi conducător, alteori ca şi executant.	• Daţi copiilor posibilitatea de a se juca în grupuri de diverse mărimi. Acordaţi atenţie specială integrării în joc a copiilor marginalizaţi: se comportă agresiv, au un comportament timid, necooperativ, deficit de atenţie şi hiperactivitate, anxioşi, copiilor ce aparţin unui grup etnic diferit de cel al majorităţii, celor ce prezintă imaturitate în dezvoltarea fizică, înfăţişare mai puţin plăcută sau mod de îmbrăcăminte precar, copii cu dizabilităţi (de ordin fizic, motor, limbaj, etc.); • Identificaţi şi sprijiniţi suplimentar copiii introverţi, copii cărora le este frică să interacţioneze cu ceilalţi, fie că nu au fost suficient stimulaţi, nu li s-a oferit oportunitatea de a-şi exersa abilităţile sociale sau au trăit într-un mediu mai autoritar.
215. Aplică independent regulile în situaţii noi, dar similare.	• Daţi copilului posibilitatea să interacţioneze cu copii şi adulţi în contexte cât mai diverse. Valorificaţi în mod flexibil diferenţele culturale derivate din valorizarea diferită a relaţiei dintre autonomie şi supunere sau regula de a aştepta să-i vină rândul sau să nu vorbim toţi deodată.
216. Explică celorlalţi reguli simple din familie sau de la grădiniţă.	• Exersaţi prin jocuri şi dramatizări regulile de conduită. • Invitaţi-l pe copil să povestească ce i s-a întâmplat în familie sau acasă din perspectiva relaţiei dintre reguli şi consecinţele lor în viaţa socială.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 6: .Copilul ar trebui să fie capabil să îşi asume responsabilităţi, să negocieze şi să participe la luarea deciziilor.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
217. Acceptă intervenţiile adulţilor pentru a negocia disputele privind jucăriile.	• Creaţi oportunităţi pentru ca împărţirea jucăriilor să reprezinte primul pas în învăţarea comportamentelor pro-sociale. Valorificaţi faptul că apare cu cea mai mare frecvenţă (în familie, dacă sunt mai mulţi fraţi, la locul de joacă ori la grădiniţă). Modelaţi prin propriul exemplu acest comportament.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
218. Menţionează preferinţe şi intenţii simple.	• Creaţi oportunităţi şi încurajaţi copilul să îşi exprime intenţia de a realiza anumite lucruri, pentru a o face cunoscută şi celorlalţi. • Realizaţi convorbiri pe teme „Mâncarea mea preferată", „Jocul meu preferat", etc.
219. Vorbeşte cu alt copil pentru a rezolva un conflict, cu ajutorul adultului.	• Daţi copiilor suficient timp pentru a discuta şi negocia înainte de a interveni atunci când apare un conflict. Explicaţi importanţa rezolvării pozitive a conflictelor, de ex. *Ce bine ne pare când un copil ne dă şi nouă mingea! Ne jucăm frumos împreună! Şi noi putem da altor copiii jucăriile noastre!*

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoțională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 6: .Copilul ar trebui să fie capabil să îşi asume responsabilități, să negocieze şi să participe la luarea deciziilor.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
220. Participă la luarea deciziilor, cu ajutorul adulților.	• Prezentați copiilor mai multe alternative; • Discutați cu copilul despre activități comune, de exemplu Ce vrei să facem azi? sau Ce mâncare pregătim?
221. Utilizează diverse strategii pentru a participa la un joc (târguială, schimb).	• Construiți situații sociale în care copiii să se simtă confortabil (unii copii se simt incomodați de situații sociale în care sunt mulți copii); • Invitați acasă sau la un loc de joacă cel mult unul sau doi copii cu care copilul să exerseze abilitățile sociale
222. Aplică strategii simple pentru a rezolva adecvat problemele, fie individuale, fie de grup (de ex. cere ajutorul unui adult).	• Oferiți copilului sugestii pentru rezolvarea problemelor, de exemplu „dacă ne jucăm pe rând, o să ajungă fiecare la calculator.". • Cereți copilului să rezolve singur sarcini în care ştiți că va avea succes, pentru a-i da încredere în forțele proprii. Dacă el nu este pregătit, se va simți speriat şi copleşit de această situație şi există riscul să refuze pe viitor implicarea în activitate. • Oferiți-i sprijinul când cere.
223. Negociază cu alți copii rezolvarea unei probleme, cu ajutorul adultului.	• Citiți copiilor poveşti şi povestiri, inventați cu ajutorul păpuşilor situații în care personajele rezolvă conflictele în mod constructiv.
224. Explicitează drepturile sale şi motivele celorlalți în negocierea conflictelor („îți dau pasta de lipit după ce termin eu de lipit două hârtii").	• Documentați-vă în legătură cu modul în care se rezolvă disputele în familia şi în comunitatea din care vine copilul. • Acordați atenție şi sprijin suplimentar copiilor care au dificultăți de vorbire.s •

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
225. Ține cont de dorințele şi nevoile altor copii.	• Facilitați exprimarea emoțiilor trăite de copil atunci când alți copii nu vor să împartă jucării cu el, pentru a conştientiza mai bine consecințele negative ale acestui comportament.
226. Foloseşte multiple strategii pentru rezolvarea conflictelor (întâi vorbeşte, apoi cere ajutorul adultului).	• Dați copiilor ocazia să descrie faptele, ca pas important în a-i învăța pe copii să vorbească despre comportament şi nu persoană, să evite blamările şi etichetările; • Oferiți îndrumare copiilor exersând în mod repetat răspunsuri adecvate pentru rezolvarea conflictelor. Încurajați tentativele de rezolvare a conflictelor, cerându-le părerea Ce credeți că ar trebui să facem ca să rezolvăm această problemă?.
227. Caută soluții pentru rezolvarea problemelor apărute în interacțiunea cu copiii, fără a-l implica pe adult.	• Facilitați realizarea de activități care să permită copiilor să negocieze rezolvarea conflictelor (joc dramatic, construcții, folosirea de costume specifice diverselor comunități etnice, etc.)
228. Evită situațiile care duc la conflict.	• Discutați cu copiii alternativele pentru diverse situații. • Dați copiilor suficient timp pentru a discuta, negocia şi a dobândi sentimentul de control.
229. Acceptă responsabilități şi le respectă.	• Dați copiilor posibilitatea ca pentru unele activități libere să se înscrie singuri pe panoul responsabilităților. • Arătați copilului imagini cu situații sociale şi discutați împreună cum poate fi rezolvată o sarcină.
230. Încearcă să repare sau să corecteze consecințele eventual distructive ale acțiunilor sale.	• În situațiile când au comis o greşeală, familiarizați copiii cu modele de conduită comentând exemple din poveşti, poezii, filme. • Valorificați situații cotidiene pentru a demonstra copiilor modele de remediere.
231. Ia decizii simple cu minimă supervizare din partea adultului (mâncare, îmbrăcăminte, jucării, cărți)	• Acordați copiilor ocazii de a face o alegere; • Susțineți copii să facă o alegere, propunând modele de examinare a oportunităților

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să coopereze cu ceilalţi.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	
232. Îşi exprimă bucuria de a fi în prezenţa altor copii sau adulţi din anturaj.	• Manifestaţi în mod constant respect faţă de ceilalţi copii şi adulţi din anturajul copiilor.
233. Manifestă cooperare cu adultul în acţiuni de rutină (de exemplu, întinde mâinile sau picioarele ca să ajute adultul).	• Apreciaţi verbal şi non-verbal intenţia copilului de cooperare,
234. Începe să se joace în paralel cu alţi copii.	• Daţi copilului posibilitatea să interacţioneze şi să se joace alături de alţi copii; • Oferiţi exemple de cooperare cu ceilalţi în activităţile cotidiene (de exemplu în pregătirea mesei şi în alte activităţi casnice).

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
235. Arată entuziasm pentru compania altora (copii, adulţi).	• Oferiţi copilului posibilitatea de a fi în compania altor persoane şi lăudaţi-l pentru entuziasmul manifestat.
236. Începe să împartă şi să înapoieze jucării altor copii, cu ajutorul adultului.	• Demonstraţi prin propriul comportament ce înseamnă să cooperezi cu celălalt, atunci când vă jucaţi cu copilul; puneţi la dispoziţia copilului jucării cu care se pot juca în acelaşi timp 2 sau 3 copii. • Oferiţi sprijin pentru împărţirea jucăriilor. Puteţi întreba: „Te mai joci cu jucăria X? Poate acum să o ia Y? Vrei să o mai păstrezi?"; • Modelaţi comportamentul copiilor realizând o activitate împreună cu copiii (de exemplu, desenatul) şi aduceţi doar o singură cutie de culori. În timp ce desenaţi, rugaţi-l pe copil să vă dea creionul cu care desenează şi lăudaţi-l pentru gestul său (ex. Dă-mi, te rog, şi mie creionul galben. Mulţumesc! Uite ce desen frumos facem împreună!).
237. Începe să recunoască ce înseamnă să îi vină rândul.	• Jucaţi-vă în mod regulat cu copilul pentru a exersa ce înseamnă să îţi aştepţi rândul şi să fie rândul tău.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să coopereze cu ceilalţi.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
238. Caută compania altor copii cu care să se joace.	• Lăudaţi copilul când manifestă interesul de a se juca împreună cu alţi copii.
239. Se alătură unui grup de copii care se joacă..	• Citiţi cărţi, folosiţi jocuri cu marionete pentru a demonstra cu ajutorul personajelor ce înseamnă să împarţi cu ceilalţi, să îţi aştepţi rândul şi să cooperezi. • Facilitaţi aplicarea strategiei de a se implica într-un joc paralel şi de a contribui ulterior cu ceva semnificativ la desfăşurarea acestuia.
240. Se conformează deciziilor de grup.	• Facilitaţi şi întăriţi alcătuirea grupurilor mixte de joc, dată fiind tendinţa ca fetele şi băieţii să se grupeze în activităţi în funcţie de gen. În acelaşi timp supravegheaţi grupul de joc şi interveniţi atunci când fetele sunt mai puţin implicate în joc din cauza băieţilor care domină.
241. Face schimb de obiecte în joc.	• Oferiţi copiilor oportunităţi pentru a împărţi materiale şi de a-şi spune părerea despre continuarea jocului.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
242. Inventează activităţi care implică mai mult de un copil.	• Structuraţi activitatea de la grupă pe centre de interes şi încurajaţi interacţiuni între fete şi băieţi, iar accentul să fie pus nu pe performanţă ci pe implicare în sarcină şi progres. Stimulaţi jocul în grup al fetelor şi jocul în diade al băieţilor deoarece jocul în diade stimulează abilităţile de comunicare ale băieţilor, în timp ce jocul în grup stimulează cooperarea şi competiţia fetelor.
243. Corelează acţiunile şi interesele sale cu ale altor copii din grup.	• Inventaţi la grupă în mod regulat roluri pentru toţi copiii, roluri care îi ajută să înţeleagă complementaritatea responsabilităţilor şi ideea de convieţuire (de ex. cel care are grijă de plante, responsabilul cu timpul, poştaş, cel care duce gunoiul, chelnerul, etc.); • Ajutaţi-i pe copii să înţeleagă faptul că a coopera răspunzând unei cereri este diferit de a te supune unei comenzi. • Întăriţi alcătuirea grupurilor mixte de joc, deoarece fetele şi băieţii se grupează în activităţi în funcţie de gen, facilităţi. Supravegheaţi grupul de joc şi interveniţi atunci când fetele sunt mai puţin implicate în joc din cauza băieţilor care domină. Gruparea copiilor în funcţie de gen are drept consecinţe întărirea unor comportamente tradiţionale de gen.
244. Oferă voluntar ajutorul.	• Lăudaţi-i pe copii pentru ajutorul oferit. Responsabilizaţi copiii în casă/grupă oferindu-le sarcini care contrazic stereotipurile de gen (ex. băieţii să ajute la gătit).

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoțională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 8: : Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	
245. Urmăreşte cu privirea fiinţele care îl înconjoară.	• Oferiți copilului o varietate de medii sigure pe care să le observe/exploreze.
246. Reacționează când o ființă manifestă bucurie sau suferință.	• Puneți la dispoziția copilului oglinzi care nu se sparg şi ocazii pentru a vedea fețe şi manifestări emoționale diverse. • Dovediți respect pentru varietatea manifestărilor emoționale în grupuri culturale diferite. • Modelați prin propriul exemplu comportamentul empatic față de copii, adulți, animale.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
247. Remarcă dacă ceilalți copii sunt trişti sau veseli.	• Folosiți în conversațiile cu copiii cuvinte care descriu emoții (vesel, supărat, furios), încurajați copiii să fie atenți la cei din jurul lor.
248. Demonstrează conştientizarea stărilor emoționale diferite prin jocul de rol (de ex., alină păpuşa care plânge).	• Oferiți oportunități pentru a identifica emoțiile prin folosirea imaginilor, afişelor, oglinzilor, jocurilor cu păpuşi care reflectă culturi diferite. • Construiți situații imaginare sau descrieți situații în care copilul să identifice propriile emoții şi emoțiile altor persoane în diverse contexte. • Încurajați copilul să îşi recunoască emoțiile, modelați prin propria expresivitate emoțională comportamentul copiilor.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 1. Subdomeniul: Dezvoltare socială

B 1.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 8: : Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste empatie faţă de celelalte persoane.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
249. Arată empatie faţă de suferinţa fizică sau emoţională a celorlalţi copii.	• Încurajaţi copiii să înţeleagă emoţiile, ideile şi acţiunile celorlalţi prin citirea unor cărţi, urmărirea unor desene animate sau filme. • Atunci când apare un conflict între doi copii, arătaţi empatie faţă de ambii copii. Numiţi şi discutaţi despre emoţii şi trăiri: „Eşti trist/ă pentru că…”
250. Alină copiii de vârstă apropiată, cu ajutorul adulţilor.	• Demonstraţi expresivitatea pozitivă în comportamentul cotidian în familie sau la grădiniţă; aceasta dezvoltă sentimentele de securitate ale copiilor, de control şi încredere în mediu. Asemenea sentimente reduc preocuparea sau îngrijorarea copiilor, ceea ce creşte probabilitatea ca aceştia să ia în considerare şi să răspundă la emoţiile celorlalţi.
251. Exprimă sentimente şi emoţii faţă de personaje din poveşti (ţin cu fata moşului, „biata capră”, „săracul cocoş”, etc.)	• Folosiţi poveşti în care personajele trec prin situaţii neplăcute, reamintiţi copiilor cum s-au comportat personajele în acea situaţie, de exemplu „Îţi mai aminteşti ce a făcut ariciul atunci când a fost necăjit de iepuraş?”.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
252. Ştie când să ofere ajutor în rezolvarea unei probleme, fără să acţioneze în locul celuilalt.	• Oferiţi explicaţii simple referitoare la comportamentul celorlalţi copii, deoarece când copiii sunt capabili să recunoască indicii verbali şi fizici ai emoţiilor celorlalţi, ei îşi pot dezvolta empatia şi compasiunea faţă de ceilalţi.
253. Vorbeşte despre emoţiile celorlalţi.	• Creaţi oportunităţi pentru copii să îşi împărtăşească şi discute despre trăirile emoţionale • Încurajaţi copiii să deseneze figura unui prieten când se simţea vesel, trist sau singur.
254. Alină membrii familiei sau prietenii care nu se simt bine.	• Discutaţi de ce un personaj a reacţionat într-un anumit mod într-o poveste, ţinând cont de diferenţele dintre diverse culturi. • Sprijiniţi copiii pentru a recunoaşte emoţiile celorlalţi şi încurajaţi-i să încerce să înţeleagă ceea ce simte un alt copil, adresându-i întrebări de genul: „Cum crezi că se simte acum X?”.
255. Se oferă să consoleze co-vârstnici.	• Construiţi situaţii speciale şi valorificaţi situaţiile apărute spontan în activitatea copiilor pentru dezvoltarea abilităţii de a fi interesat şi de a înţelege emoţiile celorlalţi (folosind gesturi şi cuvinte).
256. Demonstrează începutul înţelegerii impactului activităţii umane asupra mediului natural şi social.	• Prezentaţi imagini cu oameni locuind în zone sărace şi bogate ale lumii, discutaţi despre economisirea resurselor şi despre consum echilibrat. Daţi exemplu copiilor dovedind grijă faţă de mediu şi explicând efectele anumitor comportamente asupra mediului natural şi social.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 2. Subdomeniul: Dezvoltare emoţională

B 2.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să se perceapă în mod pozitiv, ca persoană unică, cu caracteristici specifice.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	
257. Îşi explorează propriul corp.	• Îngrijiţi cu afecţiune copilul, răspundeţi tuturor nevoilor lui pentru dezvoltarea ataşamentului, acordaţi-i timp pentru a-şi explora corpul.
258. Reacţionează prin sunete şi gesturi când îşi aude numele.	• Folosiţi numele copilului în timpul interacţiunilor.
259. Se recunoaşte în oglindă.	• Puneţi la dispoziţia copilului oglinzi care nu se sparg pentru a se privi şi a se juca în faţa lor.
260. Manifestă propriul „Eu" prin controlul asupra acţiunilor celorlalţi (de exemplu, când îi spune/arată adultului „Stai aici!", îl trage de mînă etc.)	• Faceţi-vă timp să interacţionaţi afectiv cu copilul şi să-i ghiciţi intenţiile de comunicare. Când copilului face ceva bine, exprimaţi-vă aprecierea. Chiar şi un zâmbet sau un cuvânt îl vor face să se simtă important.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
261. Îşi spune numele şi vârsta, dacă este întrebat/ă.	• Folosiţi numele persoanelor cu care interacţionează.
262. Atrage atenţia asupra sa în fotografii sau oglindă.	• Facilitaţi copiilor preocuparea de a se autoevalua: sunt frumos/ă, sunt murdar/ă, etc..
263. Îşi recunoaşte propriile obiecte („al meu").	• Fiţi conştienţi de această etapă firească de dezvoltare, dar ajutaţi-l pe copil să înceapă treptat să împartă obiectele cu alţii.
264. Îşi exprimă apartenenţa de gen: „Sunt fetiţă", „Sunt băiat".	• Cultivaţi copiilor imaginea de sine pozitivă, evitând stereotipurile de gen de tipul „fetiţele sunt drăguţe", „băieţii sunt puternici".
265. Se joacă singur/ă, îşi găseşte de lucru perioade scurte (10-15 minute).	• Daţi copilului ocazia să se joace singur pe perioade scurte, în medii sigure.
266. Devine conştient că este observat (poate exagera sau repeta o acţiune).	• Abţineţi-vă de la replici critice ("Nu te …!"); încercaţi să răspundeţi cu interes şi adecvat, după necesitate redirecţionând acţiunile copilului. • Oferiţi copilului posibilităţi de a experimenta, dar stabiliţi limite clare şi explicaţi-le. • Lăsaţi copilul să facă tot mai multe lucruri singur, stimulaţi-i dorinţa de a fi independent, de a se simţi important şi responsabil.
267. Testează limitele propriilor posibilităţi în raport cu mediul (ce poate, ce nu poate face).	
268. Demonstrează propriul „Eu" răspunzând „Nu" la cererile adultului sau insistând „Eu singur".	

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 2. Subdomeniul: Dezvoltare emoţională

B 2. 1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să se perceapă în mod pozitiv, ca persoană unică, cu caracteristici specifice.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
269. Îşi spune corect numele şi prenumele şi foloseşte corect pronumele (nu mai foloseşte persoana a III-a pentru a se referi la sine)..	• Daţi copilului ocazia de a se prezenta în situaţii diferite (la joacă, la grădiniţă, la medic, la întâlnirile cu vecinii). • Notaţi numele copilului şi dataţi toate lucrările.
270. Se auto-identifică ca persoană care gândeşte („Eu cred"), are corp şi simţuri („Mi-e frig/foame…")	• Construiţi oportunităţi pentru a vorbi despre sine şi despre ceilalţi, cu referire şi la caracteristici lingvistice şi culturale diferite.
271. Descrie membrii familiei şi relaţiile de rudenie (părinţi, bunici, fraţi) .	• Facilitaţi descrierea vieţii în familie, valorificând diferenţele privind structura familiei (familie monoparentală, părinţi divorţaţi, etc.), caracteristici economice, profesionale, culturale, lingvistice sau mediu de rezidenţă. Invitaţi membri ai familiei în activităţile din grădiniţă. • Încurajaţi-i să povestească sau să deseneze propria familie.
272. Face alegeri conştiente ale activităţilor pe care doreşte să le realizeze (desen, lectură, joc de masă).	• Oferiţi-i posibilităţi de a alege şi ajutaţi-l să vadă implicaţiile alegerii respective.
273. Îi oferă satisfacţie faptul că adultul observă reuşitele lui.	• Apreciaţi succesele copiilor, provocându-i să mai încerce ceva adăugător (să extindă activitatea - „Să vedem ce se întâmplă dacă mai…")

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
274. Cunoaşte ziua, luna, oraşul şi ţara în care s-a născut, număr de telefon.	• Utilizaţi jocul dramatic pentru a conştientiza valoarea instrumentală a acestor informaţii, de exemplu când se preface că sună la salvare sau la pompieri, trebuie să comunice numele, adresa, telefonul. • Realizaţi împreună cu copiii calendarul zilelor de naştere, pe care îl folosiţi la clasă pentru a pregăti aniversările
275. Împărtăşeşte celorlalţi informaţii despre sine.	• Adresaţi-vă copiilor pe nume şi cereţi-le să se adreseze unul altuia pe nume; folosiţi jocuri pentru a memora numele celorlalţi colegi din grupa de grădiniţă; • Propuneţi copilului să-şi aleagă activităţi în grădiniţă, reflectând la ce poate face mai bine şi ce preferă; discutaţi individual şi în grupuri mici despre preferinţele copiilor; Convorbiri pe teme „Activitatea mea preferată", „Locul meu preferat", Jocul meu preferat", etc. • Încurajaţi copilul să descrie acţiunile sale şi ale copiilor în general; discutaţi despre ce poate face fiecare din ei. Implicaţi fetele în jocuri care dezvoltă nu numai abilităţile verbale (prin jocul cu păpuşile), ci şi abilităţile cognitive şi motorii, oferindu-le oportunitatea de a se simţi competente în cât mai multe domenii de activitate. Dovediţi atenţie faţă de diferenţele de gen (s-a constat că fetele primesc mult mai frecvent laude şi aprecieri decât băieţii şi mai puţine penalizări din partea adulţilor); • Încurajaţi adresarea de complimente. • Încurajaţi experimentarea într-un mediu securizat.
276. Dă dovadă de încredere în abilităţile sale în formare.	
277. Se implică cu uşurinţă în activităţi şi relaţii noi.	
278. Manifestă deprinderi de auto-dirijare în activităţi.	
279. Solicită linişte şi spaţiu (preferă un loc unde să se retragă pentru a se odihni sau a sta singur, îşi creează astfel de spaţii).	• Amenajaţi în casă şi în sala de clasă un colţ în care se poate retrage când se simte obosit/ă, trist/ă (puteţi pune perne pe jos, poate asculta muzică la căşti); respectaţi nevoia de intimitate a copilului.
280. Are o imagine pozitivă despre sine (are încredere că poate, că reuşeşte, îşi ştie calităţile, nu se teme să încerce etc.)	• Consolidaţi imaginea pozitivă prin evidenţierea calităţilor copiilor, a faptelor bune pe care le fac. • Organizaţi jocul „Să facem cunoştinţă" (copilul se prezintă, poveşteşte despre sine) Învăţaţi-i deopotrivă pe copii (fete cât şi băieţi) să îşi exprime bucuria şi fericirea, deoarece se pare că ei simt fericirea în mod similar, doar că fetele sunt învăţate să şi-o exprime, iar băieţii sunt învăţaţi să şi-o controleze.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 2. Subdomeniul: Dezvoltare emoţională

B 2. 2. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoţional

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi adapteze trăirile şi să-şi controleze pornirile impulsive.

De la naştere la un an şi jumătate

(0-18 luni)

Indicatori	
281. Se relaxează când se simte confortabil (când i se vorbeşte calm, este luat în braţe, etc.).	• Asiguraţi confortul copilului stând aproape de el şi comportându-vă conform rutinei familiare.
282. Încetează să semnaleze (prin sunete şi mişcări) că are un disconfort sau doreşte ceva, după ce adultul l-a sesizat.	• Manifestaţi grijă şi preocupare pentru nevoile copilului, comportaţi-vă astfel încât copilul să simtă că sunteţi aproape de el atunci când schimbaţi elemente de mediu (de exemplu când plecaţi de acasă).
283. Îşi găseşte singur/ă alinare când este obosit/ă, de ex. ţine o jucărie sau pledul preferat.	• Puneţi la dispoziţia copilului obiectele cu care este obişnuit şi care îl liniştesc (suzeta, melodia de culcare, jucărie, pled, etc.).

De la un an şi jumătate la 3 ani

(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
284. Caută sprijin emoţional când trăieşte emoţii intense.	• Discutaţi probleme legate de emoţii, transmiţând astfel copiilor ideea că acceptaţi că există asemenea probleme şi că le oferiţi sprijinul; asemenea discuţii contribuie la conştientizarea de către copil a diferitelor stări emoţionale pe care le experimentează.
285. Începe să-şi controleze pornirile/ impulsurile (spune „nu" obiectelor pe care i se interzice să le ia).	• Organizaţi jocuri cu mişcare la semnale. • încurajaţi copiii să-şi amâne realizarea dorinţelor pe un timp.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 2. Subdomeniul: Dezvoltare emoţională

B 2. 1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoţional

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi adapteze trăirile şi să-şi controleze pornirile impulsive.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
286. Îşi aşteaptă rândul.	• Puneți la dispoziția copiilor un ceas, o clepsidră care să-i atenționeze atunci când timpul pentru un anumit joc a expirat sau este rândul altui copil să se joace cu jucăria respectivă. • Folosiți în mod repetat îndemnuri de tipul: „Acum aşteptăm …”, „Întâi faci…, apoi faci …”, „Facem rândul, apoi…”.
287. Se calmează cu ajutorul adultului (merge într-un loc liniştit, sau cere să i se citească din cartea preferată când este trist).	• Exprimați emoții pozitive, pentru a modela copiilor căi pozitive de a răspunde celorlalți şi evenimentelor din viața lor (părinții care exprimă emoții negative modelează abordări ostile, dereglate, de a face față emoțiilor). • Discutați cu copiii şi despre emoții pozitive şi despre emoții negative. A nu vorbi despre emoții negative poate induce copiilor ideea că emoțiile nu trebuie exprimate, ceea ce afectează capacitatea de reglare emoțională a acestora.
288. Face față sarcinilor dificile fără să manifeste frustrări foarte mari	• Sugerați activități interesante pentru copii sau încorporați sarcina dificilă în ceva plăcut. • Oferiți explicații referitoare la realizarea sarcinilor, modelați prin propriul comportament disponibilitatea de a face ceea ce ți se cere, îndrumați copiii în coordonarea acțiunilor pentru atingerea scopului.
289. Are răbdare până i se oferă atenție sau o recompensă.	• Creați în mod regulat situații în care să fie motivați să amâne o recompensă imediată, dar mică, pentru o recompensă ulterioară unei activități, dar mai substanțială (ex.„Tu poți să te uiți la desene animate, dar dacă nu îți strângi toate jucăriile acum nu mai avem timp să mergem la zoo”).
290. Face referire la dorințele şi gândurile celorlalți când interpretează comportamentul lor.	• Selectați situații din viața copiilor şi demonstrați copiilor că fiecare copil are dorințele şi nevoile sale. • Valorificați momentele potrivite în situațiile cotidiene pentru a-i ajuta să țină cont şi de dorințele şi nevoile altora.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
291. Îşi controlează exprimarea sentimentelor (mai ales a celor negative).	• Încurajați autoevaluarea copilului şi nu faceți comparații cu alți copii: copiii devin critici cu ei înşişi în caz de eşec. • Manifestați expresivitate emoțională pozitivă, care construieşte credințele copiilor referitoare la cât de multe şi ce tipuri de expresii emoționale sunt adecvate şi eficiente în interacțiunile sociale şi ce cunoştinte pot eficientiza autoreglarea şi abilitățile sociale. Părinții îşi pot învăța copilul despre regulile privind modurile de exprimare a emoțiilor şi strategiile de a face față emoțiilor. Acest antrenament parental sporeşte abilitatea copiilor de a-şi inhiba emoțiile negative, de a le atenua, de a-şi focaliza atenția şi regla propriile emoții.
292. Rămâne calm când situația se modifică sau când nu reuşeşte să realizeze ceva (îşi controlează furia).	• Construiți situații în care copiii să recunoască valoarea socială a mesajului emoțional. • Dați deopotrivă fetelor şi băieților posibilitatea de a-şi exersa controlul furiei (s-a constatat că mamele şi tații acceptă mai bine exprimarea furiei la băieți decât la fete). Învățați-i pe băieți să acorde mai mare atenție suferinței celorlalți, şi atât mamele, cât şi tații să vorbească cu băieții despre emoții pozitive şi despre tristețe.
293. Îşi exprimă propriile trăiri în mod constructiv, fără să se certe.	• Discutați cu copiii comportamentul anumitor personaje care ilustrează faptul că recunoaşterea greşită a mesajului emoțional atrage după sine apariția unor dificultăți în relațiile sociale.
294. Îşi controlează impulsurile, cu ajutorul adultului.	•
295. Îşi modifică expresia şi comportamentul în funcție de context.	• Creați situații în care copiii să recunoască emoțiile pe baza componentei non-verbale expresia facială, postură şi să interpreteze corelarea acestora cu contextul.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 2. Subdomeniul: Dezvoltare emoţională

B 2. 2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivităţii emoţionale

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să recunoască şi să exprime adecvat o varietate de emoţii.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	
296. Ţipă, utilizează expresii faciale şi mişcări corporale pentru a-şi exprima emoţiile şi a le fi satisfăcute nevoile.	• Reacţionaţi pozitiv (verbal sau prin expresii faciale) la plânsul copilului sau la alte comportamente prin care acesta se exprimă.
297. Zâmbeşte, gângureşte sau râde ca răspuns la interacţiunile pozitive cu adulţii.	• Jucaţi-vă cu copilul provocându-i reacţiile prin grimase, mişcări neobişnuite sau sunete amuzante (de tipul Cucu-bau).
298. Se încruntă când nu reuşeşte să facă ceva. 299. Îi place să se joace şi poate să plângă când jocul ia sfârşit.	• Încurajaţi copilul să continue „Foarte bine!", „Bravo!", „Aproape ai reuşit!" şi arătaţi-i cum să rezolve problema cu care se confruntă (dacă după mai multe încercări nu reuşeşte singur/ă).

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
300. Recunoaşte emoţii simple (teamă, bucurie, tristeţe). 301. Manifestă emoţii faţă de persoane cunoscute, animale sau jucării folosind expresii non-verbale şi verbale. 302. Descoperă propriile stări emoţionale şi înţelege că este firesc să fii uneori trist, supărat etc.	• Ajutaţi-i pe copii să înţeleagă cuvintele care exprimă emoţii; cuvintele referitoare la emoţii pun probleme copiilor, deoarece se referă în parte la stări emoţionale neobservabile. • Iniţiaţi jocuri de dezvoltare a expresivităţii, prin care copiii să simuleze o expresie de bucurie, entuziasm, tristeţe, frică, etc. • Analizaţi expresiile personajelor din desene animate. • Insistaţi pe exprimarea verbală şi nonverbală a emoţiilor trăite mai ales în cazul copiilor care sunt frustraţi, furioşi sau iritabili. • Stimulaţi copiii să vorbească despre emoţiile lor, să redea verbal şi prin mimică emoţiile personajelor din filme şi cărţi. • Utilizaţi jocuri de selectare a cuvintelor despre emoţii, a poeziilor, poveştilor despre dispoziţie, sentimente.
303. Foloseşte reguli de exprimare emoţională adecvate cultural.	• Daţi copiilor posibilitatea să discute despre faptul că unele comportamente expresive emoţional le folosesc pentru a substitui, masca, diminua sau maximiza expresivitatea lor emoţională în concordanţă cu anumite situaţii şi în scopul autoconservării (ex.: un copil îşi exagerează exprimările afective plângând pentru a câştiga atenţie sau a primi răspuns din partea adulţilor). Reacţionaţi astfel încât copilul să perceapă că aţi decodat corect expresiile lui emoţionale.

B. Domeniul: Dezvoltare socio-emoţională

B 2. Subdomeniul: Dezvoltare emoţională

B 2. 1. Aspect specific: Dezvoltarea expresivităţii emoţionale

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să recunoască şi să exprime adecvat o varietate de emoţii.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
304. Foloseşte jocul de rol pentru a înțelege, exprima şi răspunde la emoţii.	• Fiţi partenerii copilului în jocuri de rol, astfel încât să preia stilul de expresivitate facială comportamentul verbal şi non-verbal.
305. Asociază corect moţiile cu cuvinte şi expresii faciale.	• Folosiţi reflectarea sentimentelor, în faza în care copiii învaţă despre emoţii şi încă nu le ştiu denumirea: nu întrebaţi copilul cum se simte, ci încercaţi să identificaţi emoţia copilului şi apoi să o transmiteţi acestuia sub formă de întrebare sau afirmaţie. • Citiţi-i copilului cărţi despre emoţii.
306. Vorbeşte despre propriile emoţii şi trăiri.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
307. Îşi exprimă emoţiile prin joc şi activităţi artistice.	• Propuneţi jocuri de asociere a sunetelor, a culorilor, a mişcărilor cu diverse emoţii. • Demonstraţi unele variante de exprimare a emoţiilor. • Discutaţi cu copiii despre muzică şi emoţii. • Implicaţi copiii în diferite activităţi artistice (pictură, colorat) şi întrebaţi-i ce fac şi cum anume se simt. Dacă încep să vă descrie un eveniment, un vis sau o emoţie simţită, ascultaţi-i cu atenţie şi oferiţi-le sprijin spunând "înţeleg" sau "şi apoi?"
308. Împărtăşeşte celorlalţi trăirile/ emoţiile sale (copiilor de vârstă apropiată, adulţilor din anturaj).	• Încurajaţi în permanenţă copiii să utilizeze cuvinte şi expresii ce denumesc stări emoţionale. Adresaţi copiilor întrebări de genul: „Cum te simţi?", „Cum te face acest lucru să te simţi?", „Cum te simţi atunci când...?" pentru a-i ajuta pe copii să-şi identifice propriile emoţii. Copiii vor învăţa astfel că este normal să experimenteze diverse emoţii şi să vorbească despre ele.
309. Reacţionează emoţional într-o manieră adaptativă şi flexibilă în contexte sociale şi fizice variate.	• Cultivaţi flexibilitatea emoţională, care presupune reevaluarea rapidă a situaţiilor care provoacă emoţii, accesul la o gamă largă de emoţii şi atingerea scopurilor propuse. Acordaţi sprijin suplimentar copiilor care în familii sunt nevoiţi să se adapteze la medii dificile sau stresante (copiii expuşi la violenţă domestică sau în comunitate, care trăiesc cu părinţi depresivi, care au o vulnerabilitate temperamentală la stres). • Dialogaţi cu copiii despre emoţiile trăite la activităţile din grup (vizionarea filmelor, audierea muzicii, dansuri, audierea poveştilor, etc.). • Examinaţi poze, fotografii, propuneţi copiilor să identifice emoţiile. Aplicaţi jocuri de tip „Omul vesel, omul trist".
310. Îşi verbalizează frustrarea.	• Utilizaţi mesajele la persoana întâi pentru exprimarea propriilor emoţii, păreri, aşteptări (de ex: în loc de „Tu m-ai supărat" puteţi spune „M-am supărat când nu ai venit la mine", astfel îi veţi învăţa pe copii să se exprime şi ei în acelaşi mod). • Stimulaţi denumirea emoţiilor de către copii la reamintirea unor evenimente care devin o etichetă verbală a emoţiilor provocate de acel eveniment sau comportament. • Încurajaţi copiii, oferind întăriri pozitive ori de câte ori aceştia au făcut faţă unei situaţii frustrante, precizându-le exact ceea ce au făcut, în acest fel veţi promova realizarea a cât mai multe comportamente pozitive de către copii.
311. Are mimică adecvată sensului emoţiilor transmise de altcineva.	• În conversaţiile zilnice cu copiii nu faceţi doar referiri directe la emoţii, ci şi interpretări ale emoţiilor apărute în interacţiunile sociale. Oferiţi explicaţii pentru aceste interpretări ale emoţiilor, deoarece ele oferă copiilor o teorie cauzală implicită şi împărtăşită social.

C. CAPACITĂȚI ŞI ATITUDINI ÎN ÎNVĂȚARE

C.1. Subdomeniul: Curiozitate şi interes

Standard 1: Copilul ar trebuie să fie capabil să manifeste curiozitate şi interes, să experimenteze şi să învețe lucruri noi.

C.2. Subdomeniul: Inițiativă

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să aibă inițiativă în interacțiuni şi activități.

C.3. Subdomeniul: Persistență

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să continue realizarea sarcinii, chiar dacă întâmpină dificultăți.

C.4. Subdomeniul: Creativitate

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste creativitate în activitățile zilnice

Acest domeniu vizează dispoziții, motivații, obişnuințe, stiluri, atitudini pe care copilul le manifestă în activitatea de învățare şi care reflectă modul în care acesta se implică pe sine în procesul învățării, cum abordează sarcinile şi experiențele de învățare, cum se raportează la procesul de învățare: este curios, este creativ, are inițiativă, stăruie într-o activitate de învățare?

Toate aceste capacități depind în mare măsură de experiențele trecute ale copilului şi modul în care cei din jur l-au expus şi l-au stimulat în învățare, precum şi de temperamentul lui şi contextul cultural în care a crescut; aceste capacități traversează celelalte domenii de învățare, le utilizează ca resurse, dar şi constituie baza dezvoltării în celelalte domenii. Atitudinile în învățare au un statut aparte pentru că sunt dimensiuni importante ale personalității copilului în devenire şi au un impact deosebit asupra învățării de-a lungul întregii vieți.

DOMENIUL CAPACITĂȚILOR ŞI ATITUDINILOR ÎN ÎNVĂȚARE CUPRINDE:

- **Curiozitatea şi interesul pentru lucruri noi**: indică dorința de investigație a copilului, interesul lui de a afla şi căuta informații noi, curiozitatea în situații noi şi dorința de a învăța lucruri noi.

- **Inițiativa**: indică motivația intrinsecă a copilului de a realiza anumite sarcini, activități, de a se implica în contexte variate de învățare, de a comunica şi desfăşura sarcini împreună cu alți copii sau adulți.

- **Persistența în activități**: vizează capacitatea copilului de a stărui într-o activitate, de a-şi concentra atenția şi a duce un lucru la bun sfîrşit, chiar dacă este întrerupt sau distras.

- **Creativitate:** vizează capacitatea copilului de a utiliza informația şi abilitățile dobîndite în strategii şi contexte noi, de a-şi extinde propria învățare utilizînd imaginația, depăşind tiparele convenționale ale gîndirii şi situațiilor curente, de a-şi exprima ideile, opiniile emoțiile în forme noi.

C. Domeniul: Capacități și atitudini în învățare

C. 1. Subdomeniul: Curiozitate și interes

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste curiozitate și interes, să experimenteze și să învețe lucruri noi.

De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
312. Reacționează la stimuli noi (sunet, lumină, mișcare).	• Adresați-vă copilului strigându-l pe nume și liniștiți-l când manifestă neliniște; • Stimulați copilul punându-i gradat la dispoziție o varietate de stimuli noi (jucării, jocuri care produc sunete, lumini).
313. Își manifestă curiozitatea prin explorarea mediului (de ex. întinde mâna să prindă ploaia).	• Asigurați copilului un mediu sigur și bogat în obiecte/jucării și surse de stimulare (vizuală, auditivă, tactilă) • Observați copilul pentru a-i identifica preferințele, stilurile de învățare, temperamentul. • Oferiți sprijin copiilor care sunt ezitanți și nu îndrăznesc să exploreze lucruri noi.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
314. Manifestă interes pentru activități și obiecte noi.	• Asigurați gradat obiecte noi pe care copilul le poate explora în mediu. Descrieți copilului locuri noi și oameni noi când mergeți în comunitate (uite mașina de pompieri, X este)
315. Pune întrebări despre oameni noi și obiecte necunoscute.	• Încurajați-l pe copil să pună întrebări fiind model pentru acesta. în cazul obiectelor cunoscute, întrebați „Ce este acesta?”. • Răspundeți cu promptitudine, claritate și pe înțelesul copiilor la întrebările formulate.

C. Domeniul: Capacități şi atitudini în învățare

C. 1. Subdomeniul: Curiozitate şi interes

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste curiozitate şi interes, să experimenteze şi să învețe lucruri noi.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
316. Adresează celorlalți întrebări pentru a afla lucruri noi.	• Dați copilului posibilitatea să interacționeze cu mai multe persoane, extindeți treptat aria lui de interacțiuni şi încurajați-l să adreseze întrebări. Puneți-i la dispoziție cărți şi alte materiale accesibile care îi pot satisface interesul de cunoaştere.
317. Experimentează utilizarea de materiale noi şi combinații noi de materiale.	• Puneți la dispoziția copilului o varietate de materiale noi şi încurajați-l să încerce diverse combinații. Adresați-i încurajări: „Bravo", „Hai să vedem ce se întâmplă dacă amesteci albastru cu galben! "
318. Manifestă interes față de cum şi de ce oamenii fac diverse lucruri.	• Dați copilului posibilitatea să vă urmărească în timp ce realizați diverse activități (citiți, gătiți, şofați, îngrijiți plantele, folosiți calculatorul, folosiți CD-playerul, faceți fotografii, etc.)
319. Formulează frecvent întrebarea „De ce?" pentru a înțelege ce se petrece în jur.	• Răspundeți cu răbdare la întrebările copilului. • Încurajați copilul să construiască singur răspunsurile. • Puneți la dispoziția copilului o varietate de materiale informative (enciclopedii pentru copii, cărți) şi căutați împreună răspunsuri la întrebările lui. Urmăriți împreună cu copiii emisiuni de ştiință accesibile, folosiți jocuri pentru copii (de pe internet sau pe CD/ DVD) şi oferiți-le explicații suplimentare.
320. Îşi conturează incipient domenii de interes (dinozauri, animale, eroi tip din filme/ desene animate, etc.).	• Încurajați conturarea unor domenii de interes, acordând atenție specială dimensiunii de gen; perpetuarea stereotipurilor de gen le limitează dezvoltarea prin explorarea unui set redus de activități şi prin construirea unui set de percepții reduse asupra propriilor competențe (fetele au preocupări domestice, băieții construiesc şi repară lucruri). • Puneți la dispoziția copiilor jucării non-specifice în mod tradițional genului (piese pentru construcții, păpuşi, costume de polițist, medic, bucătar, pompier, etc.) şi asistați copilul în explorarea şi descoperirea lor.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
321. Formulează întrebări referitoare la schimbările din jur.	• Practicați cu copiii activități de observare şi de înregistrare a schimbărilor din jur şi încurajați-i să formuleze întrebări referitoare la fenomenele urmărite. • Utilizați calendarul naturii cu grupul de copii sau metoda Ştiu/ Vreau să ştiu/ Am aflat.
322. Manifestă entuziasm față de deplasările în aer liber şi în locuri noi.	• Organizați incursiuni în cartier sau în comunitate, excursii, vizite la grădina zoologică, grădina botanică, etc.
323. Caută informații noi legate de domeniile care îl interesează.	• Urmăriți împreună cu copiii emisiuni de ştiință accesibile. • Furnizați materiale informative diverse (enciclopedii, reviste, cărți) şi acordați-i sprijinul când caută informații (de exemplu căutați împreună imagini pe Internet).
324. Demonstrează satisfacție în descoperirea şi discutarea unor noi informații şi situații.	• Încurajați copilul în demersurile sale exploratorii şi lăudați-l. • Organizați centre de ştiință în sala de clasă (urmăriți creşterea plantelor, germinarea, realizați mici experiențe nepericuloase). • În cadrul grupei de grădiniță, stimulați-l să-şi asume responsabilități în domenii în care se simte competent. Inițiați jocuri de rol de tip „reporter" – „cercetător" în care să îşi prezinte descoperirile.

C. Domeniul: Capacități şi atitudini în învățare

C. 1. Subdomeniul: Inițiativă

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să aibă inițiativă în interacțiuni şi activități.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
325. Are inițiativa explorării de spații noi.	• Jucați-vă cu copilul în fiecare zi. • Oferiți multiple posibilități de explorare
326. Doreşte să facă singur/ă anumite lucruri (să mănânce, să bea, să se îmbrace).	• Susțineți inițiativa copilului de a se descurca singur • Dați copilului posibilitatea de a alege jucării cu care să se joace şi cărți pe care să se uite/ să le citiți.
327. Încearcă anumite activități, experiențe sau interacțiuni.	• Respectați preferințele copilului, nu îl forțați să facă lucruri de care momentan se teme. Acordați-i şansa să îşi asume riscuri, de exemplu, să se întindă după o jucărie sub pat.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
328 încearcă lucruri noi şi începe să îşi asume riscuri.	• Dați sarcini noi copilului şi descrieți-le. • Asigurați un mediu în care să poată explora în siguranță lucruri noi şi să îşi asume riscuri.
329. Inițiază jocuri cu alții.	• Dați copilului variate posibilități să se joace singur şi cu alți copii.
330. Alege o activitate din mai multe şi o susține pentru o perioadă scurtă.	• Oferiți timp şi oportunități copilului pentru a face alegeri.

C. Domeniul: Capacităţi şi atitudini în învăţare

C. 1. Subdomeniul: Iniţiativă

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să aibă iniţiativă în interacţiuni şi activităţi.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
331. Cere unui copil să se joace împreună.	• Oferiţi copiilor posibilitatea de a lucra în grupuri mici şi în perechi în cadrul activităţilor. • Modificaţi activităţile grupului pentru a asigura şi participarea copiilor cu CES.
332. Găseşte şi utilizează materiale pentru a pune în practică o idee (cuburi pentru o construcţie).	• Încurajaţi copiii să improvizeze, folosind resursele disponibile (cutii goale de carton, materiale din natură, ambalaje, etc.). • Lăudaţi rezultatele copilului şi încurajaţi-l pentru comportamentele
333. Ia decizii legate de activităţi şi materiale dintr-o gamă mai largă.	• Oferiţi resurse variate. • Respectaţi iniţiativele şi deciziile copilului, ţinând cont de faptul că pot avea iniţiative în prezenţa copiilor de aceeaşi vârstă, dar nu şi în prezenţa altor copii mai mari.
334. Propune o idee de petrecere a timpului.	• Discutaţi despre iniţiativele şi activităţile adulţilor. Asiguraţi un mediu în care copilul să nu se simtă criticat.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
335. Alege şi desfăşoară o activitate care se potriveşte intereselor sale.	• Oferiţi copiilor posibilitatea de a-şi alege activitatea şi de a-şi alege partenerii.
336. Face planul unei activităţi şi îl pune în practică.	• Exersaţi cu copiii deprinderile elementare de planificare, discutând înaintea unei activităţi anticiparea desfăşurării acţiunii (de exemplu, Dacă mergem la picnic, de ce avem nevoie? Cum procedăm?)
337. Iniţiază jocuri şi activităţi cu alte persoane, copii şi adulţi.	• Acordaţi oportunităţi de manifestare a iniţiativei: solicitaţi copiilor să propună ocupaţii, jocuri, subiecte de discuţie, subiecte pentru activităţile artistice, etc. • Oferiţi copiilor posibilitatea de a-şi alege activitatea, de a-şi alege partenerii.
338. Exprimă dorinţa de a învăţa să realizeze anumite acţiuni de autodeservire, să confecţioneze obiecte, jucării sau să găsească informaţii despre obiectele interesante.	• Acordaţi timp în fiecare zi pentru jocul liber al copilului când acesta iniţiază jocuri. • Susţineţi iniţiativele care vin din partea copilului şi facilitaţi-le accesul la informaţii şi materiale.

C. Domeniul: Capacităţi şi atitudini în învăţare

C. 1. Subdomeniul: Persistenţă

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să continue realizarea sarcinii, chiar dacă întâmpină dificultăţi

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
339. Repetă mişcări simple (pentru a lua o jucărie).	• Jucaţi-vă zilnic cu copilul. • Observaţi copilul pentru a vedea ce activităţi îi suscită şi menţin interesul.
340. Se concentrează pe perioade scurte de timp asupra persoanei care îi citeşte sau îi spune o poveste.	• Facilitaţi jocul şi activităţile copilului împreună cu alte persoane
341. Îşi aminteşte unde găseşte obiectele preferate şi revine la unele ocupaţii care i-au plăcut.	• Oferiţi spaţiu şi timp suficient pentru a se juca sau realiza sarcini simple fără să fie întrerupt.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
342. Repetă de foarte multe ori activităţile preferate.	• Respectaţi ritmul copilului, oferiţi-i timpul necesar, înainte să se plictisească de aceeaşi activitate.
343. Finalizează proiecte simple (de exemplu puzzle din 3-5 piese, o construcţie, un desen).	• Reduceţi factorii care îi pot distrage atenţia, de exemplu închideţi televizorul.
344. Încearcă de mai multe ori o sarcină dificilă, pe o perioadă scurtă (de ex. să îmbine piesele de lego).	• Vorbiţi cu copilul despre activitatea pe care o desfăşoară, adresându-i întrebări deschise de genul „Cum ai făcut asta? Povesteşte-mi”.

C. Domeniul: Capacități şi atitudini în învățare

C. 1. Subdomeniul: Persistență

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să continue realizarea sarcinii, chiar dacă întâmpină dificultăți.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
345. Se concentrează pe sarcini care îl/o interesează.	• Arătați disponibilitate copilului şi răspundeți când vă solicită, fără să fiți intruzivi.
346. Işi menține atenția în sarcină între 10 şi 15 minute.	• Ajutați copilul să îşi concentreze atenția spunându-i „Vreau să fii atent/ă la poveste, Uită-te aici!" • Faceți comentarii pozitive referitoare la perseverență şi concentrarea atenției copilului
347. Persistă în rezolvarea unei sarcini chiar dacă nu a reuşit (să facă un puzzle mai dificil, să finalizeze un turn din cuburi).	• Vorbiți cu copilul despre ce i-a reuşit şi ce n-a mers, ajutați-l să pună în aplicare mai multe alternative de rezolvare.
348. Spune „nu ştiu" atunci când nu poate realiza o sarcină foarte dificilă.	• Adaptați-vă aşteptările față de persistența în activitate în cazul copiilor cu CES (de exemplu, copii cu atenția deficitară sau copii hiperactivi).

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
349. Se concentrează la o activitate 20 de minute, fără supervizare.	• Creați oportunități şi timp suficient pentru a alege şi derula activități care îi interesează pe copii. • Oferiți copiilor oportunități de a-şi stabili şi urma obiective.
350. Planifică o activitate din 3 - 4 paşi şi o realizează.	• Propuneți copiilor să îşi aleagă o activitate dorită şi să-şi elaboreze un plan de realizare a acesteia. (Adresați întrebări de genul: Ce ai vrea să faci? De ce ai avea nevoie? Ce vei face mai întâi? Şi apoi? Crezi că ai tot ce îți trebuie? Ai timp suficient?)
351. Finalizează o sarcină revenind asupra ei în intervale diferite de timp.	• Dați copiilor posibilitatea să îşi asume responsabilități pentru activități care se derulează pe mai mult de o zi. • Derulați cu copiii proiecte pe termen lung, care presupun mai multe etape (de ex. creşterea plantelor, pentru a le îngriji şi pentru a observa cum cresc).
352. Revine asupra sarcinii chiar dacă are dificultăți, este întrerupt/ă sau are anumite nemulțumiri.	• Oferiți ajutor pentru a soluționa problemele şi a-şi menține încrederea în forțele proprii. • Discutați individual sau în grup sarcina, examinați alte posibilități de abordare şi propuneți copilului să revină la ea. Îndemnați copilul să reflecteze asupra sarcinii şi să revină. • Oferiți suficient timp pentru a finaliza jocuri sau sarcini complexe.

C. Domeniul: Capacități şi atitudini în învățare

C. 1. Subdomeniul: Creativitatea

Standard 4: Copilul *ar* trebui să fie capabil să manifeste creativitate în activitățile zilnice.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
353. Aruncă, loveşte diferite obiecte pentru a scoate sunete.	• Jucați-vă zilnic cu copilul. • Dovediți creativitate în jocul cu copilul, de exemplu folosiți păpuşi de pluş pentru a le transforma în personajele unei mici scenete.
354. Foloseşte diverse obiecte pentru a construi sau pentru a ajunge unde vrea (suprapune diverse obiecte).	• Schimbați în mod regulat obiectele, materialele, jucăriile din mediul copilului; • Facilitați copilului experiența de a se murdări, a face dezordine, punându-i la dispoziție obiecte şi materiale cu o varietate de culori, texturi, sunete, forme şi mirosuri.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
355. Găseşte utilizări noi ale obiectelor, cu îndrumarea adultului (transformă farfuria şi lingura în tobă).	• Demonstrați ce utilizări noi pot avea materialele şi obiectele. Permiteți copilului să amestece materiale şi jucării.
356. Se preface că este ceva sau cineva, îşi foloseşte imaginația în joc.	• În interacțiunile cu copilul, folosiți întrebări deschise şi încurajați limbajul descriptiv pentru a vă povesti ce face. • Oferiți materiale, spațiu şi timp pentru copil, pentru a se putea juca • Stimulați copilul să se prefacă a fi un personaj, să îşi folosească imaginația.

C. Domeniul: Capacităţi şi atitudini în învăţare

C. 1. Subdomeniul: Creativitatea

Standard 4: Copilul *ar* trebui să fie capabil să manifeste creativitate în activităţile zilnice.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
357. Sugerează teme pentru jocuri simbolice şi pentru jocurile de rol.	• Creaţi un mediu în care copilul să fie stimulat să experimenteze şi să îşi folosească imaginaţia. Folosiţi întrebări deschise pentru a stimula creativitatea.
358. Se implică şi rămâne angajat în jocuri complexe („casa", „în excursie", „la doctor", etc.)	• Daţi copiilor suficient timp pentru a iniţia jocuri şi a-şi pune în practică ideile legate de desfăşurarea jocului.
359. Inventează cântece, poveşti sau cuvinte.	• încurajaţi copiii să-şi imagineze alt final pentru poveşti cunoscute, formulând întrebări de tipul „Ce-ar fi fost dacă..."
360. Îşi exprimă ideile prin desene, construcţii, melodii cu cuvinte create de copil, mişcare.	• Formulaţi sarcini care presupun aplicarea de strategii alternative şi nu găsirea unui răspuns corect sau incorect. • Facilitaţi accesul la produse artistice şi întâlnirile cu artişti care să reprezinte propria cultură.
361. Creează reguli acceptabile într-un joc de grup.	• Demonstraţi ce înseamnă să fii flexibil şi să poţi schimba anumite rutine; Oferiţi sprijin suplimentar pentru structurarea activităţilor în cazul copiilor cu CES.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
362. Aduce elemente noi în activităţile cunoscute.	• Folosiţi întrebări deschise în dialogurile cu copiii, încurajaţi copiii să utilizeze ceea ce ştiu în situaţii noi: să formeze obiecte variate din formele geometrice cunoscute, să cânte versurile memorizate, să pună în scenă poveştile cunoscute, etc;
363. Schimbă conţinutul unor poveşti cunoscute şi introduce personaje create de el/ea, schimbând astfel întregul fir al poveştii.	• Propuneţi copiilor să înlocuiască unele personaje din poveşti, filme cu desene animate şi să presupună, ce s-ar produce „Ce-ar fi dacă...?"; încurajaţi ideile şi acţiunile noi ale copiilor.
364. Inventează jocuri, experimente.	• Demonstraţi copiilor cum pot fi combinate diferite materiale sau acţiuni. Propuneţi copiilor sarcini noi, să încerce lucruri noi (sărbătorirea unui eveniment, pregătirea pentru vizita unui adult din comunitate) şi solicitaţi-le idei, soluţii.
365. Utilizează sau combină materiale şi strategii în modalităţi noi pentru a explora sau rezolva probleme.	• Discutaţi împreună cu copiii despre valorificarea deşeurilor, despre ce utilizări pot avea cutiile de carton, din ce pot fi improvizate diverse obiecte necesare activităţilor în grădiniţă
366. Găseşte forme şi mijloace noi de exprimare a gândurilor şi emoţiilor (prin muzică, desen, dans, joc simbolic).	• Valorificaţi jocuri în care regulile interzic comunicarea verbală, propunându-le copiilor să utilizeze cântul, desenul, dansul, mişcarea. • Propuneţi-le copiilor să facă transferul mesajului dintr-un mediu în altul, de exemplu, să ilustreze o poveste sau poezie, să deseneze ce simte când ascultă o piesă muzicală.

D. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI ŞI A COMUNICĂRII ŞI PREMISELE CITIRII ŞI SCRIERII

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare şi înțelegere (comunicare receptivă)

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să asculte în scopul înțelegerii semnificației limbajului.

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi extindă progresiv vocabularul.

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze capacitatea de a se exprima corect gramatical.

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze capacitatea de a comunica eficient.

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoaşterea şi aprecierea cărții

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste interes pentru carte.

Standard 6: Copilul ar trebui să fie interesat de citit.

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet – literă

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să identifice diferite sunete ale limbii.

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să pună în corespondență simboluri abstracte cu sunete.

D.2.3. Aspect specific: Conştientizarea mesajului scris/vorbit

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să aprecieze şi să folosească limbajul scris şi tipăritura în fiecare zi.

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să folosească mesajele scrise/vorbite pentru scopuri variate.

D.2.4. Aspect specific: Însuşirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare grafică

Limbajul, comunicarea şi alfabetizarea reprezintă condiţii primordiale pentru dezvoltarea globală a individului şi convieţuirea în societate.

Achiziţionarea limbajului şi a deprinderilor de scris-citit reprezintă un proces complex pe parcursul căruia copiii desluşesc semnificaţia cuvintelor, utilizarea lor pentru a reda un înţeles şi cum pot utiliza materialele scrise. Prin achiziţionarea limbajului, copiii reuşesc să exprime idei, să le împărtăşească cu ceilalţi şi să răspundă ideilor şi acţiunilor celorlalţi. Prin achiziţionarea limbajului copilul achiziţionează în fapt un sistem simbolic complex pe care îl va dezvolta şi rafina pe parcursul întregii vieţi.

Capacitatea de a comunica eficient prin limbaj oral sau scris este esenţială pentru realizarea tuturor activităţilor cotidiene. Limbajul, prin utilizarea simbolurilor ce reprezintă concepte, joacă un rol fundamental în dezvoltarea deprinderilor de cunoaştere, de gîndire, a logicii şi a raţionamentului. Limbajul nu este utilizat de copiii doar pentru a transmite idei, gînduri, emoţii ale altora, dar şi pentru a recepta, înţelege şi interpreta ceea ce cei din jur îi comunică.

Dezvoltarea limbajului se realizează în contexte sociale şi culturale specifice care au un rol determinant asupra copilului. Primul context social în care copilul întră în contact cu limbajul este familia. Pe măsură ce copilul creşte, contextele sociale devin din ce în ce mai complexe şi mai diverse. Calitatea comunicării creşte progresiv în funcţie de expunerea copilului la limbaj, materiale scrise şi interacţiune. Primul pas în comunicare este realizat în simpla interacţiune cu mama imediat după naştere.

Limbajul, comunicarea şi deprinderile de citit-scris sunt puternic intercorelate, de aceea dezvoltarea lor trebuie urmărită în egală măsură.

Dezvoltarea limbajului vizează dezvoltarea vorbirii şi a formelor vorbirii, a vocabularului, a culturii sonore a vorbirii, a structurii şi formelor gramaticale corecte. Achiziţionarea treptată a tuturor acestor componente conduce la utilizarea constructivă şi cu sens a limbajului în contexte sociale.

Copiii comunică înainte de a putea utiliza limbajul simbolic. Comunicarea lor se bazează pe achiziţionarea unui set important de capacităţi precum: conştientizarea limbajului drept convenţie socială, ascultarea, înţelegerea, conversaţia verbală. Copilul prin interacţiune se familiarizează cu multiplele forme şi intenţii ale comunicării.

Premisele citit-scrisului vizează abilităţile şi comportamentele precursoare formelor convenţionale de scris şi citit. Ele includ receptarea mesajului scris, al materialelor scrise, conştientizarea mesajului cuprins în materiale tipărite, abilităţi de scriere, de comunicare prin mesaj scris.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de ascultare şi înţelegere (comunicare receptivă)

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să asculte în scopul înţelegerii semnificaţiei limbajului vorbit

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
367. Se întoarce pentru a localiza vorbitorul.	• Organizaţi pentru copil un mediu bogat în stimulări auditive (muzică, jucării muzicale, interacţiuni permanente cu persoane din familie). • Jucaţi cu copilul jocuri de tip „Cucu-bau". • Cântaţi cântece şi vorbiţi permanent cu copilul. Vorbiţi cu copilul despre evenimentele, activităţile zilnice, accentuaţi aspectele reuşite, emoţiile pozitive în relatarea lor.
368. Recunoaşte vocile persoanelor cunoscute şi se întoarce spre vorbitori.	
369. Preferă sunetele vocii umane faţă de alte sunete sau înregistrări.	
370. Râde în hohote când i se vorbeşte cu afecţiune.	
371. Se întoarce şi priveşte obiecte familiare când ele sunt denumite.	• Faceţi posibil pentru copil să arate obiectul atunci când acesta este denumit.
372. Îndeplineşte comenzi simple însoţite de gesturi (ex. spune „Pa-pa") sau aplaudă împreună cu un adult).	• Acţionaţi ca un model pentru copil; încurajaţi copilul să vă imite.
373. Încetează o activitate în 75% din cazuri atunci când i se spune „Nu".	• Explicaţi copilului pe înţelesul acestuia motivul pentru care nu are voie să facă un anumit lucru (folosiţi consecinţele naturale ale acţiunilor).
374. Indică, la cerere, persoane şi obiecte cunoscute.	• Jucaţi jocuri de etichetare a părţilor corpului, persoanelor din familie, obiectelor din apropiere: „Unde sunt ochii tăi?", „Unde este bunica?"/„Arată-mi camera/pătuţul ta/tău").
375. Răspunde afirmativ sau negativ la întrebări.	• Purtaţi dialoguri cu copilul de la vârste cât mai mici, oferind acestuia posibilitatea de a răspunde non-verbal, apoi verbal „Da" sau „Nu" la întrebări simple (închise) de tipul „Vrei apă?".

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
376. Încearcă să localizeze obiecte atunci când aude vorbindu-se despre ele.	• Folosiţi un vocabular cât mai divers atunci când vorbiţi cu copilul.
377. Repetă un mesaj verbal simplu atunci când îl aude.	• Cereţi copilului să transmită un mesaj verbal scurt în timpul jocului sau al activităţilor zilnice.
378. Participă la jocuri/cântece/poezii însoţite iniţial de gesturi.	• Organizaţi jocuri sau cântaţi/folosiţi casete muzicale pentru copii cu cântece în care mişcarea şi gesturile însoţesc versurile; jucaţi-vă, puneţi în scenă împreună versurile cântecelor („Dacă vesel se trăieşte", „Bate vântul frunzele").
379. Ascultă poveşti şi povestiri scurte, simple.	• Citiţi zilnic copilului explicînd cuvintele necunoscute; introduceţi cuvintele noi prin povestirea/descrierea a ceea ce experimentează copilul prin toate simţurile (ceea ce vede, gustă, pipăie, aude sau miroase).
380. Identifică anumite persoane, obiecte şi acţiuni după denumire.	• Jucaţi jocuri de tip: „Ascunde obiectul".
381. Răspunde la comenzi care includ verbe („sari, aleargă, deschide, prinde, adu-mi...").	• Ajutaţi copilul să vorbească la telefon cu o persoană cunoscută.
382. Îndeplineşte 2 comenzi corelate redate prin folosirea unor structuri mai complexe care includ substantive, verbe, adverbe, adjective („Aşează jucăriile de construit în rafturile lor şi vino la masă").	• Implicaţi copilul în rezolvarea unor situaţii simple secvenţiale, repetînd sarcina sau realizînd acţiunea împreună la început sau jucaţi jocuri de ascultare şi înţelegere cu copilul („Fă ca mine!").
383. Adresează întrebări simple: „Ce este?".	• Răspundeţi întotdeauna întrebărilor copilului. Puneţi la dispoziţia copilului cărţi cu imagini, reviste, cu scopul de a provoca şi stimula discuţiile cu acesta.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de ascultare şi înţelegere (comunicare receptivă)

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să asculte în scopul înţelegerii semnificaţiei limbajului vorbit

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)		De la 5 la 7 ani (61-84 luni)	
Indicatori	**Practici de sprijin**	**Indicatori**	**Practici de sprijin**
384. Participă la discuţiile unui grup ascultând interlocutorii pentru un timp scurt.	• Încurajaţi/Creaţi oportunităţi pentru copii să participe în grupuri la discuţii pe diverse teme de interes.	391. Utilizează dialoguri în jocurile simbolice.	• Încurajaţi copilul „să pună în scenă" în cadrul centrului de joc simbolic/de rol poveşti clasice sau inventate de copii.
385. Demonstrează înţelegerea vocabularului uzual/de bază prin adecvarea răspunsului.	• Încurajaţi copilului să povestească despre activităţile şi experienţele lui zilnice; susţineţi extinderea vorbirii copilului prin adresare de întrebări deschise.	392. Ascultă cu plăcere poveşti înregistrate pe diferite suporturi magnetice (casetă audio, CD) sau înregistrări radio.	• Furnizaţi copilului oportunităţi de a asculta diferite înregistrări, atât la culcare, în maşină, în cadrul unor activităţi sau în momentele de tranziţie dintre activităţi.
386. Dobândeşte informaţii prin ascultare.	• Folosiţi cuvinte complexe în contexte diferite şi explicaţi copilului sensul acestora.	393. Participă la activităţi în care se citesc poveşti, povestiri pentru mai mult de 20 minute.	• Oferiţi copilului cărţi cu poveşti; citiţi copilului încurajînd participarea lor (urmărind imagini, anticipînd continuarea...).
387. Demonstrează un grad înalt de înţelegere şi participare în conversaţii.	• Valorizaţi participarea copiilor în discuţiile care îl privesc.	394. Participă activ la discuţiile dintr-un grup, ascultând şi intervenind în conversaţie.	• Oferiţi copilului şansa de a participa în activităţi de grup, de a avea dreptul la opinie şi de a se implica în luarea deciziilor.
388. Demonstrează progres în înţelegerea şi aplicarea unor instrucţiuni simple din mai multe etape.	• Jucaţi cu copilul jocuri care implică urmărirea unor instrucţiuni în secvenţe sau cântaţi cântece de acelaşi fel („Bat din palme", „Degetele").	395. Întreabă ce înseamnă cuvintele necunoscute.	• Răspundeţi întrebărilor copilului cu atenţie, oferind mai multe informaţii.
389. Răspunde la întrebări folosind limbajul verbal.	• Apreciaţi eforturile copilului de a răspunde la întrebări. Extindeţi încercările copilului de a folosi cuvinte şi structuri noi, reformulând sau modelând exprimarea acestuia.	396. Urmează instrucţiuni cu 2, 3 etape necorelate şi fără legătură cu contextele cunoscute.	• Puneţi la dispoziţia copilului jocuri de tip „Fă ca mine".
390. Face diferenţa între cuvintele reale şi cele inventate.	• Selectaţi accesul copilului la programe de televiziune pentru copii şi limitaţi-l la 1 oră pe zi; urmăriţi împreună cu copilul şi explicaţi semnificaţia vocabularului utilizat.	397. Povesteşte un eveniment sau o poveste cunoscută respectând succesiunea evenimentelor.	• Creaţi zilnic pentru copil oportunităţi de a împărtăşi colegilor evenimente din viaţa personală, sau de a povesti în faţa unui grup, singur sau împreună cu un partener scene, poveşti, legende citite de adulţii din familie sau de personalul didactic.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi extindă progresiv vocabularul.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
398. Emite sunete sau foloseşte gesturi pentru a transmite un mesaj (gângureşte sau țipă).	• Utilizați în vorbirea cu copilul propoziții scurte, simple, vorbiți rar, clar.
399. Vocalizează folosind vocale neclare, apoi clare („a, e, i, o , u”).	• Rămâneți în contact vizual şi chiar tactil cu copilul (țineți-l de mână, în brațe).
400. Gângureşte folosind mai multe sunete („bbb”, „ppp”, „mmm”).	• Asigurați copilului un mediu bogat în stimuli auditivi (muzică, comunicare interumană).
401. Articulează vocale cu consoane şi le diferențiază.	• Dați sens încercărilor de comunicare ale copilului (be, be – bebe).
402. Repetă aceeaşi silabă de două, trei ori (ma, ma, ma) – lalalizează.	• Extindeți încercările copilului de a utiliza cuvinte (mama).
403. Repetă sunetele emise de alte persoane.	• Modelați vorbirea copilului repetând în forma corectă cuvintele pronunțate greşit de către acesta.
404. Foloseşte cuvinte cu rol de propoziții şi le combină cu gesturi („Pisica pa-pa”, „Fata buf”).	• Demonstrați înțelegerea enunțurilor folosite de copil. Apreciați încercarea de a comunica în propoziții. Reluați propoziția în forma corectă şi încurajați copilul să repete cuvântul nou.
405. Foloseşte un număr de cuvinte uşor de decodificat („mama, tata, apa”) – 10-12 cuvinte şi onomatopee.	• Jucați cu copilul jocuri cu cuvinte. Arătați diferite obiecte, le denumiți, încurajați copilul sa le repete, având la dispoziție cărți sau imagini adecvate.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
406. Foloseşte cuvinte bisilabice, trisilabice.	• Jucați jocuri de despărțire a cuvintelor în silabe, pentru a facilita pronunția cuvintelor alcătuite din mai multe silabe.
407. Foloseşte cuvinte noi în experiențele zilnice.	• Utilizați modalități diferite de a exprima aceleaşi lucruri, expuneți copilul unui vocabular cât mai divers. Lăudați folosirea cuvintelor noi de către copil în situații şi contexte diferite.
408. Comunică folosind propoziții din 2,3 cuvinte.	• Extindeți propozițiile construite de copil, transformându-le în propoziții dezvoltate; rearanjați topica atunci când este cazul.
409. Verbalizează experiențele senzoriale gustative (acru, dulce, amar, sărat), odorifice (miros de floare, de parfum), auditive, tactile (dur, neted...) sau vizuale (denumind întâi culorile vii).	• Jucați jocuri de tipul „Săculețul fermecat” pentru dezvoltarea capacității de exprimare a experiențelor senzoriale. Inițiați jocuri fizice/de explorare/senzoriale dând copilului şansa să verbalizeze experiențele trăite.
410. Întreabă pentru a cunoaşte denumirea obiectelor, evenimentelor noi („Ce este?”, „Cum se numeşte?”)	• Oferiți copilului explicații adecvate nivelului de înțelegere: de ex. arătați modul de funcționare, utilitatea obiectului respectiv. •
411. Foloseşte cuvinte care desemnează unele categorii familiare (animale, mâncare, jucării).	• Puneți la dispoziția copilului cărți cu imagini care reprezintă diferite categorii (ex. cărți cu imagini de tipul animalul şi puiul său, obiecte de uz casnic, jucării etc.).

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să-şi extindă progresiv vocabularul.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
412. Înţelege şi utilizează cuvinte care exprimă grade de rudenie.	• Citiţi copilului poveşti şi basme scrise de autori clasici din literatura română (Ion Creangă) sau universală (H.Ch.Andersen, Ch.Perrault, Fraţii Grimm).
413. Adresează frecvent întrebările „De ce?", „Pentru ce?" , „Unde?", „Când?" ca expresie a curiozităţii crescute care conduce la extinderea vocabularului.	• Apreciaţi întrebările adresate de copil. Ajutaţi-l să dobândească răspunsuri folosindu-se de diferite surse: imagini, dicţionare sau enciclopedii pentru copii.
414. Cere explicaţii la cuvintele pe care nu le înţelege şi le utilizează.	• Utilizaţi dicţionarul în oferirea explicaţiilor explicând copilului modalitatea de căutare. Dacă folosiţi un dicţionar pentru copii, implicaţi copilul în „citirea" imaginilor.
415. Foloseşte cuvinte pentru a evalua acţiuni sau situaţii („a patinat frumos, a schiat repede, a jucat bine...").	• Implicaţi copilul în evaluarea/autoevaluarea comportamentelor şi situaţiilor trăite.
416. Îşi exprimă starea de spirit şi sentimentele utilizând o gamă variată de cuvinte şi expresii („Sunt fericit/ trist/ supărat/speriat/mirat/furios. (ă)").	• Acţionaţi empatic şi ajutaţi copilul să exteriorizeze trăirile, emoţiile şi să le exprime prin intermediul cuvintelor. Folosiţi jocuri tematice pentru a dezvolta inteligenţa personală, astfel copilul începe să conştientizeze propriile sentimente, gânduri, lucruri care îi fac sau nu plăcere.
417. Înţelege şi utilizează antonime (cuvinte cu sens opus) în vorbirea curentă .	• Citiţi poezii copilului; explicaţi cuvintele necunoscute cu ajutorul sinonimelor. Jucaţi jocuri cu sinonime de tipul: „Cum spunem altfel?" sau „Găseşte cuvântul geamăn"

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
418. Utilizează corect cuvinte care exprimă sentimente şi emoţii proprii şi ale altora.	• Implicaţi copilul în jocuri de rol sau dramatizarea poveştilor cunoscute; încurajaţi copilul să-şi aleagă şi să interpreteze rolul preferat; discutaţi despre cum s-a simţit interpretând rolul respectiv.
419. Denumeşte obiecte care nu se află în câmpul vizual, folosind cuvinte adecvate.	• Încurajaţi copilul să povestească/repovestească poveşti şi povestiri îndrăgite având sau nu ca suport câteva imagini.
420. Poate defini anumite cuvinte din orizontul cunoscut cu ajutor (câinele este un animal cu 4 picioare).	• Jucaţi jocuri de tipul „Defineşte cuvântul".
421. Înţelege şi utilizează în vorbire sinonime, antonime.	• Jucaţi jocuri cu antonime: „Spune cuvântul cu înţeles diferit" sau „Sus/Jos".
422. Demonstrează înţelegerea unui vocabular specializat în anumite domenii (ex.meserii-unelte).	• Lăudaţi copilul atunci când foloseşte în vorbire cuvinte noi; ajutaţi-l să le introducă în contexte şi propoziţii noi.
423. Îşi doreşte să folosească în vorbire cuvinte noi, creaţii verbale, fantezii.	• Încurajaţi copilul să creeze poveşti, povestiri, scurte istorii, pe care le puteţi scrie pe măsură ce acesta le creează pentru a le putea citi ulterior.
424. Dezleagă ghicitori, rebusuri, creează rime.	• Dezlegaţi ghicitori citite în cărţi sau reviste sau încurajaţi copilul să creeze ghicitori şi rime.
425. Utilizează în vorbire propoziţii dezvoltate şi fraze.	• Motivaţi copilul să nareze din memorie. Citiţi împreună benzi desenate din revistele pentru copii şi încurajaţi copilul să povestească sau să creeze pe bază de imagini propria istorie.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze capacitatea de a se exprima corect gramatical.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
426. Foloseşte cuvinte cu valoare de propoziție (ex. „Sus” – comunică faptul că vrea să fie luat în brațe).	• Când vă adresați copilului, utilizați propoziții simple, corecte din punct de vedere gramatical.
427. Foloseşte propoziții laconice („Mama, pa”).	• Lăudați copilul pentru încercarea sa de a exprima în propoziție. Reluați propoziția în forma completă:”Mama a plecat”.
428. Îmbină cuvintele cunoscute cu onomatopee pentru a transmite un mesaj („Uite mac”).	• Utilizați în vorbirea cu copilul un limbaj simplu, fără diminutive.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
429. Extinde structurile gramaticale folosite (asociază substantive, substantive şi verbe, verbe şi pronume posesive, substantive şi adjective, substantive şi adverbe).	• Folosiți în mod constant în vorbire descrierea rutinelor zilnice: „Ne-am trezit după somnul de amiază şi ne pregătim să mergem la joacă: mai întâi mergem la baie, ne spălăm, apoi ne schimbăm hainele...”
430. Foloseşte pronumele posesiv „al meu” şi apoi pronumele personal persoana I singular („Eu”).	• Angajați copilul în conversații şi adresați întrebări deschise, fără să încurajați răspunsuri monosilabice.
431. Foloseşte negația în vorbirea spontană („Nu”).	• Acceptați acest moment al opoziției traversat de copil.
432. Începe să folosească pluralul substantivelor corect.	• Jucați cu copilul jocuri de tip: „Eu spun una, tu spui multe”.
433. Formulează întrebări (incorect din punct de vedere gramatical sau al topicii).	• Reformulați întrebările în forma corectă.
434. Formulează propoziții simple sau dezvoltate cu 3, 4 cuvinte.	• Utilizați propoziții dezvoltate în comunicarea cu copilul. Încurajați exprimarea copiilor în propoziții complete.
435. Foloseşte verbe la timpul trecut („Tata a plecat”).	• Când adresați copilului întrebări, alocați timp suficient pentru ca acesta să vă răspundă.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze capacitatea de a se exprima corect gramatical.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
436. Foloseşte pluralul în vorbirea curentă, corect şi sistematic.	• Apreciaţi folosirea corectă a formelor neregulate de plural.
437. Foloseşte corect pronumele personal (eu, tu, ei, voi).	• Organizaţi jocuri de prezentare despre sine cu asocierea prenumelui şi a unor calităţi/interese personale, de tipul „Ce ştii despre mine/noi?"
438. Foloseşte, dar nu întotdeauna corect ,adverbe de timp (azi, mâine, poimâine, ieri).	• Implicaţi copilul în relatări despre evenimente, fapte care să includă exersarea folosirii adverbelor.
439. Exprimă în vorbirea curentă acţiuni viitoare („trebuie să", „o să ...").	• Citiţi copilului poveşti. Pe parcursul poveştii, daţi copilului posibilitatea de a anticipa evenimentele sau de a modifica firul evenimentelor sau finalul.
440. Vorbeşte folosind propoziţii dezvoltate şi fraze pentru a descrie evenimente curente, oameni, locuri folosind verbe la timpul trecut.	• Puneţi la dispoziţia copilului imagini, comentaţi imaginile, creaţi scurte poveşti pe baza lor sau daţi copilului posibilitatea de a crea propriile desene pentru a ilustra poveşti create. Jucaţi jocuri de tipul: „Unde este/era?".
441. Descrie un produs al activităţii, un proiect în 3 sau mai multe secvenţe.	• Ascultaţi copilul atunci când doreşte să vă transmită ceva, să vă facă părtaş la experienţele sale de învăţare. Acceptaţi ritmul copilului, nu îl grăbiţi şi apreciaţi procesul de realizare ca şi procesul prin care a trecut copilul.
442. Foloseşte corect prepoziţiile în limbajul curent.	• Utilizaţi jocuri cu imagini pentru consolidarea utilizării corecte a prepoziţiilor, de tipul „Spune unde se află iepuraşul?".

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
443. Utilizează în vorbire acordul de gen, număr, persoană, timp.	• Jucaţi cu copilul jocuri cu potriviri de cuvinte de tip „Descurcă cuvintele" sau „Răspunde repede şi bine".
444. Foloseşte corect adverbul de timp („azi, mâine, ieri").	• Fiţi model în vorbirea copilului. Încercaţi să îl determinaţi să îşi corecteze singur exprimarea.
445. Demonstrează folosirea propoziţiilor în secvenţe logice.	• Folosiţi timpul petrecut în familie împreună (de ex. servirea mesei) pentru a oferi copilului şansa de a împărtăşi experienţele, bucuriile, îngrijorările de peste zi.
446. Foloseşte verbe la modul optativ („aş putea", „aş vrea").	• Iniţiaţi jocuri de rol de tip „De-a eroii/De-a magicienii" cu scopul de a se simţi puternici, de a avea controlul asupra sentimentelor şi visurilor lor. • Jucaţi cu copilul jocuri cu potriviri de cuvinte de tip „Descurcă cuvintele" sau „Răspunde repede şi bine".

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze capacitatea de a comunica eficient.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
447. Gângureşte, vocalizează ca răspuns la vorbirea altei persoane, lalalizează.	• Chiar din naştere, când răspundeți la gânguritul copilului şi mențineți cu el contactul vizual, îl ajutați să înțeleagă un lucru esențial despre comunicare ca schimb de mesaje..
448. Răspunde prin gesturi la întrebări simple.	• Arătați copilului că înțelegeți ceea ce spune prin gesturi sau expresii faciale; transformați răspunsul său într-unul de tip verbal.
449. Imită intonația vocii altora.	• Vorbiți expresiv: expresiile feței, intonația sunt importante pentru a stimula interesul şi reacțiile copilului.
450. Rosteşte cuvinte monosilabice şi bisilabice cu sens pentru a atrage atenția celor din jur.	• Arătați şi numiți diferite obiecte familiare în fața copilului; invitați copilul să repete sau să inițieze acest joc; dați copilului posibilitatea de a contribui cu câte un cuvânt atunci când îi citiți sau îi spuneți o poveste urmărind diferite imagini.
451. Foloseşte onomatopee pentru a imita glasul animalelor, a unor fenomene sau a le denumi.	• Inserați jocuri cu onomatopee atunci când răsfoiți/citiți cărți despre animale sau fenomene cunoscute de copil.
452. Comunică o nevoie prin cuvinte, expresii faciale sau gesturi care exprimă acțiuni.	• Conştientizați intenția de comunicare a copilului; prețuiți nivelul de comunicare al fiecăruia.
453. Imită cuvinte (ex. saluturi simple).	• Inițiați de timpuriu copilul în folosirea normelor de comportament civilizat. Salutați şi invitați copilul să salute, să mulțumească folosidu-vă de fiecare context adecvat.
454. Asociază cuvinte cu onomatopee.	• Demonstrați înțelegerea folosirii onomatopeelor de către copil. Repetați cuvântul corect, pentru ca în timp, onomatopeele să fie înlocuite cu substantivele/verbele corespunzătoare.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
455. Îşi menține atenția asupra vorbitorului, chiar dacă pentru o perioadă limitată.	• Oferiți copilului posibilitatea de a se prezenta în diverse contexte (vecini, cunoştințe, personal din grădiniță, medic).
456. Verbalizează solicitări şi răspunsuri („Vreau…”), utilizând formule de politețe („te rog”, „mulțumesc”).	• Vorbiți cu copilul pe parcursul zilei – avându-l alături când vă ocupați de gospodărie, când serviți masa, la plimbare, etc.
457. Recunoaşte după intonație tipul de mesaj transmis (o întrebare, un imperativ, o nedumerire, o bucurie etc.).	• Modelați tonul, intonația copilului în vorbire, acționând ca un model de comunicare.
458. Foloseşte gesturi şi limbajul corpului pentru a exprima nevoi şi sentimente (îmbrățişează spontan membrii familiei).	• Când citiți poveşti copilului folosiți diferite marionete, păpuşi pe degete, pentru a-l învăța să descifreze şi să folosească limbajul non verbal.
459. Se adaptează interlocutorilor diferiți (când vorbeşte cu un copil îi foloseşte numele).	• Dați copilului posibilitatea de a comunica cu alți copii, adulți în diferite contexte (familie, vecinătate, comunitate, instituții).

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.1. Subdomeniul: Dezvoltarea limbajului şi a comunicării

D.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de vorbire şi comunicare (comunicare expresivă)

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze capacitatea de a comunica eficient.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni))

Indicatori	Practici de sprijin
460. Vorbeşte suficient de clar pentru a fi înţeles de toţi interlocutorii.	• Oferiţi copilului posibilitatea de a iniţia conversaţii cu persoane din afara familiei (la cumpărături).
461. Începe să demonstreze înţelegerea unor convenţii sociale în comunicare (să nu-l întrerupă şi să nu intervină peste cineva care vorbeşte).	• Fiţi un model pentru copil în calitate de ascultător atent , care manifestă interes şi respect pentru interlocutor. Solicitaţi opinia copilului şi arătaţi că vă este interesantă.
462. Relatează întâmplări din experienţa zilnică.	• Stimulaţi copilul să îşi amintească şi să povestească experienţe trăite în absenţa membrilor familiei (o vizită, o activitate, o aniversare)
463. Răspunde cu explicaţii la întrebarea „De ce?”.	• Ajutaţi copilul să-şi construiască argumente pentru a explica un fapt, un fenomen. Acceptaţi, rafinaţi explicaţiile copilului.
464. Îşi exprimă propriile opinii folosind cuvinte, gesturi sau diferite semne.	• Solicitaţi şi respectaţi opinia copilului, oferiţi-i oportunitatea de a interacţiona cu alţi copii.
465. Utilizează propoziţii dezvoltate pentru a comunica nevoi, idei, acţiuni sau sentimente.	• Încurajaţi copilul să-şi exprime verbal sentimentele de teamă, frică, tristeţe. Nu negaţi aceste sentimente, ajutaţi copilul să folosească cuvinte pentru exprimarea acestor trăiri.
466. Transmite corect un mesaj utilizând o intonaţie adecvată.	• Implicaţi copilul in jocuri de tip „Telefonul fără fir”.

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
467. Iniţiază o conversaţie şi participă adecvat în conversaţie cu copii sau adulţi.	• Iniţiaţi jocuri în care copilul să aibă posibilitatea intervievării diferitelor persoane: un membru din familie, un prieten, un vecin („Unde locuieşti? Câte persoane sunt in familia ta? Care este mâncarea/sărbătoarea preferată a familie tale?”).
468. Îşi adaptează discursul în funcţie de interlocutor (cu copiii mici foloseşte cuvinte simple, alt ritm al vorbirii).	• Oferiţi copilului şansa de a-şi exersa vorbirea în public, mai întâi în grupuri mici, în familie, cu prieteni.
469. Adresează întrebări de informare şi clarificare şi răspunde la întrebări.	• Adresaţi copilului întrebări deschise şi răspundeţi întrebărilor adresate de acesta.
470. Îşi exprimă o idee prin mai multe modalităţi.	• Încurajaţi copilul sa comunice o idee folosind limbajul verbal, mimico-gestual, simboluri.
471. Foloseşte corect intonaţia, când interpretează diferite personaje,.îndeosebi în jocurile simbolice iniţiate de copii.	• Asiguraţi accesul copilului la vizionarea unor spectacole de teatru pentru copii; încurajaţi copilul sa folosească obiecte din gospodărie drept recuzită pentru spectacolele jucate în casă.
472. Foloseşte formule de politeţe în vorbirea curentă.	• Citiţi cărţi despre diverse culturi şi saluturile lor: practicaţi saluturi diferite la începutul zilei.
473.Copiii a căror limbă maternă nu este limba română progresează în utilizarea acesteia în comunicare.	• Alocaţi timp pentru copiii bilingvi să se implice în conversaţii semnificative atât în limba română cât şi în limba maternă.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.1. Aspect specific: Participarea în experienţe cu cartea; cunoaşterea şi aprecierea cărţii

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste interes pentru carte.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
474. Explorează cărțile cu toate simțurile (văz, tactil, gust, olfactiv).	• Alegeți şi oferiți copilului cărți cartonate, din material plastic sau care combină diferite texturi (material lucios, suprafețe netede, lână, pâslă etc.).
475. Se bucură când atinge şi cară /transportă/ manipulează cărți.	• Asigurați în camera copilului sau într-un loc din casă o minibibliotecă pentru acesta; este suficientă aranjarea câtorva cărți pe rafturi deschise promovând utilizarea lor independentă de către copil.
476. Aduce adultului cărți pentru a-i fi citite.	• Părinții/Adulții care îl îngrijesc țin copilul confortabil, față în față sau pe genunchi, urmărind gânguritul copilului în timpul interacțiunii cu cartea pentru „Mai vreau" sau „Stop".
477. Indică preferințe pentru anumite cărți.	• Alegeți cărți cu rime simple, text predictibil, câteva cuvinte pe pagină.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
478. Este atras de cărți, reviste, imagini şi le priveşte/răsfoieşte fără să fie asistat.	• Puneți la dispoziția copilului diferite materiale tipărite (cărți de poveşti cu/fără imagini, manuale, reviste, albume de fotografii), răsfoiți şi discutați împreună.
479. Vorbeşte despre cărți.	• Inițiați şi încurajați comentariile copilului şi asocierile dintre cărțile citite şi experiența sa de viață.
480. Alege cărți pentru a-i fi cumpărate dacă i se spune sa-şi aleagă un obiect preferat.	• Citiți copilului în fiecare zi 30 de minute.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.1. Aspect specific: Participarea în experienţe cu cartea; cunoaşterea şi aprecierea cărţii

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să manifeste interes pentru carte.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
481. Ştie să răspundă care este şi să prezinte cartea preferată.	• Când citiţi copilului, prezentaţi titlul cărţii, autorul, discutaţi despre prima şi ultima copertă.
482. Cere să împrumute cărţi sa aduce cărţi de acasă la grădiniţă.	• Încurajaţi copilul să împrumute, să restituie şi să folosească cărţile în comun.
483. Arată interes crescut şi implicare în ascultarea şi discutarea unei varietăţi de genuri: ficţiune/non-ficţiune, poezie pentru copii, poezie populară, basme, reviste cu benzi desenate.	• Discutaţi cu copilul despre conţinutul textelor citite, despre personajele principale şi calităţile lor.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
484. Înţelege ce este titlul, autorul unei cărţi.	• Discutaţi cu copilul despre autorul, cărţilor citite, ca şi despre autorul,
485. Este interesat de cărţi despre cum se face, cum este (enciclopedii pentru copii).	• Citiţi copilului alături de poveşti, povestiri, basme sau poezii şi cărţi de ştiinţă (despre cum funcţionează obiectele, despre anotimpuri, despre viaţa plantelor şi a animalelor...).
486. Discută cu colegii despre ce a aflat din cărţi.	• Oferiţi copilului posibilitatea de a comunica cu parteneri de aceeaşi vârstă pe teme de interes comun.
487. Caută să găsească diferite cărţi în funcţie de interes (despre dinozauri, despre vapoare).	• Daţi copilului posibilitatea de a explora cărţi într-o librărie, bibliotecă, magazin pentru copii, pentru a-şi identifica interesele.
488. Are un autor sau chiar o serie de cărţi de acelaşi autor.	• Creaţi împreună cărţi pe diverse teme interesante pentru copil. Ajutaţi copilul să dea cărţii un titlu, să scrie autorul şi să o ilustreze (Cartea despre mine, Cartea despre familia mea, Cartea vacanţei, Enciclopedia noastră despre case/animale, Cartea despre excursiile grupei...).
489. Demonstrează că ştie cum să utilizeze şi să păstreze cărţile.	• Valorizaţi, lăudaţi copilul atunci când foloseşte corect şi întreţine cărţile.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.1. Aspect specific: Participarea în experienţe cu cartea; cunoaşterea şi aprecierea cărţii

Standard 6: Copilul ar trebui să fie interesat de citit.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
490. Exprimă stări de spirit când i se citeşte (gângureşte, zâmbeşte...).	• Alegeţi cărţi cu fotografii şi imagini de copii şi adulţi, cu fotografii ale obiectelor similare mediului imediat al copilului.
491. Indică imagini de pe carte dacă acestea sunt denumite.	• Denumiţi imaginile cărţilor, revistelor pe care le răsfoiţi împreună cu copilul şi încurajaţi copilul să facă acelaşi lucru.
492. Se concentrează pentru perioade scurte de timp atunci când se uită pe cărţi.	• Oferiţi copilului şansa de a interacţiona cu cărţi de câte ori îi face plăcere, în momentele în care este odihnit şi bine dispus.
493. Urmăreşte şi „citeşte imaginile" cărţii preferate asistat de un adult.	• Creaţi o carte/o poveste în care personajul principal să fie copilul şi întâmplările de peste zi; folosiţi fotografii ale copilului pentru a ilustra cartea.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
494. „Citeşte" pe cartea preferată pentru adult sau independent.	• Când citiţi copilului schimbaţi rolurile, astfel încât copilul poate deveni povestitor şi adultul poate asculta povestea.
495. Doreşte ca povestea preferată să îi fie citită în mai multe rânduri.	• Acceptaţi rugămintea copilului de a reciti de mai multe ori o poveste preferată.
496. Reţine fraze, cuvinte din povestea preferată.	• Folosiţi în vorbirea curentă fraze, expresii din poveşti; amintiţi copilului despre ce poveste este vorba.
497. Recită o strofă sau repetă ultimul vers al unei poezii preferate sau redă cuvinte, expresii, sintagme, din povestea preferată.	• Citiţi copilului cărţi din cultura proprie/ diferită de a dvs., poezii din folclorul copiilor sau aparţinând autorilor clasici/ pentru copii.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.1. Aspect specific: Participarea în experienţe cu cartea; cunoaşterea şi aprecierea cărţii

Standard 6: Copilul ar trebui să fie interesat de citit.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
498. Se preface că citeşte păpuşilor sau pentru alţi copii.	• Ajutaţi copilul să înţeleagă că se citeşte de la stânga spre dreapta, de sus în jos, urmărind uneori textul atunci când citiţi.
499. Citeşte cuvinte cunoscute etichetate în sala de grupă.	• Etichetaţi lucrurile copilului, lucrările sale, produsele activităţii sale ca şi diferite spaţii din sala de grupă (bibliotecă, colţul păpuşii, masă pentru scris...).

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
500. Doreşte să răsfoiască şi să citească independent.	• Puneţi la dispoziţia copilului şi cărţi cu text puţin pe care acesta îl poate citi sau memora.
501. Este interesat de citit şi încearcă să citească poveştile favorite.	• Încurajaţi copiii să citească unii altora.
502. Este interesat de cărţi despre aspecte foarte diferite ale vieţii.	• Puneţi la dispoziţia copilului cărţi despre copii care arată şi trăiesc la fel/diferit, despre cum ne facem prieteni, despre bucuria de a avea fraţi/surori.
503. Diferenţiază un text în proză de unul în versuri.	• Citiţi copilului poeziile preferate de mai multe ori; indicaţi fiecare cuvânt pe măsură ce îl citiţi; subliniaţi faptul ca între cuvinte există spaţii libere, ca unele cuvinte sunt scrise cu mai multe/mai puţine litere.
504. Stă şi asistă în momente de lectură fără să deranjeze, rămâne până la finalul lecturii.	• Extindeţi durata de timp în care citiţi copilului până la 30-40 minute.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să identifice diferite sunete ale limbii.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
505. Imită sunetele emise de alte persoane.	• Vorbiți cu copilul într-un ritm moderat, în scopul inteligibilității pronunției.
506. Începe să conştientizeze diferența dintre sunete şi să reacționeze la acestea (sunetul unui tunet poate să sperie).	• Jucați jocuri pentru dezvoltarea capacității de discriminare auditivă (ex. jocuri cu sunete produse de diferite instrumente muzicale: batem la tobe, suflăm la fluier, cântăm la orgă sau cele produse de diferite obiecte din gospodărie).
507. Rosteşte ultimele cuvinte din rime uşoare cu asistență.	• Recitați copilului versuri simple sau cântați împreună cântece pentru copii.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
508. Completează versurile familiare prin continuarea versului început sau a cuvântului final.	• Jucați jocuri de tip karaoke sau încercați împreună să fredonați versurile având la dispoziție doar linia melodică (negativul). • Puneți la dispoziția copilului casete de muzică pentru copii. Ascultați şi fredonați împreună. • Improvizați cântecele cu cuvinte în rimă.
509. Recită sau cântă rime familiare individual sau împreună cu alți copii.	
510. Imită ritmul şi tempoul unor paterne sonore (bate din palme mai repede sau mai încet, vorbeşte mai repede sau mai încet)	

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să identifice diferite sunete ale limbii.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
511. Demonstrează creşterea conştientizării sunetelor iniţiale ale unui cuvânt prin identificarea lor cu/fără ajutor.	• Jucaţi jocuri de identificare a sunetelor iniţiale ale cuvintelor utilizând la început cuvinte care încep cu vocale: A, E, I, O, U prin intermediul diferitelor jocuri de tip „Spune cu ce începe”.
512. Devine conştient că mai multe cuvinte încep cu acelaşi sunet (b – bunic, bucătar, banană...).	• Organizaţi jocuri/activităţi în care copilul ar trebui să diferenţieze anumite sunete prin intermediul diferitelor jocuri de tip „Spune cu ce începe”.
513. Rosteşte corect toate vocalele şi majoritatea consoanelor.	• Faceţi posibilă participarea copilului în jocuri precum repetarea silabelor, cuvintelor.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
514. Demonstrează creşterea conştientizării sunetelor iniţiale şi finale ale unui cuvânt prin identificarea lor fără ajutor.	• Implicaţi copilul în activităţi şi jocuri de limbaj.”.
515. Alege din imagini obiecte care încep cu acelaşi sunet.	• Jucaţi jocuri cu jetoane reprezentând diferite obiecte; sortaţi obiectele după diferite criterii, precum sunetul iniţial/final al cuvântului reprezentat.
516. Desparte cuvinte în silabe cu ajutor.	• Jucaţi jocuri de corespondenţă între prenumele copilului, al dvs. si al altor cunoscuţi şi numărul de silabe pe care astea îl conţin.
517. Începe să creeze cuvinte noi prin înlocuirea sunetului iniţial (lac, rac, sac).	• Implicaţi copilul în jocuri cu sunete sau silabe.
518. Identifică rime ale cuvintelor familiare în jocuri, cântece, poezii.	• Încurajaţi copilul să creeze rime; le puteţi nota pentru ale citi ulterior.
519. Rosteşte corect toate vocalele şi consoanele.	• Organizaţi jocuri cu onomatopee care implică rostirea combinaţiilor mai dificile de vocale si consoane: fissssss, psst, cra-cra-cra, fâl-fâl-fâl. etc. • Puneţi la dispoziţia copilului în timpul jocurilor de sortare, de corespondenţă, jetoane cu obiecte al căror nume este mai dificil de pronunţat: extraterestru, sufragerie, enciclopedie, castravete etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să pună în corespondenţă simboluri abstracte cu sunete.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
520. Imită sunete pe măsură ce urmăreşte pe cărţi diferite obiecte sau cuvintele asociate lor (imaginea unui tren, cuvântul tren, asociat cu UUU…).	• Stimulaţi copilul să verbalizeze imaginile întâlnite; apreciaţi nivelul său de comunicare.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
521. Cântă sau recită cântece şi poezii care includ sunete/litere („A, a, a, acum e toamnă, da”).	• Cântaţi împreună cântece care includ sunete (diferite onomatopee, vocalele, alfabetul).
522. Începe să înţeleagă faptul că tipăritura reprezintă cuvinte.	• Urmăriţi cuvintele atunci când citiţi copilului; indicaţi imaginea obiectului şi cuvântul corespunzător.
523. Cere să i se citească titlul şi anumite pagini preferate ilustrate.	• Citiţi copilului respectând alegerea sa; ajutaţi-l să decidă asupra lecturilor preferate.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să pună în corespondență simboluri abstracte cu sunete.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni))		De la 5 la 7 ani (61-84 luni)	
Indicatori	**Practici de sprijin**	**Indicatori**	**Practici de sprijin**
524. Asociază literele din propriul nume cu sunetele corespunzătoare.	• Încurajați încercarea/reuşita copilului de a identifica literele cuprinse în prenumele său.	526. Recunoaşte litere mari/mici de tipar şi le pune în corespondență cu sunetul asociat.	• Indică diferite litere, cuvinte din mediul înconjurător. Jucați jocuri de tipul „Spune unde s-a oprit roata".
525. Asociază unele sunete cu litera corespunzătoare (literă mare/mică de tipar) în cuvinte uşoare/simple, familiare (monosilabice sau bisilabice).	• Puneți la dispoziția copilului puzzle cu litere şi citiți cărți cu literele alfabetului.	527. Poate determina câte sunete sunt incluse într-un cuvânt de maxim 5 litere, uneori cu sprijin.	• Ilustrați poeziile/cântecele pe care le memorează copilul îmbinând scrierea unor cuvinte simple (monosilabice sau bisilabice) cu imagini.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să aprecieze şi să folosească limbajul scris şi tipăritura în fiecare zi.

De la naştere la un an şi jumătate

(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
528. Manipulează cărţile specifice vârstei (din material textil, carton tare sau plastic) şi învaţă să le poziţioneze corect.	• Adultul reprezintă un model pentru copil în modul în care poziţionează cartea, întoarce paginile, întreţine/respectă cartea.
529. Învaţă să întoarcă paginile cărţii cu asistenţă.	• În timp ce citiţi copilului, exersaţi susţinerea, poziţionarea corectă şi întoarcerea paginilor cărţii.
530. Se concentrează pe imagini sau pe sunetele emise de carte.	• Puneţi la dispoziţia copilului diferite tipuri de cărţi: tridimensionale, care emit sunete, care conţin texturi diferite – pe care le puteţi explora împreună.

De la un an şi jumătate la 3 ani

(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
531. Învaţă să întoarcă paginile cărţii una câte una.	• Apreciaţi copilul în încercarea sa de a întreţine cartea.
532. Poziţionează corect cărţile când le explorează independent.	• Ajutaţi copilul să corecteze poziţia în care susţine cartea. Reluaţi conceptele de autor, titlu, copertă arătându-le.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacităţii de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să aprecieze şi să folosească limbajul scris şi tipăritura în fiecare zi.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni))

Indicatori	Practici de sprijin
533. Demonstrează înţelegerea faptului că limbajul scris ia forme diferite (semne, litere, ziare, reviste, cărţi, meniu, mesaje prin internet).	• Realizaţi împreună mesaje pentru ceilalţi membi ai familiei. Folosiţi mesaje de întâmpinare a colegilor în colectivitate.
534. Recunoaşte coperta, prima şi ultima pagină a unei cărţi.	• Încurajaţi copilul să-şi realizeze propriile cărţi pe teme interesante pe care să le ilustreze; asistaţi-l să scrie autorul, titlul cărţii.
535. Identifică mesaje scrise sub formă de semne sau simboluri.	• Identificaţi/Discutaţi cu copilul semnele de circulaţie ca şi altele întâlnite în plimbările dvs. (ex. Stop, T – troleu, taxi, Farmacie, semnul de toaleta, etc.).
536. Începe să conştientizeze faptul că literele compun cuvinte.	• Jucaţi jocuri cu câteva litere cunoscute, fie că sunt din jetoane, fie magnetice; încurajaţi copilul să le aranjeze, rearanjeze; citiţi-le împreună (ex: CAR /ARC/ RAC).

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
537. Identifică litere în numele propriu şi în nume/ denumiri familiare.	• Încurajaţi copilul să-şi eticheteze lucrările, produsele activităţii sale; apreciaţi încercarea sa.
538. Face diferenţa dintre litere şi cifre.	• Realizaţi cărţi de mici dimensiuni în care copilul ilustrează paginile, scrie titlul şi autorul dacă este posibil şi numerotează paginile.
539. Citeşte numele propriu în diferite contexte şi pe cele ale câtorva colegi.	• Încurajaţi copilul să vă prezinte lucrările lui şi pe cele ale colegilor din sala de grupă sau de la avizier; apreciaţi şi extindeţi acasă unele din lucrările realizate în sala de grupă.
540. Citeşte câteva cuvinte din mediu (grădiniţa, spital, muzeu…).	• Când sunteţi la plimbare sau într-un magazin cu copilul, încercaţi să discutaţi semnele/simbolurile pe care le întâlniţi, să recunoaşteţi litere.
541. Conştientizează faptul că un mesaj se scrie/citeşte de la stânga spre dreapta, de sus în jos.	• Când citiţi copilului urmăriţi textul şi identificaţi uneori titlu, semnele de punctuaţie de bază (punct, semnul întrebării).
542. Conştientizează faptul că limbajul rostit poate fi scris şi apoi se poate tipări.	• Spuneţi copilului o poveste despre primul său pas sau primul cuvânt rostit; scrieţi povestea şi invitaţi copilul să o ilustreze; citiţi povestea mai târziu copilului.
543. Demonstrează înţelegerea faptului că propoziţia constă din cuvinte separate prin spaţii.	• Când citiţi împreună, atrageţi atenţia copilului când asupra spaţiilor şi explicaţi-le rostul.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.3. Aspect specific: Conştientizarea mesajului scris/vorbit

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să folosească mesajele scrise/vorbite pentru scopuri diferite.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
544. Se amuză când răsfoieşte cărţi tridimensionale sau care emit sunete.	• Citiţi copilului cu bucurie, râdeţi împreună, învăţaţi-l ca lectura produce bucurie, amuzament.
545. Răsfoieşte cu plăcere cărţi despre rutine zilnice (servirea mesei, spălatul).	• Citiţi copilului cărţi diferite. Faceţi legătură cu experienţa de viaţă a copilului.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
546. Răsfoieşte cu plăcere cărţi despre categorii de obiecte (jucării, animale, meserii, plante).	• Citiţi materiale diferite în prezenţa copilului, de la pliante de la Zoo, muzee sau parcuri de distracţie, la reviste auto, harta metroului sau a oraşului, reviste de modă sau carte de bucate

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.3. Aspect specific: Conştientizarea mesajului scris/vorbit

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să folosească mesajele scrise/vorbite pentru scopuri diferite.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni))		De la 5 la 7 ani (61-84 luni)	
Indicatori	**Practici de sprijin**	**Indicatori**	**Practici de sprijin**
547. Identifică şi foloseşte o varietate de materiale tipărite (cărţi, reviste, ziare, reţete, prospecte, cutii de jucării, cutii de alimente)	• Arătaţi copilului şi răsfoiţi împreună materiale diverse care transmit informaţii: carte de telefon, manuale de funcţionare a obiectelor casnice, pliante, bilete de teatru, chitanţe de cumpărături.	550. Identifică mesaje scrise în mediul familiei sau în sala de grupă.	• Încurajaţi copilul să identifice şi să transmită semnificaţia unor simboluri, mesaje întâlnite. • Afişaţi în sala de grupă/acasă diverse mesaje scrise.
548. Înţelege rolul tipăriturii (transmiterea unui mesaj).	• Asamblaţi împreună o jucărie urmărind instrucţiunile de pe pachet/cutie.	551. Utilizează imagini ca surse de informaţie (utilizează semne pentru completarea calendarului naturii).	• Realizaţi un calendar pentru a vă ajuta copilul să îşi reamintească ce aţi lucrat sau evenimente speciale ale familiei. Discutaţi cu copilul despre cum ar trebui să ne îmbrăcăm urmărind starea vremii la TV sau rubrica Meteo din ziar.
549. Foloseşte semne/simboluri din mediul ambiant. .	• Permiteţi copilului să apese butonul unui lift, să folosească telecomanda televizorului sau tastele unui telefon mobil, computer.	552. Recunoaşte etichete diverse în mediu care facilitează înţelegerea acestuia (ambalaje de produse) sau reclame.	• Concepeţi împreună bilete pentru intrare la spectacolul preferat îmbinând desenul cu scrierea cu litere şi utilizarea cifrelor.

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.4. Aspect specific: Însuşirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj.

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze diferite modalităţi de comunicare grafică.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
553. Lasă urme prin apăsare în plastilină, cocă de modelat; lasă amprente colorate cu ajutorul degetelor pe coli de hârtie.	• Puneţi la dispoziţia copilului materiale care să permită exersarea musculaturii fine. Încurajaţi copilul mic să mănânce cu mâna
554. Apucă şi ţine în mână diferite instrumente de scris: creioane cerate, markere, creioane colorate mai groase	• Asiguraţi copilului un spaţiu cu instrumente pentru scris şi foi mari (tip A3)
555. Mâzgăleşte spontan, apoi trasează linia verticală.	• Încurajaţi copilul atunci când doreşte să utilizeze instrumente de scris

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
556. Mâzgăleşte şi lasă urme pe hârtie cu un anumit scop.	• Daţi copilului posibilitatea de a desena pe suprafeţe mari.
557. Descrie ceea ce a desenat / scris sau ce a reprezentat.	• Scrieţi pe lucrarea copilului comentariile şi descrierea pe care o face acesta.
558. Utilizează fără sprijin instrumente de comunicare grafică: creioane, creioane cerate, markere, pensulă.	• Desenaţi împreună, astfel încât copilul să poată observa poziţia instrumentelor de scris şi a corpului. • Exploraţi utilizarea cât mai multor instrumente.
559. Trasează linia orizontală. 560. Face puncte. 561. Desenează cercul.	• Asiguraţi copilului suprafeţe diferite pentru exersarea scrisului (la masă, pe şevalet, pe plăci de faianţă cu acuarele, pe perete, vara cu apă, etc.).
562. Colorează nerespectând conturul.	• Nu insistaţi asupra respectării coloratului în contur în această etapă de vârstă. Puneţi la dispoziţia copilului pentru scris foi A3 sau suprafeţe mari.
563. Începe să deseneze oameni – capete şi membre care pornesc direct de la cap.	• Ajutaţi copilul să deseneze pornind de la conturul mâinii, în locul degetelor feţe cu diferite expresii faciale (bucurie, tristeţe).

D. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării şi premisele citirii şi scrierii

D.2. Subdomeniul: Premisele citirii şi scrierii

D.2.4. Aspect specific: Însuşirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj.

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze diferite modalităţi de comunicare grafică.

De la 3 la 5 ani

(37-60 luni))

Indicatori	Practici de sprijin
564. Îşi corectează poziţia corpului la scris; îşi ajustează poziţia foii, hârtiei folosite.	• Scrieţi numele copilului cu litere suficient de mari şi uşor de citit; număraţi împreună literele care compun numele; ajutaţi copilul să rostească fiecare sunet; scrieţi numele dvs. sub al copilului; prin ce se aseamănă/deosebesc? Scrieţi numele copilului cu litere suficient de mari şi uşor de citit; număraţi împreună literele care compun numele; ajutaţi copilul să rostească fiecare sunet; scrieţi numele dvs. sub al copilului; prin ce se aseamănă/deosebesc?
565. Desenează schiţa corpului uman cu mai multe detalii (corp, degete).	• Puteţi exersa desenul corpului omenesc folosind oglinzi mari, atât pentru observarea corpului omenesc, cât şi pentru pictarea pe oglindă conturul unei păpuşi.
566. Începe să respecte conturul imaginilor şi să coloreze în interior.	• Trasaţi pe hârtie conturul mai multor palme ş/sau tălpi –copiilor le place să compare dimensiunile – şi apoi propuneţi copilului să le coloreze. Apreciaţi efortul copilului de a colora în contur; folosiţi imagini pe foi A4.
567. Lipeşte fragmente de hârtie şiesturi vegetale pentru a crea o imagine.	• Cereţi copilului să descrie lucrarea realizată; notaţi descrierea sa pentru a o citi altă dată; cereţi copilului să o semneze, iar dacă este posibil, să dateze lucrarea. Încurajaţi realizarea de felicitări, invitaţii din materiale cât mai neconvenţionale.
568. Începe să reprezinte poveşti şi experienţe personale prin desene.	• Realizaţi împreună o carte despre trei lucruri pe care copilul le face înainte de a merge la culcare: adăugaţi imagini pentru a ilustra fiecare secvenţă; adăugaţi cuvinte; alegeţi un titlu; desenaţi o imagine pe copertă; citiţi cartea împreună cu membri familiei.
569. Experimentează scrisul cu o varietate de instrumente de scris (creioane, pixuri, computer).	• Puneţi la dispoziţia copilului, dacă este posibil, un computer sau o maşină de scris pentru exersarea scrisului.
570. Copiază sau îşi poate scrie numele cu ajutor.	• Scrieţi numele copilului cu litere suficient de mari şi uşor de citit; număraţi împreună literele care compun numele; ajutaţi copilul să rostească fiecare sunet; scrieţi numele dvs. sub al copilului; prin ce se aseamănă/deosebesc?

De la 5 la 7 ani

(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
571. Scrie cuvinte familiare (numele, mama...), data calendaristică.	• Implicaţi copilul în dezvoltarea de proiecte colective care implică scris (realizarea unui jurnal, realizarea unei reviste pentru copii, a unor colaje din benzi desenate). • Responsabilizaţi copilul în legătură cu propriul portofoliu. Explicaţi importanţa datării şi etichetării lucrării.
572. Utilizează corect instrumente de scris foarte variate (creion, pix, computer).	• Asiguraţi existenţa unui spaţiu destinat scrierii acasă şi în sala de grupă, atât pentru lucru individual ca şi în grup.
573. Înţelege conceptul de scriere pentru comunicarea unei informaţii sau a unui mesaj (etichetează lucrările, scrie scurte mesaje de felicitare).	• Ajutaţi copilul să aleagă o persoană specială şi discutaţi cu acesta mesajul pe care doreşte să îl transmită; încurajaţi copilul să ilustreze felicitarea şi adăugaţi cuvinte dacă este posibil, independent sau cu ajutor.
574. Utilizează, cu ajutor, jocuri de masă cu litere (scrabble, cuvinte încrucişate, rebus).	• Jucaţi jocuri cu litere din diferite materiale. Încurajaţi copilul să copieze conturul literei, să o descrie.

E. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ŞI CUNOAŞTEREA LUMII

E.1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze conştientizarea relaţiei cauză-efect.

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să observe, să compare şi să evalueze experienţe, acţiuni, evenimente

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze experienţele trecute pentru a construi noi experienţe.

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să găsească multiple răspunsuri/soluţii la întrebări, situaţii, probleme şi provocări.

E.2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze cunoaşterea numerelor şi a numeraţiei.

Standard 6: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze cunoştinţe despre mărime, formă, greutate, înălţime, lungime, volum.

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să identifice şi să numească forme ale obiectelor.

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să realizeze operaţii de seriere, grupare, clasificare, măsurare a obiectelor.

E.2.2. Aspect specific: Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)

Standard 9: Copilul ar trebui să dobândească informaţii despre mediul înconjurător şi lumea vie prin observare şi manipulare de obiecte

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să folosească instrumente şi metode specifice pentru investigarea mediului

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să observe şi să descrie caracteristici ale lumii vii

Standard 12: Copilul ar trebui să fie capabil să observe şi să descrie caracteristici ale Pământului şi Spaţiului

Standard 13: Copilul ar trebui să descopere omul ca parte a lumii vii şi fiinţă socială.

GÂNDIREA LOGICĂ, CUNOŞTINȚE ELEMENTARE MATEMATICE, CUNOAŞTEREA ŞI ÎNȚELEGEREA LUMII

În primii ani de viață se petrec schimbări spectaculoase în capacitățile cognitive ale copilului. El ajunge să cunoască şi înțeleagă mai bine lumea fizică şi socială din jurul lui şi îşi dezvoltă abilități de gîndire, observare, imaginație, rezolvare de probleme. Ia contact cu numerele, cu culorile, cu materiale lichide si solide, cu texturi diferite, cu instrumente diferite. Domeniul dezvoltării gîndirii logice, matematice, ştiințifice, precum şi al cunoştințelor despre lume şi al conexiunilor dintre fenomene reprezintă o bază importantă în devenirea copilului, ce nu se limitează doar la cunoştințe necesare intrării în şcoală.

Dezvoltarea cognitivă este esențială pentru viața de zi cu zi. Ea se referă la procesele prin care copiii dobîndesc capacitatea de a gîndi, de a asimila şi a utiliza informația pe care o receptează. Dezvoltarea capacităților psihice se realizează prin interacțiunea copilului cu mediul fizic şi social, prin care copiii construiesc mental noi concepte, le descoperă. Totodată copiii învață multe lucruri de la adulți şi de la alți copii. Acest proces de învățare prin învățare şi descoperire se realizează pe multiple căi: prin limbaj, gîndire logică, reprezentare spațială, gîndire creativă, muzicală, implicarea mişcărilor corpului etc.

De aceea este foarte important ca prin activitățile în care sunt implicați copiii să fie solicitați să:

- analizeze relații între obiecte, evenimente, persoane (asemănări, deosebiri, asocieri), pentru a descoperi cauzalitatea, gîndirea critică, rezolvarea de probleme.
- înțeleagă şi să utilizeze numerele şi numerația, operațiile matematice, măsurarea, gruparea, sortarea, ordonarea, operații esențiale în viața de zi cu zi.
- înțeleagă lumea naturală şi să poată face predicții; acestea se referă la gîndirea ştiințifică, care ajută copiii să aplice şi să îşi testeze cunoştințele prin investigație şi verificare.
- înțeleagă cum interacționează oamenii între ei şi cu mediul înconjurător, care sunt condițiile necesare vieții.

Toate aceste activități contribuie fundamental la dezvoltarea cognitivă a copilului.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze conştientizarea relației cauză-efect.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
575. Urmăreşte un obiect care a căzut.	• Puneți la dispoziția copilului jucării care emit sunete. • Răspundeți la acțiunile copilului, stimulându-l şi încurajându-l să interacționeze cu obiectele. • Demonstrați şi explicați-i relațiile dintre obiecte şi fenomene, de ex. ce se întâmplă dacă aruncă jucăria din pătuțul lui. Oferiți copilului experiențe care pun în valoare relația cauză-efect (dacă lovesc cu mingea un obiect se răstoarnă, dacă apăs pe un buton se aprinde lumina etc.).
576. Utilizează mişcări, sunete, gesturi pentru a observa impactul lor asupra interacțiunilor şi mediului.	
577. Acționează asupra obiectelor pentru a obține un sunet, o mişcare care îi face plăcere.	
578. Repetă anumite mişcări pentru a cauza aceleaşi efecte.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
579. Experimentează pentru a observa efectele propriilor acțiuni asupra obiectelor şi asupra celorlalți.	• Oferiți copiilor materiale diverse, sigure şi adecvate vârstei pentru a le putea manipula şi acționa asupra lor.
580. Observă acțiunile celorlalți pentru a remarca efectul acțiunii lor asupra obiectelor şi persoanelor.	• Demonstrați-i diverse experimente ce exemplifică relația de cauză-efect. Însoțiți acțiunile dumneavoastră de explicații. Repetați-le.
581. Se joacă cu anumite obiecte cu care are voie sau nu are voie ştiind că va atrage atenția adultului.	• Oferiți-i diverse jucării. Supravegheați permanent copilul şi fiți consecvent în a-i permite să se joace doar cu anumite jucării şi a-i interzice să folosească altele.
582. Demonstrează că începe să înțeleagă relația cauză-efect (dacă stingi lumina, se face întuneric).	• Oferiți permanent explicații ale relației cauză-efect., ce se întâmplă când acționăm asupra unor obiecte. Lăsați copilul să experimenteze sub atentă supraveghere.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 1: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze conştientizarea relației cauză-efect.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)		De la 5 la 7 ani (61-84 luni)	
Indicatori	**Practici de sprijin**	**Indicatori**	**Practici de sprijin**
583. Identifică obiecte care influențează sau au efect asupra altor obiecte (dacă pun zahăr în apă, se topeşte).	• Oferiți copilului posibilitatea de a experimenta, sub supravegherea adultului, pentru a înțelege efectele acțiunii sale asupra obiectelor: să amestece făină apă, zahăr cu apă, să planteze semințe, să ude florile etc.	587. Realizează experimente pentru a descoperi relația cauză-efect prin acțiunea unor factori asupra obiectelor (pune apă în două căpăcele, unul la soare, altul în congelator şi constată efectele temperaturii asupra apei).	• Realizați împreună cu copiii experimente pentru a surprinde relația de cauză-efect: să pună gheață în apă pentru a vedea cum se topeşte, să înghețe obiecte în apă, să pună lăstare în apă pentru a vedea cum dau rădăcină, să pună obiecte în apă pentru a observa că unele plutesc şi altele se scufundă etc.
584. Adresează întrebarea „De ce?" indicând interes pentru stabilirea relației de cauzalitate.	• Însoțiți permanent experimentele de explicații.	588. Încearcă să explice pe bază de cauzalitate anumite schimbări ale fenomenelor (dacă e înnorat, atunci s-ar putea să plouă).	Solicitați explicații pentru a surprinde relația de cauzalitate între fenomene. Valorificați momentele discuțiilor despre vremea de afară, despre îmbrăcămintea adecvată timpului („dacă e foarte cald, trebuie să ne îmbrăcăm subțire şi să ne protejăm de soare, dacă nu ne protejăm de soare, ne dăunează pieii" etc.).
585. Explică efectele unor acțiuni simple asupra unor obiecte (dacă închid radioul, se face linişte).	• Puneți întrebări copilului în timp ce realizează un experiment „Dar ce s-a întâmplat cu zahărul din apă? Unde a dispărut?" sau „De unde a apărut acest firicel de plantă? Cum ai făcut?"	589. Oferă explicații pentru care anumite evenimente se petrec (Mihai a lipsit ieri pentru că a fost bolnav).	• Valorificați orice situație cotidiană pentru a surprinde relațiile de cauzalitate: „De ce am pus mai puține farfurii la masă? De ce trebuie să ne spălăm pe mâini?" etc.
586. Recunoaşte în relații simple care elemente ale unui obiect cauzează anumite efecte (pietricelele dintr-o cutie fac gălăgie).	• Solicitați permanent explicații copilului în relații simple de cauzalitate: „De ce s-a uscat aşa de tare pământul florii?" sau „De ce este aşa de întuneric în clasă?"		

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să să observe, să compare şi să evalueze experiențe, acțiuni, evenimente.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
590. Urmăreşte acțiunile celorlalți. 591. Explorează în moduri diferite obiectele, ducându-le la gură, mişcându-le, zornăindu-le, aruncându-le. 592. Imită mişcările, gesturile şi sunetele emise de alții.	• Jucați-vă cu copilul cântând, gesticulând, emițînd sunete. • Oferiți copiilor jucării şi obiecte diferite ca formă, culoare, sunete emise, pentru a le putea compara. Însoțiți jocul copilului de explicații. • Arătați-i copilului obiecte din jur indicându-le cu mâna.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
593. Imită acțiuni văzute în alte momente şi contexte. 594. Constată şi descrie asemănarea sau deosebirea dintre două obiecte de acelaşi tip (o minge este mai mare decât alta, fusta mea e la fel cu cea a Mariei etc.)	• Apreciați eforturile copilului de a încerca prin imitare acțiuni noi, văzute în diverse contexte. • Demonstrați, explicați şi implicați copilul în activități de comparare a obiectelor în funcție de mărime, formă sau alte caracteristici. • Valorificați orice moment al zilei pentru a surprinde comparații între acțiuni şi obiecte.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 2: Copilul ar trebui să fie capabil să să observe, să compare şi să evalueze experienţe, acţiuni, evenimente.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
595. Grupează obiecte după cel puţin un criteriu.	• Implicaţi copiii în aranjarea obiectelor în sala de grupă. Solicitaţi gruparea unor obiecte după un anumit criteriu. • Utilizaţi jocuri pentru a stabili asemănări şi deosebiri între obiecte. Folosiţi jetoane, poze, jucării, cărţi etc. • Solicitaţi copiilor să vă aducă obiecte prin formularea unei comparaţii „Aş avea nevoie de un creion mai gros...” sau „Unde găsesc un cub mai mare?” sau „Cine se află mai aproape de fereastră?”.
596. Compară evenimente cu ajutorul adultului.	
597. Demonstrează înţelegerea conceptelor „la fel” şi „diferit”.	
598. Utilizează cuvinte care indică o comparaţie (mai .... decât....)	
599. Recunoaşte şi numeşte caracteristica unui eveniment (lung, amuzant, gălăgios etc.).	• Solicitaţi copiilor să vă povestească evenimente din viaţa lor personală şi întrebaţi-i cum a fost, cum li s-a părut. Participaţi cu copiii la spectacole şi comentaţi-le împreună cu ei. Folosiţi astfel de prilejuri pentru a realiza comparaţii între obiecte, fenomene.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
600. Identifică unele caracteristici în funcţie de care se pot face comparaţii (mărime, culoare, formă etc.).	• Alegeţi criterii diferite după care copii să se organizeze pe grupuri mici. • Oferiţi materiale diverse copiilor pentru a lucra, solicitându-le astfel a face comparaţii între ele pentru a le utiliza pe cele care îi sunt utile.
601. Compară evenimente şi personaje din poveşti.	• Organizaţi activităţi de lectură în grupuri mici şi discutaţi despre personajele preferate ale copiilor. Puneţi întrebări de tipul: „Dar cu cine mai seamănă....?”, „Dar în ce poveste s-a mai întâmplat ?”
602. Descrie evenimente utilizând cuvinte ce indică o comparaţie (azi am mâncat mai mult decât ieri).	• Discutaţi cu copiii despre ceea ce au realizat la grădiniţă solicitând comparaţii cu zilele anterioare.
603. Argumentează propriile decizii.	• Supuneţi copiii la provocări de genul „Hai să construim în clasă un parc de distracţii folosind doar materialele pe care le avem aici. „Cum credeţi că ar fi bine să facem?” Solicitaţi argumente pentru deciziile pe care le iau. Discutaţi argumentele pro şi contra ale unei decizii.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze experiențele trecute pentru a construi noi experiențe,

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
604. Zdrăngăne un obiect sau o jucărie care ştie că emite sunete pentru a o auzi.	• Oferiți copiilor jucării diverse, din materiale diferite care emit sunete diferite prin acțiuni diferite asupra lor.
605. Conştientizează permanența (realizează că persoanele şi obiectele există şi după ce nu se mai văd)	• Jucați jocuri care sprijină înțelegerea permanenței obiectelor (ascunderea lor şi revenirea lor

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
606. Generalizează idei pornind de la experiențe anterioare, de ex. observă cum adultul suflă în mâncare pentru a o răci şi suflă şi el/ea la următoarea masă.	• Explicați acțiunile dumneavoastră pentru a le înțelege copilul şi a le utiliza şi el în contexte similare. Implicați-l în activități rutiniere.
607. Înțelege din propria experiență funcționalitatea/utilizarea unor obiecte cotidiene (mătura este pentru a mătura, umbrela este pentru ploaie etc.).	• Numiți permanent obiectele pe care le folosiți şi pentru ce le folosiți. • Realizați jocuri de rol în care copiii să poată utiliza diverse obiecte pentru acțiunile pentru care sunt destinate apelând la experiența lor anterioară.
608. Realizează că modul în care o persoană se îmbracă depinde de vremea de afară.	• Organizați activități în grupuri mici în care copiii pot confecționa hăinuțe pentru păpuşi pentru diverse anotimpuri, din variate materiale şi utilizând diferite tehnici.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 3: Copilul ar trebui să fie capabil să utilizeze experienţele trecute pentru a construi noi experienţe,

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
609. Utilizează noile informaţii şi cuvinte achiziţionate în activităţi.	• Oferiţi copiilor zilnic posibilitatea de a desfăşura jocuri simbolice. Introduceţi materiale noi în centrul de joc simbolic pentru a stimula utilizarea de noi informaţii şi cuvinte.
610. Utilizează informaţia dobândită pe o anumită cale pentru a o aplica într-un alt context, într-un alt mod (de ex.: construieşte din cuburi un castel, aşa cum l-a văzut într-o carte cu poveşti).	• Organizaţi activităţi în grupuri mici şi propuneţi sarcini care necesită transferul de informaţie şi experienţă („Haideţi să facem un magazin cu etaje, unde sunt numai produse pentru copii. Ce magazine ar putea fi înăuntru?”)

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
611. Explică o nouă situaţie sau o problemă pornind de la experienţele sale anterioare („Da. Facem aşa, că şi mie mi s-a întâmplat la fel, când eram….”)	• Supuneţi-i la probleme noi care necesită soluţii ce se bazează pe experienţa lor anterioară. Solicitaţi explicaţii sau argumente pentru soluţiile pe care le propune copilul sau alţi copii.
612. Explică faptul că o persoană este aceeaşi chiar dacă este costumată, poartă mască sau este machiată.	• Implicaţi copiii în jocuri simbolice şi dramatizări, punându-le la dispoziţie costumaţii diferite, măşti etc. Încurajaţi-i să joace roluri diferite.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să găsească multiple răspunsuri/soluții la întrebări, situații, probleme, provocări.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
613. Ajunge la o jucărie sau un obiect care s-a îndepărtat rostogolindu-se.	• Puneți la dispoziția copilului obiecte securizate adecvate vârstei lui pe care să le poată manipula. Plasați-le în apropierea lui pentru a se îndrepta către ele.
614. Caută să rezolve o pblemă utilizând sunete, gesturi, expresie a feței, pentru a atrage atenția.	• Reacționați întotdeauna la semnalele copilului prin care doreşte să vă transmită un mesaj.
615. Foloseşte obiectele ca mijloc pentru atingerea unui scop (utilizează un camion ca să transporte cuburi, lingura ca să ajungă la mâncare etc.).	• Puneți la dispoziția copilului jucării care îi permit utilizarea lor pentru atingerea unui scop (camioane cu remorcă, cărucior pentru păpuşi etc. • Jucați-vă împreună cu el încercând să puneți forme mari în forme mici, să încărcați/să umpleți diverse recipiente şi să le goliți. Să construiți din forme geometrice utilizând diferite strategii. Apreciați acțiunile noi ale copilului pe care le întreprinde independent pentru a atinge un scop.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
616. Utilizează explorarea prin încercare şi eroare pentru a rezolva probleme.	• Provocați copilul să rezolve probleme fără să-l ajutați. Lăsați-l să încerce singur. • Vorbiți cu el sau demonstrați, după multiple încercări, posibilele soluții. • Jucați-vă cu el jocuri care au mai multe soluții (de ex. construcția unui castel pentru un personaj preferat).
617. Încearcă modalități diverse pentru soluționarea unei probleme înainte de a cere sprijin.	

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 1. Subdomeniul: Dezvoltarea gândirii logice şi rezolvarea de probleme

Standard 4: Copilul ar trebui să fie capabil să găsească multiple răspunsuri/soluţii la întrebări, situaţii, probleme, provocări.

De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
618. Explorează mai multe căi de soluţionare a unei probleme şi alege una dintre ele.	• Fiţi alături de copil când încearcă să găsească soluţiile unei probleme. Provocaţi-l cu întrebări. Vorbiţi cu el şi cereţi explicaţii pentru soluţiile alese („*Cum ai reuşit?*")
619. Caută sprijin la alţi copii sau adulţi pentru rezolvarea de probleme.	• Propuneţi sarcini individuale de rezolvare de probleme diverse.
620. Se reorientează în soluţionarea unei probleme când intervine un element nou (găseşte un obiect care sau apare cineva care il/o poate ajuta etc.).	• Introduceţi elemente noi în situaţiile problematice (un nou personaj, un nou obiect, un nou eveniment etc.)

De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
621. Lucrează în grup pentru soluţionarea unei probleme, utilizând strategiile dezvoltate in cadrul grupului.	• Propuneţi sarcini de grup mic care să necesite rezolvarea de probleme împreună cu un grup de copii. Interveniţi ca moderator pentru a ajuta procesul de soluţionare a problemei. • Discutaţi avantajele şi dezavantajele alegerii unei soluţii şi ajutaţi copilul să găsească cea mai bună soluţie.
622. Realizează când o situaţie poate fi problematică, provocatoare.	

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze cunoaşterea numerelor şi a numeraţiei.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
623. Înţelege semnificaţia cuvântului „mai mult" în privinţa mâncării, a jocului.	• Vorbiţi cu copilul utilizînd termenii „mai mult", „mai puţin", numărând cu voce tare obiectele. • Puneţi în mediul copilului materiale cu cifre şi numiţi-le tot timpul. Cântaţi cu el cântece care utilizează numerele şi numeraţia etc.).
624. Utilizează gesturi pentru a cere „mai mult".	
625. Repetă după adult numărarea până la 5.	

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
626. Numără pe dinafară până la 5.	• Utilizaţi în activităţile cotidiene tot timpul numeraţia şi numerele („Mai trebuie încă două", „Acum suntem numai patru în sală" etc.)
627. Imită cântece şi rime cu numere.	• Cântaţi cu copii cântece care utilizează numerele.
628. Identifică şi compară cantităţi: toate, mai multe, mai puţine.	• Realizaţi activităţi de gospodărie în care utilizaţi mai multe fructe sau legume şi utilizaşi termeni precum: toate, mai multe, mai puţine.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 5: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze cunoaşterea numerelor şi a numeraţiei.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
629. Numeşte unele numere.	• Organizaţi copiii în grupuri mici şi solicitaţi să va spună câţi copii sunt în grup. Puneţi-i să grupeze jucăriile câte două sau câte trei pentru un anumit joc. • Numiţi numerele în toate activităţile cotidiene şi faceţi-le prezente şi prin suport scris în mediul copilului.
630. Înţelege că numerele desemnează cantitatea (pune două mingi în cutia cu numărul 2).	
631. Recunoaşte unele cantităţi ale unor obiecte (două cărţi, trei cutii etc.)	• Numiţi permanent cantitatea obiectelor pe care le utilizaţi („două cărţi, patru creioane, trei păpuşi etc."). Rugaţi copilul să vă aducă două...., trei .....
632. Utilizează numerele şi număratul în activităţi cotidiene (numără câţi copii sunt în grup, numără cîte farfurii sunt pe masă etc.).	• Implicaţi copiii în pregătirea gustării sau a mesei de prânz. Utilizaţi numele şi numeraţia: câţi copii sunt prezenţi, câte scaune, câte farfurii, câte coşuri cu pâine etc. • Încurajaţi utilizarea de numere în jocurile simbolice: la magazin – inventarul produselor, la farmacie – numărul pastilelor, etc.
633. Recunoaşte, numeşte şi scrie unele cifre.	• Propuneţi-le copiilor să realizeze cărticele, felicitări în care să utilizeze numere (vârsta sărbătoritului, a personajelor, număr de prieteni etc.) Încurajaţi copiii să scrie vîrsta lor, vîrsta părinţilor, numărul străzii pe care locuiesc, numărul de apartamente etc.
634. Numără cu uşurinţă din memorie până la 10.	• Oferiţi oportunităţi copiilor în activităţi cotidiene să numere: obiecte, persoane, simboluri, forme etc.
635. Poate face estimări ale cantităţii utilizând numerele.	• Implicaţi copii în jocuri simbolice care necesită estimări de cantităţi („De-a bucătarul",„De-a vânzătorul" etc.)
636. Cunoaşte ordinea numerelor în şirul 1-10 (5 este după 4, 7 este înainte de 9).	• Realizaţi calendarul zilelor de naştere ale copiilor şi stabiliţi în fiecare lună în ce ordine îşi vor sărbători zilele. • Oferiţi oportunitatea de a-şi alege un obiect dintr-un şir de obiecte, numindu-i ordinea.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
637. Numără cu uşurinţă până la 20 din memorie.	• Solicitaţi frecvent copiilor să numere câţi copii sunt prezenţi în grupă, câţi copii lucrează la măsuţă, câţi au terminat o sarcină etc. • Puneţi la dispoziţia copiilor materiale manipulative cât mai diverse care utilizează cifrele. • Utilizaţi situaţii cotidiene pentru a stimula copilul să realizeze operaţii simple („Avem trei biciclete, dar una este stricată...") •
638. Numără 10 obiecte prin corespondenţă 1 la 1.	
639. Utilizează jucării manipulative matematice, obiecte cu cifre, jocuri cu cifre şi monezi în activităţile zilnice.	
640. Utilizează numere şi operaţii simple (Am două bomboane şi una i-o dau Angelei).	
641. Cunoaşte ordinea numerelor până la 20.	

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 6: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze cunoştinţe şi abilităţi de operare cu mărimi, forme, greutăţi, înălţimi, lungimi, volume.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
642. Se joacă cu jucării de diverse mărimi şi forme.	• Descrieţi copilului obiectele în funcţie de mărime, greutate, lungime, precum şi persoanele.
643. Ordonează cu sprijin cel mult trei obiecte după mărime (de la mic la mare).	• Descrieţi copilului obiectele şi persoanele în funcţie de mărime, lungime.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
644. Utilizează corect cuvinte precum „mare”, „mic”, „multe”, „puţine”.	• Implicaţi copiii în activităţi de organizare a cuburilor în rafturi şi solicitaţi gruparea cuburilor după anumite criterii.
645. Compară mărimea unor obiecte familiare de acelaşi fel (pantofi, gentuţe etc.)	• Jucaţi-vă jocuri care implică o comparare a obiectelor în funcţie de mărime, greutate, volum. • Implicaţi copiii în activităţi în Centrul de Nisip şi apă pentru a experimenta volumele: să umple recipiente cu apă, cu nisip, să le compare.
646. Identifică prin comparare care obiect este mai mare dintre două obiecte de acelaşi tip.	
647. Explorează utilizarea unor obiecte de măsurat (cântarul, diferite recipiente pentru volum etc.)	• Puneţi la dispoziţia copilului instrumente de măsurare şi jucaţi jocuri de tipul „La piaţă, la cumpărături”, „La alimentara” etc.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 6: Copilul ar trebui să fie capabil să demonstreze cunoştinţe şi abilităţi de operare cu mărimi, forme, greutăţi, înălţimi, lungimi, volume.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
648. Utilizează cuvinte ce fac referinţă la mărime, înălţime, lungime şi greutate.	• Implicaţi copiii în activităţi de măsurare: a înălţimii tuturor copiilor din grupă, a lungimii pantofului, a lungimii părului, a greutăţii copiilor. • Realizaţi grafice împreună cu ei. • Utilizaţi comparaţii între măsurători „la fel de înalt", „mai greu decât" etc. • Învăţaţi copiii să utilizeze măsurători neconvenţionale: o bucată de sfoară pentru a măsura lungimea unei măsuţe, un pumn pentru a măsura orezul dintr-o cutie etc. • Stimulaţi realizarea de construcţii în cadrul jocurilor simbolice (un castel, o navă spaţială, un magazin etc.)
649. Utilizează instrumente de măsurare în jocuri, în centrul de construcţii, în centrul de nisip şi apă.	
650. Estimează mărimi, lungimi, greutăţi (este la fel de înaltă ca şi...).	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
651. Măsoară apa şi nisipul utilizând diferite recipiente.	• Utilizaţi materiale convenţionale şi neconvenţionale pentru a măsura corpuri solide şi lichide. • Implicaţi copiii în activităţi în Centrul de Nisip şi apă şi în Centrul de Joc simbolic în activităţi de măsurare, cântărire, estimare.
652. Măsoară, cu ajutor, ingredientele pentru realizarea unei reţete.	• Realizaţi cu copiii prepararea unor gustări simple, în care să măsoare cantităţi ale ingredientelor pe baza unei reţete (o linguriţă de.., o cană de…, un pumn de ….).
653. Face estimări precise ale diverselor obiecte (formă, greutate, lungime, înălţime) pentru a realiza un anumit proiect de construcţie (un garaj, un pod, o căsuţă etc.).	• Solicitaţi estimări ale copiilor: *„Care este mai grea?" sau „Care este mai lungă?"*. • Oferiţi copiilor oportunitatea realizării de proiecte de construcţie şi utilizarea de diferite obiecte (forme, greutăţi, lungimi, înălţimi variate) şi insistaţi pe importanţa estimărilor precise pentru trăinicia construcţiei.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operații, concepte de spațiu, forme geometrice, înțelegerea modelelor, măsurare)

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să identifice şi să numească forme ale obiectelor.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
654. Se joacă cu jucării de forme diferite, chiar dacă nu reuşeşte să potrivească întotdeauna formele (pătratul în spațiul de forma pătratului, rotundul în spațiul de forma rotundului etc.)	• Puneți la dispoziția copilului jucării care se bazează pe formă. Identificați şi numiți în mediul copilului diferite forme. • Cântați cu el cântece sau citiți-i cărți în care sunt prezente diferite forme etc.).

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
655. Potriveşte forme simple în puzzle-uri cu forme sau tăblițe cu forme.	• Utilizați cuvinte care desemnează forme în activitatea cotidiană. Numiți forme ale obiectelor cu care copilul se joacă.
656. Identifică două forme geometrice (ex. cerc, pătrat)	• Căutați împreună cu copilul forme geometrice în mediul lui înconjurător („Unde mai vezi un pătrat?"). Explorați elemente decorative.
657. Creează şi copiază forme simple realizate de alții.	• Puneți la dispoziția copilului piese de forme geometrice, puzzle-uri cu forme geometrice. Încurajați-i să copieze formele pentru a realiza anumite compoziții artistice.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 7: Copilul ar trebui să fie capabil să identifice şi să numească forme ale obiectelor.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)		De la 5 la 7 ani (61-84 luni)	
Indicatori	**Practici de sprijin**	**Indicatori**	**Practici de sprijin**
658. Identifică şi numeşte diferite forme geometrice: cerc, pătrat triunghi, dreptunghi.	• Utilizaţi cuvinte corecte şi fidele când redaţi numele diferitelor forme, pentru a fi înţelese corespunzător de copil. Puneţi la dispoziţia lor forme diferite de texuri diferite pentru a fi utilizate în scopuri diferite.	662. Recunoaşte corect forme în obiectele din mediul înconjurător.	• Organizaţi jocuri în care copiii să identifice forme în mediul înconjurător.
659. Compară forma obiectelor.	• Valorificaţi obiectele de utilitate cotidiană pentru identificarea şi compararea formelor.	663. Combină forme geometrice pentru a realiza alte forme geometrice (două triunghiuri pentru a realiza un pătrat, un dreptunghi).	• Realizaţi cu copiii postere, afişe pentru a sărbători un eveniment sau pentru a încheia o activitate tematică, utilizînd diferite forme geometrice. Încurajaţi copiii să creeze noi forme. • Utilizaţi în Centrul pentru Nisip şi apă formele pentru nisip pentru a stimula copiii să creeze noi forme prin combinarea lor.
660. Creează, copiază şi construieşte forme.	• Propuneţi sarcini în care copiii să utilizeze formele pentru a realiza construcţii sau modele artistice (cartonaşe pentru colaje, piese din lemn, din plastic etc.).		
661. Ordonează formele de acelaşi fel de la mici la mari.	• Realizaţi cu copiii trenuleţe, şiraguri, piese ornamentale utilizând forme, ordonându-le de la mic la mare sau de la mare la mic.		

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să realizeze operaţii de seriere, grupare, clasificare a obiectelor.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
664. Grupează, cu sprijin, obiecte după culoare.	Utilizaţi cărţi cu imagini pentru a numi culorile. Cântaţi cântecele care precizează culori şi indicati-le în mediu. Faceţi referire la culorile hăinuţelor cu care sunt îmbrăcaţi. Cereţi copiilor să strângă materialele care sunt numai roşii sau galbene, sau albastre.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
665. Seriază obiecte într-un şir (un şir de cuburi).	• Realizaţi cu copiii trenuleţe, şerpişori din diferite obiecte.
666. La solicitare, grupează obiectele după un criteriu (formă, mărime, culoare).	• Oferiţi copiilor obiecte de forme şi culori diferite şi propuneţi-le o temă cu o anumită culoare sau cu o anumită formă.
667. Identifică, cu sprijin, categorii de obiecte, fiinţe (pisica, vulpea, câinele sunt animale)	• Citiţi cu copiii cărticele cu imagini care denumesc aceleaşi categorii de obiecte sau fiinţe. • Jucaţi jocuri de potrivire a obiectelor la categoriile corespunzătoare.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.1. Aspect specific: Reprezentări elementare matematice (numere, reprezentări numerice, operaţii, concepte de spaţiu, forme geometrice, înţelegerea modelelor, măsurare)

Standard 8: Copilul ar trebui să fie capabil să realizeze operaţii de seriere, grupare, clasificare a obiectelor.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
668. Ordonează obiectele în funcţie de o caracteristică, utilizând încercarea şi eroarea (de la mic la mare, de la gros la subţire etc.)	• Jucaţi-vă cu copiii jocuri care să necesite înşiruirea obiectelor în ordine crescătoare în funcţie de un criteriu („Cutiile surori", „Familia bulinelor" etc.)
669. Adună laolaltă obiecte care observă că au o caracteristică în comun.	• Puneţi la dispoziţia copiilor materiale diverse
670. Stabileşte corespondenţa între obiecte cotidiene şi utilizarea lor.	• Jucaţi jocuri de punere în corespondenţă a obiectelor care sunt legate ca utilizare (pantoful cu şoseta, ghiveciul cu floarea etc.)

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
671. Sortează obiectele în funcţie de două criterii (mărime, culoare).	• Oferiţi copiilor obiecte diverse care au caracteristici comune (culoare, mărime): piese geometrice, creioane, mingi, cutii, nasturi, chei, maşinuţe etc. • Implicaţi copiii în activităţi domestice şi discutaţi despre rolul şi utilizarea obiectelor din viaţa cotidiană. • Utilizaţi cărţi şi folosiţi experienţa anterioară a copiilor, precum şi ieşirile în natură pentru a observa şi explica asemănările şi deosebirile dintre vieţuitoare. • Lăsaţi copiii să propună şi ei criterii de grupare, clasificare. • Oferiţi copiilor posibilitatea de a lucra cu forme şi a le utiliza pentru a crea noi forme şi modele. • Creaţi cu ei motive ornamentale pentru diverse obiecte (hăinuţe, vase, felicitări etc.)
672. Clasifică obiecte în funcţie de utilizare (aparate electrocasnice, jucării, instrumente muzicale etc.).	
673. Clasifică vieţuitoare în funcţie de mediul de viaţă, specii.	
674. Explică de ce anumite obiecte sunt ordonate sau grupate într-un anumit fel.	
675. Creează un pattern.	

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să dobândească informaţii despre mediul înconjurător şi lumea vie prin observare şi manipulare de obiecte.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
676. Întoarce capul spre surse de stimulare (sunete, voci, miros, lumină puternică ...).	• Asiguraţi copilului un mediu bogat în obiecte/jucării şi surse de stimulare (vizuală, auditivă, tactilă).
677. Foloseşte mai mult de un simţ atunci când explorează un obiect (o jucărie este privită, ţinută în mână şi pipăită, gustată).	• Plasaţi la dispoziţia copilului jucării şi obiecte şi ajutaţi-l să le exploreze prin toate simţurile în siguranţă, stimulându-l cu întrebări, explicaţii.
678. Urmăreşte cu privirea obiecte din mediul înconjurător pentru perioade scurte de timp.	• Denumiţi obiectele din mediu, caracteristicile şi utilitatea lor şi stimulaţi copilul să repete denumirile, să indice obiectele întâlnite.
679. Observă fenomene ale naturii cu ajutorul simţurilor (ploaie, ninsoare, vânt).	• Asiguraţi plimbări în aer liber copilului şi descrieţi evenimentele, fenomenele trăite.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
680. Îşi foloseşte toate simţurile pentru examinarea jucăriilor şi obiectelor de interes.	• Puneţi la dispoziţia copilului obiecte şi stimulaţi-l prin întrebări să identifice şi să descrie caracteristici (mărime, culoare, formă, suprafaţă), să conştientizeze aspectele periculoase.
681. Identifică asemănări şi diferenţe, caracteristici ale obiectelor, prin observare şi manipulare de obiecte .	• Încurajaţi explorarea diferitelor obiecte şi descrieţi similarităţi şi diferenţe între acestea; încurajaţi întrebările şi răspundeţi la întrebări despre acestea.
682. Recunoaşte fenomene ale naturii (ceaţă, tunet) şi diferite fiinţe vii (insecte, animale de companie).	• Asiguraţi prezenţa copilului în natură; examinaţi în siguranţă fiinţele vii (animale, insecte) întâlnite.
683. Sesizează concepte asociate anotimpurilor (cald, rece, frig, ploaie, zăpadă etc.).	• Încurajaţi copilul să sesizeze relaţiile între caracteristici ale anotimpurilor şi efecte asupra vieţii (cum ne îmbrăcăm iarna, cum ne protejăm vara de soare).

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 9: Copilul ar trebui să fie capabil să dobândească informaţii despre mediul înconjurător şi lumea vie prin observare şi manipulare de obiecte

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
684. Demonstrează cunoştinţe despre mediul înconjurător prin respectul faţă de fiinţe şi natură.	• Facilitaţi accesul copiilor în natură; discutaţi despre schimbări în mediu ca efect al unor fenomene naturale întâlnite: cutremur, inundaţii, eroziuni şi despre importanţa acţiunilor omului asupra mediului (defrişări, poluare).
685. Participă la experimente simple împreună cu un adult (dizolvare, îngheţare, scufundare, evaporare, magnetizare, colorare, încălzire/răcire, fierbere etc.) .	• Iniţiaţi copilul în derularea unor experimente simple împreună, apoi asistat de dvs.; încurajaţi-l să observe, să descrie şi să înregistreze ceea ce a observat.
686. Descrie ce a observat în cadrul unui experiment efectuat cu un adult.	
687. Începe să înţeleagă relaţia cauză-efect in mediul fizic natural.	• Implicaţi-vă alături de copil în activităţi din care învaţă independent (observarea naturii în diferite momente ale anului, nivelul râurilor/lacurilor din vecinătate, efectele secetei/inundaţiilor).

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
688. Caută independent informaţii despre mediu prin utilizarea simţurilor, experimente, observare.	• Puneţi la dispoziţia copilului imagini cu fenomene naturale, enciclopedii de ştiinţă pentru copii, diferite instrumente şi iniţiaţi discuţii despre obiecte şi fenomene în urma observării lor.
689. Se documentează din diferite surse (adulţi, cărţi, internet).	
690. Discută în urma unui proces de observare a lumii vii, a fiinţelor sau fenomenelor din natură.	• Încurajaţi copilul să exploreze independent şi să formuleze concluzii legate de cele observate.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştințe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înțelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înțelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spațiul, metode ştiințifice)*

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să folosească instrumente şi metode specifice pentru investigarea mediului

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
691. Investighează fenomene simple ale naturii în compania unui adult (atinge picături de ploaie, atinge zăpadă, nisipul încălzit, pământul dezghețat).	Permiteți copilului să exploreze în siguranță mediul înconjurător.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
692. Formulează întrebări simple despre lumea vie („Ce mănâncă papagalul?", „Unde doarme ursul?" etc.)	• Răspundeți curiozității naturale a copilului prin consultarea unor surse de informare diverse (cărți, desfăşurarea de experimente simple, vizite şi observări în natură).
693. Foloseşte instrumente non-standard pentru explorarea mediului în cadrul jocurilor (de ex. binoclu).	• Desfăşurați experimente simple cu instrumente non-standard pentru a explica diferite fenomene (ex. în loc de lupă folosiți o picătură de apă pe o folie de plastic).

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 10: Copilul ar trebui să fie capabil să folosească instrumente şi metode specifice pentru investigarea mediului

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
694. Foloseşte unele instrumente pentru a afla informaţii despre mediu (lupă, magneţi).	• Explicaţi şi utilizaţi împreună instrumente standard în scopul iniţierii copilului în utilizarea lor independentă. • Sugeraţi copilului să realizeze colecţii de obiecte diferite; iniţiaţi în sala de grupă sau acasă un spaţiu pentru păstrarea colecţiilor (conuri, scoici, pietre de râu, frunze sau dopuri de plută, diferite capace, etc.).

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
695. Foloseşte o varietate de instrumente şi aparate simple de investigaţie (microscop, termometru). 696. Discută despre informaţiile dobândite prin utilizarea instrumentelor de investigaţie. 697. Colectează informaţiile prin mijloace variate (desene, grafice, fotografii). 698. Face generalizări şi predicţii în baza celor observate.	• Pune la dispoziţia copilului diferite instrumente şi posibilitatea de a le utiliza independent; cereţi copilului să organizeze informaţiile obţinute. • Stimulaţi copilul să facă predicţii înainte de derularea unui experiment, să estimeze rezultatele pe care să le poată compara ulterior cu cele obţinute în urma experimentului. • Încurajaţi copilul să înregistreze informaţiile obţinute în urma observării sau experimentelor; ţineţi un jurnal al experimentelor copilului/grupei: notaţi experimentele, estimările, predicţiile şi rezultatele obţinute

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştințe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înțelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înțelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spațiul, metode ştiințifice)*

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să observe şi să descrie caracteristici ale lumii vii.

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
699. Sesizează existența în mediu a plantelor, animalelor şi a oamenilor cu asistența adulților.	• Facilitați observarea de către copil a diferitelor plante, animale, ca şi interacțiunea cu oameni – alții decât membri familiei.
700. Denumeşte prin cuvinte sau onomatopee plante, animale, oameni din mediu.	• Stimulați copilul să identifice şi să denumească obiectele şi ființele întâlnite; jucați jocuri cu onomatopee pentru identificarea anumitor animale.
701. Interacționează cu insecte (atinge râme, observă furnici), cu animale (priveşte, arată animale de companie sau de curte), cu plante (rupe flori, adună frunze sau crengi).	• Înlesniți interacțiunea copilului cu plante, animale, insecte din mediul înconjurător; discutați despre noțiuni de igienă în scopul păstrării sănătății.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
702. Face diferența între ființe vii şi nevii din mediu.	• Extindeți progresiv vocabularul şi noțiunile cunoscute de copil din mediul înconjurător imediat cu cel din diferite cărți, imagini, enciclopedii.
703. Identifică clase mari de ființe vii din mediu (ex. animale/păsări).	• Jucați cu copilul jocuri de sortare şi clasificare după diferite criterii, ex. după mediul de viață (animale sălbatice/domestice, păsări de curte/sălbatice).
704. Înțelege că ființele vii au nevoie de apă, hrană, lumină pentru a creşte şi a se dezvolta.	• Oferiți copilului şansa de a observa plante în diferite momente ale anului (înflorind, avînd fructe) sau animale (care sunt hrănite, adăpate).

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 11: Copilul ar trebui să fie capabil să observe şi să descrie caracteristici ale lumii vii.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)		De la 5 la 7 ani (61-84 luni)	
Indicatori	**Practici de sprijin**	**Indicatori**	**Practici de sprijin**
705. Observă faptul că plantele şi animalele îşi schimbă înfăţişarea (ciclurile vieţii).	• Faceţi posibil pentru copil să sesizeze relaţii cauzale de tipul condiţiilor de mediu şi consecinţelor pentru creştere şi dezvoltare prin intermediul experimentelor simple (plante udate/neudate, plante ţinute la lumină/întuneric).	708. Descrie şi compară nevoile de bază ale fiinţelor vii.	• Provocaţi copilul cu întrebări de tipul „Ce ar fi dacă....?", „Ce s-ar fi întâmplat dacă...?"
706. Înţelege diferenţa dintre mediile de viaţă ale vieţuitoarelor (aer, apă, pământ).	• Daţi copilului posibilitatea de a observa fiinţele vii prin vizite la zoo, ferme de animale, ferme de păsări, acvariu, cabinetul unui medic veterinar sau plantele prin vizite într-o livadă, grădină de legume, solar cu răsaduri, etc.	709. Înţelege interacţiunile dintre animale, plante şi mediul de viaţă („Rechinii trăiesc în ape şi se hrănesc cu diferite specii de peşti").	• Puneţi la dispoziţia copilului filme scurte sau secvenţe din filme de animaţie, cărţi cu imagini despre modul de viaţă al diferitelor specii.
707. Recunoaşte clase si subclase mari de vieţuitoare (animale sălbatice/domestice, pasări,insecte; plante: copaci, flori, fructe, legume)	• Jucaţi jocuri de tipul „Zboară, zboară". Provocaţi copilul să povestească despre experienţele personale.	710. Are responsabilitatea îngrijirii unei plante sau a unui animal în familie sau în cadrul grupei.	• Daţi copilului posibilitatea de a întreţine o plantă sau de a participa la îngrijirea unui animal de companie sau din gospodărie.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 12: Copilul ar trebui să fie capabil să observe şi să descrie caracteristici ale Pământului şi Spaţiului

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
711. Observă cu ajutor şi independent corpuri cereşti (soare, lună, stele).	• Asistaţi copilul şi explicaţi-i corpurile cereşti în plimbările în aer liber; ajutaţi-l să le identifice şi să le denumească.
712. Observă cu ajutor sau independent nori, mişcarea produsă de vânt, schimbări în starea vremii.	• Discutaţi cu copilul schimbările pe care le observaţi în decursul unei zile (Dimineaţa e soare, după amiaza apar norii, e posibil să plouă...).
713. Sesizează diferite suprafeţe ale pământului (iarbă, nisip, noroi, asfalt, apă).	• Permiteţi copilului să se joace pe diferite suprafeţe în condiţii de siguranţă; denumiţi suprafeţele şi ajutaţi-l să exprime senzaţiile pe care le trăieşte (Îţi place iarba? Cum miroase?).
714. Sesizează succesiunea zi/noapte.	• Discutaţi despre activităţi corespunzătoare zilei/nopţii.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
715. Exprimă starea vremii prin relaţie cu fenomenele cunoscute („Soare", „Ninge", „Plouă").	• Cereţi copilului să denumească fenomenele meteo întâlnite şi discutaţi despre efectele asupra activităţilor zilei.
716. Îşi extinde vocabularul privind materialele investigate în mediul natural înconjurător (pietre, stânci).	• Diversificaţi experienţele de cunoaştere ale copiilor în funcţie de contextul local.
717. Adresează întrebări despre fenomenele şi obiectele observate în mediu („Unde sunt stelele? De unde vin norii?").	• Răspundeţi întotdeauna întrebărilor copilului. Pentru temele interesante pentru copil puteţi discuta urmărind schema: Ce ştiu?/Ce vreau să ştiu?/Ce am aflat?.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 12: Copilul ar trebui să fie capabil să observe şi să descrie caracteristici ale Pământului şi Spaţiului

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
718. Adresează întrebări despre elementele vieţii (pământ, apă, aer, foc).	• Discutaţi despre elementele fundamentale şi explicaţi copiilor importanţa fiecăruia dintre ele.
719. Poate descrie caracteristicile materialelor şi ale elementelor mediului (apa, pietrele...).	• Încurajaţi copilul să folosească adjective pentru a descrie materialele întâlnite în mediu. Oferiţi copiilor informaţii despre rezistenţa materialelor prin experimente simple (forţa apei în erodarea pietrelor, a malurilor unui râu).
720. Descrie importanţa apei, aerului pentru viaţă şi a modalităţilor de protecţie pentru a evita poluarea lor.	• Implicaţi-vă împreună cu copilul în activităţi ecologice simple (plantat, curăţirea unui spaţiu...). Concepeţi mesaje de conştientizare a importanţei protecţiei mediului.
721. Numeşte şi face diferenţa dintre sursele de căldură şi poate exprima beneficiile şi pericolele lor.	• Discutaţi despre măsuri de protecţie împotriva incendiilor. Introduceţi în discuţie concepte precum materiale ignifuge, extinctor. Încurajaţi jocul de rol al copilului cu recuzită specifică pentru consolidarea conceptelor însuşite.
722. Observă şi exprimă mişcarea corpurilor cereşti (soare, lună).	• Discutaţi şi urmăriţi (pe cărţi sau în realitate atunci când este posibil) fenomene precum eclipse de soare/lună.
723. Cunoaşte şi foloseşte corect ca unităţi de timp momentele zilei, zilele săptămânii, anotimpul.	• Creaţi planşe simple cu decupaje/fotografii ale activităţii fundamentale a copilului într-o zi şi asamblaţi-le cu ajutorul său. Discutaţi despre activităţi şi succesiunea lor.
724. Poate descrie caracteristicile anotimpurilor.	• Provocaţi copilul la discuţii despre caracteristicile anotimpurilor în relaţie cu activităţi fundamentale ale sale sau evenimente semnificative.
725. Sesizează diferenţe între forme de relief.	• Puneţi la dispoziţia copilului imagini cu fenomene naturale greu accesibile (cascade, peşteri, vulcani, mări, oceane) şi extindeţi experienţa de cunoaştere a copiilor atunci când este posibil cu vizite, excursii în medii necunoscute.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
726. Identifică şi face diferenţa între forme de relief (câmpie/munte), tipuri de ape (râu/lac/mare).	• Jucaţi jocuri cu jetoane de tipul „Spune unde se potriveşte?”.
727. Numeşte anotimpurile în succesiune (iarnă, primăvară, vară, toamnă).	• Încurajaţi copilul să conceapă calendare, cărţi despre anotimpuri în care să îmbine desenul cu colaje de imagini şi text.
728. Descrie timpul probabil şi ilustrează o anumită stare a vremii (utilizează semne convenţionale pentru ape, ploaie...).	• Jucaţi jocuri de rol în care copilul prezintă prognoza meteo cu simboluri concepute anterior.
729. Cunoaşte şi foloseşte corect zilele săptămânii în succesiune.	• Folosiţi un calendar care să amintească evenimentele semnificative ale vieţii copilului şi ale familiei.
730. Ştie lunile anului.	

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 13: Copilul ar trebui să fie capabil să descopere omul ca parte a lumii vii şi fiinţă socială

De la naştere la un an şi jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
731. Face deosebirea dintre fiinţele umane cunoscute/necunoscute, copii şi adulţi.	• Prezentaţi copilului persoanele care intră în interacţiune cu dvs.
732. Sesizează diferenţa între cele 2 sexe în rândul adulţilor familiari.	• Ajutaţi copilul să înţeleagă apartenenţa sa de gen.

De la un an şi jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
733. Descrie câteva părţi ale corpului şi câteva organe de simţ.	• Jucaţi jocuri de identificare a părţilor corpului; asociaţi cu numere (1: gura, nasul; 2: ochii...).
734. Întreţine (ordonează) mediul apropiat asistat de un adult.	• Încurajaţi copilul să vă ajute în întreţinerea unui mediu ordonat.

E. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă şi cunoaşterea lumii

E. 2. Subdomeniul: Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice, cunoaşterea şi înţelegerea lumii

E.2.2. Aspect specific: *Cunoaşterea şi înţelegerea lumii (lumea vie, Pământul, spaţiul, metode ştiinţifice)*

Standard 13: Copilul ar trebui să fie capabil să descopere omul ca parte a lumii vii şi fiinţă socială.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
735. Participă la întreţinerea şi îngrijirea mediului fizic apropiat (sala de grupă).	• Promovaţi responsabilizarea copilului în gospodărie şi sala de grupă.
736. Cunoaşte condiţiile de bază ale supravieţuirii omului ca fiinţa vie.	• Discutaţi despre nevoile de bază ale fiinţei umane (apă, lumină, hrană, adăpost).
737. Descrie câteva organe interne şi funcţiile lor (inimă, plămân, stomac) .	• Puneţi la dispoziţia copilului cărţi despre corpul omenesc, organele interne şi funcţionarea lor. Folosiţi în astfel de discuţii persoane resursă (medic, sportiv).
738. Înţelege caracteristicile specifice omului ca fiinţa socială: meserii, limbaj, mijloace de locomoţie, invenţii, artă.	• Puneţi la dispoziţia copilului in Centrul de Joc simbolic, obiecte, echipamente, materiale care exemplifică diferite meserii. • Stimulaţi înţelegerea fenomenului artistic ca unul specific omului, organizând ateliere artistice pe diverse abilităţi: cant, dans, pictură, desen, colaje, olărit şi cu exemple din diferite părţi ale lumii. • Angajaţi copiii în descoperirea diversităţii mijloacelor de locomoţie utilizate de om şi exploataţi conţinutul din punct de vedere ecologic.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
739. Demonstrează conştientizarea schimbărilor care se produc în sine şi mediu (copilul creşte, plantele au un ciclu de viaţă).	• Creaţi oportunităţi pentru copil de a discuta despre ciclul de viaţă al plantelor, animalelor, despre viaţa oamenilor. Creaţi un grafic cu caracteristicile copilului/copiilor din grupă (înălţime, greutate, preferinţe) la începutul/sfârşitul fiecărui an şcolar pentru a sesiza evoluţia.
740. Cunoaşte condiţiile specifice ale vieţii umane şi semnificaţia lor (mediu fizic, cultural, social).	• Discutaţi cu copilul pe bază de imagini, filme, despre condiţiile de viaţă ale oamenilor din diverse regiuni geografice sau spaţii culturale. • Analizaţi o hartă a lumii, a continentului, a ţării, pentru a înţelege existenţa mai multor ţări pe lume, a mai multor culturi, a modului de organizare a vieţii sociale (de exemplu. după tipul de aşezări: sat, orăşel, municipiu etc.). • Organizaţi călătorii imaginare utilizând cărţi, hărţi, enciclopedii, imagini video, pentru a exemplifica varietatea condiţiilor fizice, sociale, culturale în care trăiesc oamenii pe tot globul.
741. Participă la îngrijirea şi protecţia mediului, reciclarea materialelor.	• Participaţi împreună cu copilul la evenimente care se concentrează pe conştientizarea importanţei protecţiei mediului: Ziua Pământului, Ziua Mediului.
742. Este conştient de existenţa tehnologiei şi a modului în care aceasta îmbunătăţeşte şi afectează viaţa.	• Discutaţi despre resursele energetice şi concepeţi împreună un plan de acţiune cu activităţi adecvate vârstei copilului prin care să economisim energia electrică (Ex.: Nu lăsăm lumina aprinsă dacă este zi şi nu ne foloseşte, Nu lăsăm aparate electrice în priză când nu suntem acasă, Pentru drumuri scurte mergem pe jos sau folosim bicicleta etc.). • Realizaţi iun proiect privind evoluţia mijloacelor de locomoţie şi modul în care au influenţat viaţa omului. Puneţi in lumină atât avantajele cât şi dezavantajele pentru prezent şi viitor.
743. Este interesat de fenomene naturale excepţionale (calamităţi naturale) şi înţelege pagubele ce pot fi provocate.	• Implicaţi copilul în participarea la acţiuni ecologice.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Boţiş, A., Mihalca L. *Despre dezvoltarea abilităţilor emoţionale şi sociale ale copiilor, fete şi băieţi, cu vârsta până în 7 ani – Ghid pentru cadrele didactice din învăţământul preşcolar.* Bucureşti UNICEF, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2007.
2. Kagan, S.L, Rebello, P. et al., *Washington State Early Learning and Development Benchmarks. A Guide to Young Children's Learning and Development: From Birth to Kindergarten Entry,* The State of Washington, 2005.
3. Kagan, S.L., Rebello, P., *Early Learning & Development Standards: An Overview, ELDS Orientation Workhop, UNICEF, 2007.*
4. Landers, C. *Pediatrie axată pe dezvoltare*. Chişinău, Epigraf, 2004.
5. Tomşa, Gh., Oprescu, N. *Bazele teoretice ale psihopedagogiei preşcolare.* Bucureşti, Editura V&I Integral, 2007.
6. Woodhead, M. *Changing Perspectives in Early Childhood Theory, Research and Policy* .În:*Global Monitoring Report 2007.* Paris, UNESCO.
7. *** *Early Learning and Development Standards*, Macedonia, UNICEF, 2007.
8. *** *Ilinois Early Learning Standards*, Illinois State Board of Education, Division of Early childhood Education, 2002.
9. *** *Missouri Early Learning and Development Standards,* Misssouri Department of Elementary and Secondary Education, Early childhood Section, 2005.
10. *** *Pennsilvania Early Learning Standards for pre-kindergarten*, Pennsylvania Department of Education and Department of Public Welfare, 2005.
11. *** *Pennsylvania Standards for Kindergarten*, Pennsylvania Department of Education and Department of Public Welfare, 2006.
12. *** *Strong Foundations. Early Childhood Care and Education.* Education for All Global Monitoring Report. Paris, UNESCO, 2006.
13. ****Starting Strong II. Early Childhood Education and Care*. Paris, OECD, 2006.

STANDARDE
PROFESIONALE NAȚIONALE

PENTRU

CADRELE DIDACTICE
DIN INSTITUȚIILE
DE EDUCAȚIE TIMPURIE

1. INTRODUCERE

Educația timpurie a copilului are ca scop primordial asigurarea dezvoltării plenare şi globale a copilului şi respectarea tuturor drepturilor acestuia.

În ultimii ani studiile şi cercetările privind educația timpurie la nivel internațional au furnizat numeroase dovezi în favoarea ideii că programele de educație timpurie de o înaltă calitate au efecte pozitive şi durabile în timp în privința succesului şcolar şi în viață al copiilor, în special al copiilor provenind din familii cu un nivel economic scăzut (Barnett, 1995; Frede, 1995). Investiția în serviciile de educație timpurie de calitate se justifică inclusiv prin dovezile aduse de analizele de tip economic (Cuhna, 2005; Heckman, 2000, 2006). Unele studii au indicat că:

- pregătirea pentru şcoală prin furnizarea de servicii de educație timpurie costă mai puțin decât recuperarea şcolară;
- prin realizarea educației de bază începând din perioada timpurie se contribuie pe termen lung la reducerea sărăciei, la punerea bazelor învățării permanente;
- orice prevenție costă mai puțin decât intervenția;
- investiția economică în programe de educație timpurie de calitate se întoarce cu un profit multiplu prin consecințele benefice de lungă durată pe care le determină.

Atenția sporită este din ce în ce mai mult îndreptată spre acordarea tuturor şanselor şi oportunităților de îngrijire, dezvoltare şi învățare în egală măsură tuturor copiilor, indiferent de sex, rasă, religie, mediu cultural de proveniență sau statut socioeconomic.

O educație timpurie de calitate porneşte de la cunoaşterea de către adulți a modului în care copilul creşte, se dezvoltă şi învață. Cu cât îl vom cunoaşte mai bine cu atât vom fi mai realişti în aşteptările pe care le avem pentru copil şi cu atât vom şti mai bine cum să-l sprijinim în dezvoltarea lui pentru a-i asigura cele mai adecvate condiții pentru a-şi împlini potențialul.

Pentru a asigura un mod unitar şi o perspectivă comună asupra aşteptărilor noastre legate de intrarea copilului în şcoală, au fost elaborate standardele privind învățarea şi dezvoltarea pentru copilul de la naştere până la 7 ani. Aceste standarde definesc aşteptările noastre vizavi de ceea ce copilul ar trebui să ştie şi să fie capabil să facă la finalizarea grădiniței.

Standardele de învățate şi dezvoltare a copilului stau la baza elaborării standardelor pentru cadre didactice, deoarece profilul competențelor profesionale ale educatorului se construieşte pornind de la ceea ce ne dorim să ştie şi să fie capabile să facă toate cadrele didactice, pentru a răspunde aşteptărilor pe care le avem în privința copilului în planul dezvoltării şi învățării.

2. NECESITATEA DEFINIRII STANDARDELOR PENTRU CADRELE DIDACTICE

Asigurarea calității serviciilor de educație timpurie depinde în cea mai mare măsură de calitatea pregătirii profesionale a cadrelor didactice şi nondidactice care lucrează în serviciile de educație timpurie.

Pentru a asigura copiilor un mediu educațional propice învățării şi dezvoltării lor, care să ofere tuturor copiilor în egală măsură posibilitatea de a se dezvolta în ritmul lor individual şi de a valorifica interesele şi potențialul lor individuale, este necesar ca educatorul să dețină anumite competențe profesionale.

Precum fiecare copil este unic, aşa şi fiecare cadru didactic este unic, însă rezultatul muncii acestuia din urmă trebuie să fie în orice context acelaşi: un copil căruia să-i ofere un start bun în viață prin educația timpurie!

Numitorul comun al diversității cadrelor didactice îl reprezintă tocmai aceste standarde profesionale. Chiar dacă personalitatea, temperamentul şi stilul pedagogic diferă de la un cadru didactic la altul, modul în care este privit copilul, învățarea şi dezvoltarea acestuia trebuie să fie acelaşi, ca şi asumarea întregii responsabilități pe care o poartă asupra copilului.

Prin elaborarea acestor standarde, toate cadrele didactice vor şti care sunt aşteptările privind exercitarea profesiei de educator în serviciile de educație timpurie. În acest mod, se asigură un reper comun al competențelor obligatorii necesare în practicarea acestei profesii.

3. ROLUL STANDARDELOR ÎN DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE

Standardele profesionale ale cadrelor didactice reprezintă pentru educatori un sistem de referință important în autoevaluarea propriilor lor competențe. Fiecare educator, cunoscând aceste standarde, poate reflecta asupra propriei sale pregătiri şi practici psihopedagogice, poate să îşi identifice punctele tari ale competențelor sale, precum şi zone ale pregătirii profesionale care necesită îmbunătățiri. Astfel, în baza autoevaluării, cadrele didactice pot identifica domeniile de competențe profesionale asupra cărora ar trebui să se concentreze în carieră, îşi pot proiecta un plan de dezvoltare profesională în baza căruia să opteze pentru diverse forme de perfecționare: consultarea materialelor de specialitate, cursuri de formare continuă şi perfecționare, schimburi de experiență, participare la conferințe tematice etc.

Preocuparea pentru îmbunătățirea practicii şi pregătirii psihopedagogice reprezintă o constantă a profesiei didactice, iar standardele profesionale constituie un instrument de sprijin în creşterea calității serviciului educațional.

4. CORELAREA STANDARDELOR PENTRU CADRELE DIDACTICE CU STANDARDELE DE ÎNVĂȚARE ŞI DEZVOLTARE PENTRU COPILUL DE LA NAŞTERE PÂNĂ LA 7 ANI

Standardele de învățare şi dezvoltare a copilului de 5-7 ani, elaborate înaintea acestor standarde, definesc aşteptările asupra ceea ce copilul ar trebui să ştie şi să fie capabil să facă la finalizarea grădiniței. Aceste standarde sunt definite pe patru domenii de dezvoltare:

- domeniul cognitiv, care cuprinde: dezvoltarea limbajului, a comunicării şi a premiselor citit-scrisului; dezvoltarea gândirii logice, a elementelor matematice elementare si a cunoaşterii şi înțelegerii lumii;
- domeniul socioemoțional;
- domeniul fizic, al sănătății, igienei şi securității personale;
- domeniul atitudinilor în învățare: curiozitate, inițiativă, persistență în învățare, creativitate.

Toate aceste standarde, prin abordarea globală şi complexă a dezvoltării, conturează profilul copilului pe care ni-l dorim la finalizarea grădiniței, ținând cont de unicitatea copilului (exprimată în caracteristici individuale de dezvoltare şi învățare, nevoi, interese, cerințe individuale), de variabilitatea individuală a dezvoltării fiecăruia în parte, de diversitatea lor culturală, dar şi de proiecția în viitor a copilului de azi. Centrarea pe copil, ca principiu guvernator al educației, este reflectată tocmai prin situarea standardelor de învățare şi dezvoltare, ca document de politică educațională, în centrul tuturor celorlalte politici ce vizează sistemul de educație timpurie: politica resurselor umane, politica curriculară, politica serviciilor educaționale, politica programelor de educație parentală etc.

În standardele pentru cadrele didactice se regăseşte perspectiva psihologică şi pedagogică promovată prin standardele de învățare şi dezvoltare timpurie. Dorim un copil sănătos, activ, dornic de cunoaştere, independent, creativ, cu inițiativă, asertiv, capabil să stabilească interacțiuni sociale cu copii şi adulți, să se exprime liber, să ştie să coopereze, să gândească critic şi creativ, să ştie să aleagă, să fie responsabil etc.? Pentru aceasta cadrul didactic trebuie să posede anumite competențe care să facă posibilă această devenire a copilului. Aceste competențe vizează:

- un anumit mod global de a privi copilul, dezvoltarea lui şi educația timpurie, respectând unicitatea şi drepturile copilului, precum şi importanța crucială pe care o are perioada timpurie în devenirea lui;
- planificarea învățării: ce obiective educaționale se vor urmări şi pentru ce perioadă, cum se va asigura integrarea domeniilor de dezvoltare prin planificarea activităților etc.;
- organizarea învățării: ce strategii de învățare vor fi utilizate şi cum se va organiza mediul de învățare pentru a răspunde cerințelor de vârstă, de grup şi individuale ale copiilor;
- evaluarea învățării: cum va fi utilizată observarea copiilor, ce strategii de evaluare vor fi utilizate pentru a înregistra progresul real al copiilor în toate domeniile dezvoltării;
- dezvoltarea profesională: participarea la cursuri de formare şi perfecționare pentru îmbunătățirea practicii didactice, autoreflecția şi autoevaluarea;

- parteneriatul cu familia: cunoaşterea familiei, informarea şi comunicarea cu familia, implicarea familiei în activitățile grădiniței, luarea de decizii în comun cu familia etc.

Toate aceste competențe sunt necesare pentru ca educatorul să fie capabil să ofere copiilor în contextul instituției de educație timpurie condițiile optime pentru învățarea şi dezvoltarea lor deplină.

5. PRINCIPII CE AU STAT LA BAZA ELABORĂRII STANDARDELOR PENTRU CADRE DIDACTICE

Elaborarea standardelor didactice a ținut cont de câteva principii importante care se bazează pe experiența acumulată în timp a programelor de educație timpurie de pretutindeni, precum şi pe noile achiziții în domeniul psihologiei şi pedagogiei copilului mic din ultimele decenii. Aceste principii pun în lumină locul şi rolul adultului, în special al educatorului, în dezvoltarea copilului.

- Dezvoltarea copilului este globală şi integrată, iar evoluția dezvoltării lui la nivelul maxim posibil depinde de nivelul de stimulare şi interacțiune la care este expus de către adulți.
- Adultul este primul om în care copilul are încredere şi de care depinde în tot ceea ce face şi învață să facă, de aceea el este cel care trebuie să-i asigure toate condițiile unei îngrijiri, creşteri, dezvoltării şi educații de calitate.
- Dezvoltarea copilului este un parcurs individual care necesită o foarte bună cunoaştere de către adult atât a modului în care copilul mic se dezvoltă (stadiile dezvoltării, variabilitatea ritmului şi intensității dezvoltării), cât şi a predispozițiilor, nevoilor, intereselor individuale ale copilului.
- În scopul sprijinirii dezvoltării şi învățării copilului, adultul trebuie să alterneze diverse roluri:
  - Stimulator: stimulează dezvoltarea prin expunerea copilului la stimuli senzoriali şi cognitivi şi implicarea lor în activități fizice.
  - Facilitator: facilitează învățarea copilului prin interacțiune, prin comunicare, prin organizarea mediului fizic şi social, prin oferirea de contexte de învățare (sarcini şi materiale diferite), prin încurajarea curiozității şi explorării, prin provocarea unor situații problematice pentru aflarea de soluții etc.
  - Mediator: mediază comunicarea şi raporturile sociale dintre copii şi alți copii şi dintre copii şi adulți, negocierile, conflictele; mediază raporturile dintre familie şi creşă/grădiniță.
  - Partenerial: cadrul didactic devine partener al copilului în demersul acestuia de construire a propriei învățări, partener de joc, partener al familiei în asigurarea condițiilor optime de dezvoltare şi învățare ale copilului.
- Parteneriatul dintre cadrul didactic şi familia copilului reprezintă un factor decisiv în dezvoltarea şi învățarea copilului.
- Formarea şi perfecționarea profesională a cadrului didactic din instituțiile de educație timpurie este un proces care se desfăşoară de-a lungul întregii vieți.

6. CUM POT FI UTILIZATE STANDARDELE?

Standardele profesionale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie au multiple utilizări:

a. Pentru cadre didactice – autoevaluarea competențelor profesionale

Prima şi cea mai importantă utilizare a acestor standarde este aceea a autoevaluării competențelor profesionale. Cunoscând care sunt competențele obligatorii pe care trebuie să le dețină, în toate domeniile prezentate în standarde, cadrul didactic va putea reflecta asupra propriei pregătiri pedagogice teoretice şi practice şi îşi va putea singur aprecia performanțele profesionale. Fiecare domeniu de competențe este la fel de important şi se află într-o strânsă intercorelație şi interdependență cu celelalte.

În urma autoevaluării, cadrul didactic îşi poate realiza un plan propriu de dezvoltare profesională şi va căuta modalități formale sau informale de îmbogățire şi îmbunătățire a competențelor sale. Reflecția asupra propriei practici şi asupra rezultatelor obținute reprezintă un reper important în dezvoltarea profesională. Adaptarea la noi contexte, noi schimbări este funda-

mentală pentru educator. Standardele profesionale oferă un sprijin cadrelor didactice în acest demers de reflecţie şi adaptare.

b. Pentru managerii instituțiilor de educație timpurie – evaluarea individuală şi la nivel de instituție a cadrelor didactice

Standardele profesionale reprezintă, de asemenea, un reper important în evaluarea individuală a cadrelor didactice dintr-o instituţie. Având formulate standardele şi indicatorii, managerul creşei/grădiniţei, poate strânge informaţii utilizând variate metode şi instrumente de culegere a datelor, pentru a realiza evaluarea cadrului didactic pe cele şase domenii de competenţe. În urma acestei evaluări, managerul poate aprecia care sunt domeniile de competenţe în privinţa cărora cadrul didactic necesită o mai bună pregătire.

Acelaşi tip de evaluare se poate realiza şi la nivelul întregii instituţii, în acest mod managerul, după realizarea evaluării, putând concepe împreună cu cadrele didactice planuri instituţionale de dezvoltare profesională, în care să propună diferite forme de perfecţionare a educatorilor (schimburi de experienţă, activităţi metodice în cadrul comisiilor metodice, cursuri de formare şi perfecţionare cu tematică specifică etc.) care să vizeze îmbunătăţirea competenţelor în acele domenii unde au înregistrat o mai slabă pregătire.

c. Pentru metodişti – observarea cadrelor didactice şi sprijinirea dezvoltării lor profesionale

Metodiştii pot utiliza standardele pentru:

- a dezvolta instrumente de observare a practicilor promovate de educatori şi a stabili în ce măsură ele corespund standardelor profesionale în strânsă relaţie cu celelalte documente specifice privind copilul mic (1-7 ani): standardele de învăţare şi dezvoltare a copilului, curriculumul pentru educaţia timpurie, ghidul cadrelor didactice pentru educaţia timpurie;
- a sprijini cadrele didactice în dezvoltarea capacităţii de autoanaliză a propriilor practici didactice din perspectiva standardelor profesionale şi a elabora împreună cu ele un plan individual de creştere profesională;
- a încuraja dezvoltarea profesională continuă la locul de muncă a cadrelor didactice, propunându-le să facă observări reciproce în baza standardelor şi organizând discuţii în baza acestor observări.

d. Pentru furnizorii cursurilor de formare inițială şi continuă a cadrelor didactice pentru educația timpurie

Furnizorii cursurilor de formare iniţială şi continuă a cadrelor didactice pot utiliza standardele pentru:

- Elaborarea unei oferte de formare inițială care să răspundă şi să corespundă cerințelor obligatorii prevăzute prin standarde privind pregătirea profesională a cadrelor didactice pentru educația timpurie;
- Elaborarea unor oferte variate de formare continuă care să răspundă nevoilor diverse de formare ale cadrelor didactice din sistem, centrate pe competențele obligatorii formulate prin standardele profesionale pentru cadrele didactice pentru educație timpurie;
- Abilitarea cadrelor didactice în utilizarea standardelor profesionale ca instrument de îmbunătățire a calității propriei pregătiri teoretice şi practice profesionale.

e. Pentru factorii de decizie din domeniul educației şi formularea de politici educaționale în domeniul educației timpurii

Standardele profesionale pentru cadrele didactice reprezintă un reper important în monitorizarea calității pregătirii profesionale a cadrelor didactice din sistemul de educație timpurie. Pe baza acestor standarde se pot elabora instrumente de evaluare care să aprecieze nivelul competenţelor profesionale al educatorilor pe toate cele şase domenii. În acest mod, se poate realiza o analiză a situației pregătirii profesionale a tuturor cadrelor didactice, putându-se aprecia care sunt aspectele care la nivel național necesită îmbunătățiri ale practicii pedagogice şi implicit a ofertei de formare inițială şi de formare continuă, pentru a asigura un nivel optim de pregătire a tuturor cadrelor didactice care lucrează în educația timpurie.

Totodată aceste standarde profesionale pot constitui criterii privind resursele umane în procesul de acreditare a instituțiilor de educație timpurie, altele decât cele din sistemul public.

7. STANDARDELE PROFESIONALE PENTRU CADRELE DIDACTICE DIN EDUCAȚIA TIMPURIE. DOMENII ALE COMPETENȚELOR PROFESIONALE

Standardele profesionale ale cadrelor didactice din domeniul educației timpurii au avut ca principal reper standardele de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani. Pentru a răspunde cerințelor necesare asigurării tuturor condițiilor pentru învățarea și dezvoltarea deplină a copilului, prevăzute prin standardele de învățare și dezvoltare, cadrul didactic trebuie să dețină un ansamblu larg de competențe ce pornesc de la modul în care gândește despre copil, copilărie și educația copilului mic, modul în care acționează și interacționează atât cu copilul, cât și cu familia acestuia, până la competențele de ordin didactic ce țin de organizarea mediului educațional, de strategiile de învățare și evaluare utilizate.

Pentru a acoperi întreaga gamă de competențe, au fost delimitate câteva domenii pentru care au fost formulate standarde și indicatori.
Aceste domenii sunt:

A. Concepția despre copil și educație timpurie

Acest domeniu se referă la concepția pedagogică, pregătirea de ordin teoretic a cadrului didactic în privința educației timpurii, care se reflectă în practicile didactice cotidiene. Prin acest domeniu este conturată concepția despre educație centrată pe copil a cadrului didactic susținută prin practici de:

- Individualizare a învățării (Standard A.1.)
- Abordare integrată a dezvoltării copilului (Standard A.2.)
- Respectare a specificului învățării în perioada timpurie (Standard A.3.)
- Incluziune socială (Standard A.4.)

B. Planificarea învățării

Acest domeniu se referă la competențele de planificare a activităților de învățare ale cadrului didactic în strânsă corelație cu perspectiva pedagogică promovată prin standardele formulate la domeniul A.

Standard B.1.: Planificarea pe termen scurt și termen lung (zilnică și săptămânală)
Standard B.2.: Abordarea integrată a curriculumului prin planificare
Standard B.3.: Planificarea ca proces participativ

C. Organizarea învățării

Domeniul *Organizarea învățării* vizează competențele de organizare a procesului de învățare ale cadrului didactic prin care acesta corelează obiectivele curriculare cu strategiile didactice și mediul de învățare în strânsă corespondență cu nevoile individuale ale copilului.

C.1. Subdomeniu: Strategii didactice

Standard C.1.1.: Strategii pentru învățare activă
Standard C.1.2.: Jocul ca formă integratoare a învățării și dezvoltării
Standard C 1.3.: Strategii interactive
Standard C 1.4.: Corelarea formelor de activitate cu vârsta copiilor, obiectivele de referință și sarcinile elaborate
Standard C 1.5.: Crearea oportunităților de alegere și luare a deciziilor
Standard C 1.6.: Valorificarea oportunităților de învățare neplanificate

C.2. Subdomeniu: Mediul de învățare

Standard C 2.1.: Recunoașterea impactului mediului asupra învățării și dezvoltării
Standard C 2.2.: Crearea unui mediu personalizat și prietenos copilului

D. Evaluarea învățării

Domeniul *Evaluarea învățării* vizează competențele de evaluare ale cadrului didactic. Aceste competențe promovează principiile evaluării autentice care se bazează pe utilizarea unor strategii alternative de evaluare: observarea copilului și înregistrarea datelor privind progresele înregistrate de copil, utilizarea portofoliului individual al copilului, feedback-ul pozitiv, utilizarea mai multor surse de informație și contexte pentru aprecierea performanțelor copilului, autoevaluarea.

Standard D.1.: Observarea copilului (înregistrarea observațiilor privind progresele în dezvoltarea copilului pe cele patru domenii definite prin Standardele de Învățare şi Dezvoltare a copilului: cognitiv, socio-emoțional, fizic şi sănătate, atitudine în învățare)
Standard D.2.: Utilizarea diverselor forme de evaluare a copilului
Standard D.3.: Înregistrarea progreselor copilului
Standard D.4.: Dezvoltarea de obiective pe termen scurt şi termen mediu de dezvoltare individuală a copilului în baza rezultatelor evaluării

E. Dezvoltarea profesională

Domeniul *Dezvoltarea profesională* vizează competențele de autoreflecție, autoevaluare şi management al carierei profesionale. Standardele privind acest domeniu pun accent pe capacitatea cadrului didactic de a utiliza şi a gestiona resursele pe care le are la dispoziție (materiale şi literatură de specialitate, cursuri de formare continuă, expertiza altor specialişti, rezultatele propriei activități) pentru a-şi îmbunătăți permanent performanțele profesionale.

Standard E.1.: Consultarea de materiale de specialitate
Standard E.2.: Participarea la cursuri de formare continuă
Standard E.3.: Reflecție asupra propriei activități pentru îmbunătățirea rezultatelor
Standard E.4.: Lucrul în echipă cu cadre didactice şi alți specialişti pentru îmbunătățirea activității didactice

F. Parteneriatul cu familia

Domeniul *Parteneriatul cu familia* vizează competențele de comunicare şi cooperare ale cadrului didactic cu familia copilului, considerat primul educator al copilului. Acest domeniu reflectă necesitatea construirii de către cadrul didactic, prin diferite modalități, a unui parteneriat durabil şi eficient.

Standard F.1.: Cunoaşterea nevoilor şi intereselor părinților privind dezvoltarea copilului, a contextului sociocultural al familiei
Standard F.2.: Informarea permanentă a părinților privind progresele şi problemele copilului în dezvoltare
Standard F.3.: Colaborarea cu părinții în luarea de decizii privind dezvoltarea copilului
Standard F.4.: Stimularea participării părinților la activitățile programului educațional.

A. Concepția despre copil şi educație timpurie ***Educația copilului începe de la naştere. Fiecare copil este unic şi trebuie să-i ofer toate şansele pentru a se dezvolta. Şi, mai presus de toate, să nu uit că în orice moment el învață un lucru nou.***	
Standard	**Indicatori**
A.1. Cadrul didactic <u>răspunde necesităților unice de învățare şi dezvoltare ale fiecărui copil</u> şi asigură susținerea necesară pentru ca toți copiii să-şi realizeze întregul potențial.	1. Recunoaşte unicitatea fiecărui copil şi creează oportunități de a progresa interacționând frecvent cu fiecare, manifestând afecțiune, interes şi respect.
	2. Respectă interesele şi nevoile de dezvoltare ale copilului şi oferă oportunități pentru exprimarea lor.
	3. Respectă ritmul individual de dezvoltare al fiecărui copil.
A.2. Cadrul didactic <u>abordează dezvoltarea copilului în mod integrat</u>, asigurând în egală măsură dezvoltarea acestuia pe plan cognitiv, socioemoțional şi fizic.	4. Recunoaşte interdependența domeniilor de dezvoltare a copiilor prin acordarea unei atenții egale pentru fiecare dintre ele în proiectarea activităților zilnice.
	5. Propune copiilor activități cu caracter integrat, care le solicită dezvoltarea sub toate aspectele.
	6. Utilizează orice moment al zilei pentru a realiza integrarea cunoştințelor, deprinderilor şi abilităților dobândite.
A.3. Cadrul didactic <u>cunoaşte specificitatea procesului de învățare la copil</u> de la naştere la 7 ani.	7. Respectă particularitățile dezvoltării copilului pentru fiecare etapă de vârstă de la naştere la 7 ani, sub toate aspectele (cognitiv, socioemoțional, fizic), prin toate deciziile didactice curente.
	8. Înțelege felul în care fiecare copil îşi construieşte propria imagine a lumii şi creează oportunități de învățare care reflectă această înțelegere.
A.4. Cadrul didactic <u>promovează incluziunea socială</u> oferind tuturor copiilor oportunități egale de dezvoltare şi învățare, respectând valorile bazate pe drepturile omului, principiile unei societăți democratice deschise, promovând toleranță.	9. Promovează respectul pentru diversitate datorată sexului, rasei, religiei, etniei, culturii, limbii, structurii familiei, nivelului socioeconomic, vârstei, abilităților.
	10. Propune activități ce valorifică diversitatea copiilor şi familiilor.
	11. Creează oportunități egale de dezvoltare copiilor cu cerințe educaționale speciale.
	12. Comunică cu toți copiii pe un ton cald, respectuos ce conferă încredere, confort afectiv, siguranță, securitate.
	13. Mediază conflictele dintre copii cu scopul de a promova înțelegerea, respectul reciproc, acceptarea şi respectarea diversității.

B. Planificarea învățării ***Cu cât cunosc mai bine un copil, cu atât îl pot ajuta mai mult să se dezvolte. Progresele lui depind de planul meu pentru el...***	
Standard	**Indicatori**
B.1. Cadrul didactic realizează planificări zilnice și săptămânale bine structurate, echilibrate, care se bazează pe cunoașterea dezvoltării copilului, pe o bună cunoaștere a copiilor din grupă și pe obiectivele ariilor curriculare.	14. Recunoaște importanța unei planificări zilnice și săptămânale bine echilibrate.
	15. Planificarea zilnică denotă abilitatea cadrului didactic de a reflecta critic asupra obiectivelor imediate realizate, de a le corela cu obiectivele majore propuse în planificarea săptămânală și de a face ajustările necesare.
	16. Planificarea este bine structurată, dar și suficient de flexibilă, permițând adaptări și modificări necesare pentru a le asigura tuturor copiilor posibilități optime de învățare și dezvoltare.
	17. Include în planurile zilnice o varietate de activități, pentru a satisface diversele nevoi, abilități și stiluri de învățare ale copiilor.
	18. Atât planificarea zilnică, cât și cea săptămânală promovează o abordare holistă asupra dezvoltării copilului și un mod integrat de abordare a curriculum-ului.
B.2. Cadrul didactic realizează planificări zilnice și săptămânale care reflectă abordarea integrată a curriculum-ului.	19. Planifică unități tematice în care conținuturile sunt strâns legate între ele și care contribuie la o învățare semnificativă.
	20. Experiențele de învățare planificate de educator sunt integrate și favorizează explorarea în mod global (și nu fragmentat) a mai multor domenii de cunoaștere, ajutându-i pe copii la stabilirea legăturilor dintre lucruri.
	21. Planificarea unităților/proiectelor tematice reflectă capacitatea cadrului didactic de a respecta o succesiune logică a etapelor de desfășurare a acestora și de a le ajusta la vârsta, nivelul de interes și nevoile specifice (individuale și de grup) ale copiilor.
	22. Planifică modalități de finalizare a unităților/proiectelor tematice care să integreze cunoștințele interdisciplinare și deprinderile achiziționate și permit fiecărui copil să simtă plăcerea reușitei.
B.3. Planificarea activităților este un proces participativ, în care sunt implicați copiii și familiile lor, pentru a le oferi copiilor oportunități optime de dezvoltare și învățare.	23. Este receptiv la sugestiile copiilor privind conținuturile activităților și este capabil să-și ajusteze planificarea în concordanță cu sugestiile acestora.
	24. Implică familia în planificarea unităților tematice și a altor activități de învățare din clasă.

C. Organizarea învățării ***Pentru a-l ajuta pe copil să se dezvolte, deciziile mele ca educator pornesc de la nevoile şi interesele lui. Modul în care eu interacționez cu copilul, situațiile de învățare pe care le creez, modul în care organizez spațiul în care el învață vor fi decisive pentru progresele pe care copilul le va face.***	
C.1. Subdomeniu: Strategii didactice	
Standard	**Indicatori**
C.1.1. Cadrul didactic cunoaşte şi utilizează diverse strategii care contribuie la <u>învățarea activă</u>, la <u>construirea</u> de către copii a <u>propriilor cunoştințe, la dezvoltarea de deprinderi şi abilități.</u>	25. În baza bunei cunoaşteri a copiilor şi a obiectivelor curriculare, selectează adecvat activități din spectrul larg de opțiuni: de la cele inițiate de adult la cele inițiate de copil, de la cele de liberă explorare la cele proiectate de cadrul didactic.
	26. Demonstrează înțelegerea rolului său de facilitator al învățării copilului.
	27. Foloseşte interesul şi curiozitatea copiilor față de lumea înconjurătoare, pentru a-i antrena în explorarea unor conținuturi noi prin intermediul întrebărilor deschise.
	28. Ajută copiii să facă conexiuni între concepte şi deprinderi noi şi cunoştințele anterioare (evocare şi realizare a sensurilor).
C.1.2. Cadrul didactic demonstrează competență în utilizarea <u>jocului</u> ca formă integratoare pentru stimularea învățarii şi dezvoltării.	29. Recunoaşte valoarea supremă a jocului (înțeles în sens larg) pentru învățarea şi dezvoltarea copiilor sub toate aspectele.
	30. Ştie să creeze şi să mențină situații care îmbogățesc şi extind jocul copiilor.
	31. Ia permanent decizii strategice conştiente legate de rolul său şi rolul copilului în construirea propriei învățări prin joc.
C.1.3. Cadrul didactic utilizează strategii predominant <u>interactive.</u>	32. Oferă proiecte la care copiii să lucreze în cooperare.
	33. Creează situații în care copiii să învețe unul de la altul.
	34. Pune la dispoziția copiilor materiale cu caracter deschis ce stimulează dezvoltarea.
C.1.4. Cadrul didactic <u>corelează</u> obiectivele de referintă ale ariilor curriculare cu conținuturile învățării, cu sarcinile de învățare, cu formele de organizare a lucrului cu copiii ținând de particularitățile de vârstă ale copiilor şi experiențele de învățare anterioare.	35. <u>Corelează obiectivele de referință</u> din diferite arii curriculare, pentru a realiza <u>integrarea lor</u> în activitățile/studiile tematice.
	36. Propune pentru lucru în grup mare sau mic <u>sarcini adecvate</u> formelor selectate.
	37. Utilizează <u>diverse forme de organizare</u> a activității copiilor (în grup mare, grup mic, perechi, individual), potrivindu-le la obiectivele propuse şi respectând nevoile individuale şi de grup ale copiilor.
	<u>38. Corelează conținuturile activităților cu vârsta copiilor şi cu cunoştințele anterioare</u> ale acestora.

C.1.5. Cadrul didactic creează pentru copii multiple oportunităţi de alegere şi luare a deciziilor.	39. Planifică situații de învățare cu caracter deschis, sarcini cu mai multe posibilităţi de realizare, materiale diverse din care să aleagă.
	40. Oferă copiilor posibilitatea de a face alegeri conştiente din alternativele existente şi a-şi asuma responsabilitatea pentru alegerea făcută.
C.1.6. Cadrul didactic exploatează maximal oportunitățile de învățare ale perioadelor de rutină şi adoptă atitudini flexibile şi creative în fața unor momente neplanificate.	41. Foloseşte rutina zilei ca sursă de învățare semnificativă.
	42. Recunoaşte şi exploatează oportunitățile de învățare, care apar inopinat, spontan şi care suscită interesul copiilor, pentru a le dezvolta limbajul, a învăța noi concepte şi deprinderi.

C. Organizarea învățării **C.2. Subdomeniu: Mediul de învățare**	
Standard	**Indicatori**
C.2.1. Cadrul didactic înțelege impactul puternic al mediului asupra învățării şi dezvoltării copiilor şi le asigură un mediu în care fiecare copil să se dezvolte şi să înveţe în conformitate cu nevoile, interesele şi abilitățile sale.	43. Creează un mediu fizic atractiv şi plăcut, care îi ajută pe copii să se simtă în securitate şi confortabil.
	44. Organizarea mediului corespunde necesităților diferitor grupuri de vârstă şi ale fiecărui copil în parte, precum şi necesităților dictate de conținuturile studiate.
	45. Spațiul fizic pregătit de educator facilitează managementul grupei de copii şi îi permite utilizarea diverselor forme de lucru: individual, perechi, grup mic, grup mare.
	46. Mediul este bine organizat şi promovează învățarea activă şi independentă.
	47. Selectează materiale legate de toate ariile curriculare şi domeniile de dezvoltare, astfel încât să stimuleze explorarea, experimentarea, descoperirea şi învățarea conceptuală.
C.2.2. Cadrul didactic creează un mediu fizic personalizat şi prietenos ce conferă identitate grupului de copii.	48. Mediul creat de educator promovează la copii confort psihologic şi o atitudine pozitivă față de învățare.
	49. Creează un mediu de învățare personalizat şi prietenos copiilor, promovând sensul de apartenență.
	50. Mediul creat de educator invită părinții ca parteneri la colaborare şi contribuie la spiritul de comunitate.

C.2.3. Cadrul didactic creează un climat social care promovează învățarea.	51. Încurajează atitudini reciproce grijulii şi respectuoase între copii, pentru a oferi încredere şi siguranță în exprimarea liberă a acestora.
	52. Oferă multiple situații în care toți copiii să fie auziți şi apreciați.
	53. Facilitează stabilirea unor relații de prietenie între copii care încurajează învățarea reciprocă.
	54. Demonstrează înțelegerea cauzelor diverse ale comportamentelor nedorite, abordând strategii adecvate de soluționare şi prevenire a conflictelor dintre copii.

D. Evaluarea învățării ***În calitatea mea de cadru didactic trebuie să ajut fiecare copil să aibă încredere în sine, lăudându-l când reuşeşte, sprijinindu-l la nevoie şi căutând soluții pentru problemele pe care le întâmpină.***	
Standard	**Indicatori**
D.1. Cadrul didactic utilizează permanent observarea, pentru a înregistra date privind dezvoltarea copilului în toate domeniile dezvoltării.	55. Cadrul didactic utilizează zilnic observarea copiilor.
	56. Cadrul didactic realizează observarea copiilor pentru a surprinde progresul înregistrat de copii în toate domeniile de dezvoltare.
	57. Cadrul didactic păstrează un registru/dosar cu datele culese în urma observării copilului.
D.2. Cadrul didactic foloseşte evaluarea, pentru a sprijini dezvoltarea şi învățarea la copil.	58. Utilizează momentul evaluării pentru a scoate în evidență reuşitele copilului şi a încuraja învățarea.
	59. Recunoaşte diferențele individuale dintre copii în evaluarea acestora, având ca unic reper progresele anterioare ale copilului.
D.3. Cadrul didactic foloseşte metode şi instrumente de evaluare care sunt relevante pentru activitățile de învățare realizate de copii şi adecvate vârstei acestora.	60. Utilizează metode de evaluare ce corespund vârstei copiilor, obiectivelor de referință ale activităților de învățare şi tipului de activitate în care este implicat copilul.
	61. Utilizează şi elaborează instrumente de evaluare care apreciază măsura în care copilul deține anumite cunoştințe, manifestă anumite atitudini, deprinderi şi abilități, în strânsă corelație cu domeniile de dezvoltare ale acestuia.
	62. Cadrul didactic deține un portofoliu al fiecărui copil care conține date privind progresele copiilor obținute în urma observărilor şi evaluării în toate domeniile de dezvoltare (fizic, socioemoțional, cognitiv, atitudini în învățare) şi produse ale activității copiilor.

D.3. Cadrul didactic utilizează evaluarea, pentru a planifica mai riguros activitățile şi a organiza mediul de învățare mai adecvat cerințelor şi intereselor copiilor.	63. În baza rezultatelor evaluării, cadrul didactic proiectează activități adaptate nevoilor individuale ale fiecărui copil, stimulând progresul copiilor.
	64. Utilizează rezultatele evaluării, pentru a organiza, modifica şi adapta mediul educațional astfel încât să creeze cât mai multe oportunități de învățare şi dezvoltare tuturor copiilor.
D.4. Cadrul didactic solicită şi utilizează informații despre experiențele anterioare ale copiilor, despre sănătate, nutriție, igienă, despre nevoile lor, despre comportamentele lor de învățare şi progresele lor din discuțiile cu familia, copilul însuşi, pentru a evalua progresul copilului.	65. Culege informații despre copil prin discuții permanente cu familia acestuia (experiențe anterioare de învățare, sănătate, nutriție, igienă, interese, nevoi).
	66. Corelează informațiile despre copil obținute de la familie cu rezultatele activității copilului în creşă/grădiniță pentru o evaluare cât mai fidelă şi validă a progresului înregistrat de acesta.

E. Dezvoltare profesională ***În meseria de educator, niciodată nu poți crede că ştii totul. Fiecare zi este o provocare, este o întrebare căreia trebuie să-i găsesc răspunsul...***	
Standard	**Indicatori**
E.1. Cadrul didactic consultă periodic materiale de specialitate în scopul îmbunătățirii competențelor sale profesionale.	67. Este permanent în contact cu noile informații privind teoria şi practica didactică, privind educația timpurie din publicațiile de specialitate.
	68. Experimentează noi idei şi practici inspirate de materialele de specialitate, cu scopul de a oferi copiilor oportunități de învățare şi dezvoltare cât mai adecvate şi eficiente.
E.2. Cadrul didactic participă periodic la cursuri de formare continuă.	69. Participă periodic la cursuri de formare continuă în domeniile profesionale specifice educației timpurii.
	70. Selectează cursurile de formare continuă în funcție de nevoile de îmbunătățire a competențelor sale profesionale.
	71. Utilizează în practica zilnică informațiile şi abilitățile noi achiziționate prin cursurile de formare şi perfecționare.
E.3. Cadrul didactic reflectează permanent asupra activității sale profesionale, demonstrând capacitatea de a-şi motiva deciziile profesionale şi de a-şi îmbunătăți practica zilnică în urma analizei rezultatelor profesionale obținute.	72. Reflectează permanent asupra rezultatelor practicii zilnice, cu scopul de a o îmbunătăți.
	73. Poate aprecia punctele tari şi aspectele care necesită îmbunătățiri ale activității sale profesionale ca urmare a reflecției asupra propriei practici.
	74. Este capabil de a-şi motiva deciziile pedagogice în baza reflecției asupra activității sale zilnice şi a rezultatelor obținute.

E.4. Cadrul didactic utilizează lucrul în echipă cu alți colegi şi specialişti, pentru a-şi îmbunătăți propriile practici educaționale şi practicile familiilor în educația şi dezvoltarea copiilor mici.	75. Colaborează cu colegi şi alți specialişti, pentru a culege cât mai multe informații privind dezvoltarea copilului.
	76. Se consultă cu alți colegi şi specialişti în proiectarea activităților în vederea asigurării condițiilor optime pentru a răspunde nevoilor individuale de învățare şi dezvoltare ale fiecărui copil.

F. Parteneriatul cu familia	
Succesul unei dezvoltări depline şi sănătoase a copilului depinde de convergența acțiunilor tuturor celor care îl înconjoară. Am nevoie de ajutorul părinților, precum şi părinții au nevoie de ajutorul meu pentru a-i oferi copilului toate şansele pentru o educație de calitate.	
Standard	**Indicatori**
F.1. Cadrul didactic recunoaşte importanța cunoaşterii mediului familial în care copilul creşte şi se dezvoltă.	77. Se informează asupra contextului familial în care copilul s-a născut şi a crescut, prin discuții cu părinții acestuia, în scopul individualizării învățării şi oferirea de sprijin optim pentru dezvoltarea acestuia.
	78. Manifestă interes pentru cunoaşterea diversității de ordin economic, etnic, cultural, religios a familiilor, pentru a asigura oportunități egale tuturor copiilor şi o comunicare eficientă cu familiile acestora.
	79. Valorifică experiențele familiale ale copiilor, pentru a reflecta în activitățile curente şi în mediul educațional diversitatea culturală a familiilor.
F.2. Cadrul didactic respectă calitatea părinților de primi educatori ai copilului, considerând importante aspirațiile, interesele şi dorințele acestora în privința propriului copil.	80. Solicită informații părinților privind aşteptările, dorințele şi cerințele lor privind dezvoltarea şi educația copiilor.
	81. Respectă dorințele şi cerințele formulate de părinți în privința sănătății, dezvoltării şi educației copilului, asigurându-se de bunăstarea acestuia.
F.3. Cadrul didactic consideră fundamentală comunicarea permanentă cu părinții pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului şi bunăstarea acestuia.	82. Utilizează metode informale şi formale de comunicare cu toți părinții, pentru a culege cât mai multe informații despre copil, despre starea lui de sănătate, despre interesele şi dorințele lui, dar şi despre problemele acestuia.
	83. Informează săptămânal părinții cu privire la progresele înregistrate de copil în toate domeniile dezvoltării, precum şi despre dificultățile întâmpinate pentru a lua în comun decizii.
	84. Furnizează părinților informații, exemple de bune practici, sugestii privind dezvoltarea şi educația copilului, pentru a-i sprijini pe aceştia în realizarea rolurilor parentale.
	85. Demonstrează competențe de comunicare cu părinții, reuşind să evite conflictele sau să le soluționeze cu rezultate optime pentru copil.

F.4. Cadrul didactic implică permanent familia în luarea de decizii privind educația şi dezvoltarea copilului.	86. Implică părinții în luarea de decizii privind educația şi dezvoltarea copilului, în special în privința acelor aspecte ale dezvoltării care necesită mai multă atenție şi acțiuni specifice.
	87. Stabileşte împreună cu părinții măsuri necesare pentru corectarea/recuperarea unor probleme de dezvoltare (prin acțiuni concertate ale cadrului didactic şi ale părinților sau prin apelul la alți specialişti).
F.5. Cadrul didactic încurajează prin forme variate participarea părinților la programul educațional al creşei/grădiniței.	88. Invită părinții să participe periodic la activitățile curente desfăşurate în grupa de creşă/grădiniță, pentru a observa copiii, a asista cadrul didactic în organizarea activităților etc.
	89. Atrage părinții sau alți membri ai familiei, valorificând disponibilitatea şi experiența acestora, în planificarea şi organizarea unor studii tematice, a unor evenimente speciale sau a unor sărbători etc.
	90. Creează un spațiu în care părinții să dispună de resurse de informații privind educația şi dezvoltarea copilului, să poată schimba opinii şi să colaboreze pentru susținerea activităților realizate în creşă/grădiniță.
	91. Organizează periodic întâlniri cu părinții, pentru a organiza, a dezbate şi a lua decizii în comun privind programul de educație promovat de creşă/grădiniță.

INSTRUMENT DE EVALUARE

A COMPETENȚELOR PROFESIONALE ALE CADRELOR DIDACTICE DIN EDUCAȚIA TIMPURIE

A. Concepția despre copil și educație timpurie ***Educația copilului începe de la naștere. Fiecare copil este unic și trebuie să-i ofer toate șansele pentru a se dezvolta. Mai presus de toate, să nu uit că în orice moment el învață un lucru nou.***			
Standard A.1.: Cadrul didactic răspunde necesităților unice de învățare și dezvoltare ale fiecărui copil și asigură susținerea necesară pentru ca toți copiii să-și realizeze întregul potențial.			
1. Recunoaște unicitatea fiecărui copil și creează oportunități pentru a progresa, interacționând frecvent cu fiecare, manifestând afecțiune, interes și respect. • Manifestă interes pentru experiențele și rezultatele activității fiecărui copil. • Comunică cu familia pentru a afla despre contextul în care crește copilul, relațiile lui sociale, interesele și deprinderile. • Interacționează cald și cu respect cu fiecare copil, rostindu-i numele. • Găsește modalități de a încuraja, sprijini și aprecia activitatea fiecărui copil.	D	U	R
2. Respectă interesele și nevoile de dezvoltare ale copilului și oferă oportunități pentru exprimarea lor. • Facilitează integrarea copiilor noi, ușurându-le tranziția de acasă la grădiniță (de exemplu, permite ca membrul familiei să se afle alături de copil, face adaptări la program, permite copilului să vină cu jucăria preferată etc.). • Recunoaște interesele și preferințele fiecărui copil, temperamentul și ritmul în care învață copilul etc. • Stabilește obiective pentru fiecare copil, raportate la obiectivele de referință, și folosește propriile cunoștințe despre fiecare copil, pentru a-și ajusta planurile, strategiile didactice, mediul și materialele. • Recunoaște necesitățile individuale ale copiilor din grupă (de exemplu, nevoia de odihnă și activitate dinamică, de alimentație, nevoia de a socializa sau de a fi câtva timp singur/de a observa etc.).	D	U	R
3. Respectă ritmul individual de dezvoltare al fiecărui copil. • Adaptează activitățile la diferitele niveluri de dezvoltare a copiilor (de exemplu, propune sarcini de lucru diferențiate, jocuri mai simple și mai complexe, alternează întrebările mai dificile cu cele mai puțin dificile). • În calitate de facilitator, susține fiecare copil în construirea propriei învățări, pornind de la nivelul la care se află și în conformitate cu ritmul său propriu (de exemplu, acordă copiilor care au ritm diferit de cel al grupului timpul necesar pentru a termina ce au început). • Elaborează sarcini, ținând cont de stilurile individuale de învățare ale copiilor (de exemplu, în grup sau individual, utilizând muzică sau mișcare etc.). • Respectă ritmul individual de realizare a unei activități, acordând timp suficient copiilor să termine ceea ce au început sau oferind alte oportunități de activități celor cu un ritm mai crescut. • Permite copiilor să trăiască plăcerea descoperirii, creându-le mediul necesar și oferindu-le timp pentru explorare independentă.	D	U	R

Standard A.2.: Cadrul didactic abordează dezvoltarea copilului în mod integrat, asigurând în egală măsură dezvoltarea acestuia pe plan cognitiv, socioemoțional şi fizic.			
4. Recunoaşte interdependența domeniilor de dezvoltare a copiilor prin acordarea unei atenții egale pentru fiecare dintre ele în proiectarea activităților zilnice • Demonstrează o bună cunoaştere a nivelului la care se află copilul sub toate aspectele de dezvoltare (fizic, social, emoțional, cognitiv). • Solicită în egală măsură dezvoltarea copilului în toate domeniile de dezvoltare, prin obiectivele propuse. • Conlucrează activ cu familia pentru a crea un mediu coerent şi optim pentru dezvoltarea şi învățarea lui sub toate aspectele. • Cadrul didactic manifestă apreciere egală pentru starea fizică a copilului, pentru alimentația lui, nevoia lui de a se odihni şi de a se juca şi învăța.	D	U	R
5. Propune copiilor activități cu caracter integrat care solicită dezvoltarea copiilor sub toate aspectele. • Copiilor li se oferă permanent diverse oportunități pe parcursul zilei de a interacționa verbal şi non-verbal cu adulții şi copiii, dezvoltând competențe de limbaj: întrebând şi răspunzând la întrebări; comunicându-şi necesitățile, gândurile şi experiențele; descriind lucruri şi evenimente; îmbogățindu-şi vocabularul în baza conversațiilor, excursiilor, cărților, găsind soluții ale diverselor probleme, experimentând, jucându-se liber, realizând conexiuni între obiecte, fapte, fenomene etc. • Creează pentru copii multiple oportunități de a învăța să-i înțeleagă pe alții, de a exprima empatie şi de a lua în considerație punctul de vedere al altor persoane, de a lucra împreună cu ceilalți, copii sau adulți. • Oferă copiilor multiple posibilități de integrare senzomotorie; de a învăța reguli prin intermediul jocurilor; de a înțelege că activitatea fizică oferă plăcere, provocare, posibilitate de autoexprimare şi interacțiune socială.	D	U	R
6. Utilizează orice moment al zilei pentru a realiza integrarea cunoştințelor, deprinderilor şi abilităților dobândite. • De exemplu, foloseşte interesul şi curiozitatea de moment ale copiilor față de lumea înconjurătoare, pentru a-i antrena în explorarea unor conținuturi noi (de exemplu, pornind de la zăpada adusă cu cizmulițele de afară şi care se topeşte, se poate introduce în discuție conceptul de „transformare" etc.). • Se bazează pe cunoştințele şi experiențele anterioare ale copiilor şi îi sprijină în construirea unor cunoştințe şi abilități noi. • Exprimă interes, atît verbal, cât şi non-verbal, față de întrebările copiilor, cu scopul de a le menține interesul pentru învățare. • Îi îndeamnă pe copii să caute răspunsul împreună cu alți copii, cu părinții/familia (promovarea deprinderilor de comunicare cu semenii şi adulții şi susținerea dezvoltării cognitive).	D	U	R

Standard A.3.: Cadrul didactic cunoaşte specificitatea procesului de învăţare la copil de la naştere la 7 ani.			
7. Respectă particularităţile dezvoltării copilului pentru fiecare etapă de vârstă de la naştere la 7 ani, sub toate aspectele (cognitiv, socio-emoţional, fizic), prin toate deciziile didactice curente. • (cu copii de 0-3 ani) Promovează o comunicare respectuoasă şi afectivă urmărind/ascultând şi răspunzând la semnalele verbale şi non-verbale ale copiilor. • (3-7 ani) Promovează un respect reciproc răspunzând la întrebările şi solicitările copiilor. • Utilizează materiale, strategii, sarcini, conţinuturi, limbaj şi interacţiuni adecvate perioadei de vârstă a copilului, acordând atenţie specificului dezvoltării acestuia. • Acordă atenţie învăţării prin joc. • Încurajează o exprimare adecvată la copii atât a emoţiilor pozitive (de exemplu, bucurie, plăcere, entuziasm), cât şi a celor negative (de exemplu, supărare, frustrare, tristeţe), răspunzând sensibil, în funcţie de abilităţile, temperamentul, nivelul de dezvoltare cognitivă şi socioemoţională a copilului, la nevoile lui de consolare, de depăşire a fobiilor, de ajutor, de confort afectiv etc.	D	U	R
8. Înţelege felul în care fiecare copil îşi construieşte imaginea lumii şi creează oportunităţi de învăţare care reflectă această înţelegere. • Îi observă şi ascultă pe copii cu atenţie, discută cu ei pe parcursul zilei, pentru a descoperi modul unic al fiecăruia de a înţelege lumea. • Foloseşte diverse modalităţi de a afla nivelul de înţelegere la copii a unor noţiuni (de exemplu, în baza unor evaluări formale sau neformale, ascultând ce întrebări pun, ce activităţi iniţiază copiii etc.).	D	U	R
Standard A.4.: Cadrul didactic promovează incluziunea socială, oferind tuturor copiilor oportunităţi egale de dezvoltare şi învăţare, respectând valorile bazate pe drepturile omului, principiile unei societăţi democratice deschise, promovând toleranţa faţă de ceea ce este diferit, prin respectarea diversităţii.			
9. Promovează respectul pentru diversitate datorată sexului, rasei, religiei, etniei, culturii, limbii, structurii familiei, nivelului socioeconomic, vârstei, abilităţilor. • Oferă şanse egale pentru toţi copiii, indiferent de sex, origine şi abilităţi de a-şi demonstra competenţa şi a-şi expune ideile. • Utilizează oportun momente spontane pentru a promova valoarea diversităţii. • Propune materiale autentice care reflectă diversitatea din comunitatea în care cresc copiii, din ţară şi din lume. • Planifică jocuri şi alte activităţi care îi ajută pe copii să-şi dezvolte abilităţile necesare, pentru a trăi într-o societate democratică (de exemplu, respectul pentru diferite idei, acceptarea şi acomodarea la necesităţile altora, deprinderi de soluţionare a problemelor, a conflictelor etc.).	D	U	R

10. Propune activități ce valorifică diversitatea copiilor şi familiilor. • Creează unități tematice cu accent pe aprecierea diversității (de exemplu, teme care subliniază similitudinile şi diferenţele: *Oamenii*, *Cine şi unde locuieşte*, *Vestimentația* etc.). • Elaborează activități şi foloseşte situații oportune prin care să-i facă pe copii să reflecteze asupra problemelor şi conflictelor etnice şi de altă natură din mai multe perspective.	D	U	R
11. Creează oportunități egale de dezvoltare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale. • Oferă acces egal la materiale şi resurse tuturor copiilor, indiferent de sex, etnie, origine socială, abilități. • Adaptează după necesitate mediul, materialele şi activitățile la nivelul de dezvoltare şi abilitățile copiilor. • Modelează singur şi oferă diverse oportunități copiilor de a interacționa cu persoane din diverse grupuri sociale şi etnice şi cu persoane cu dizabilități într-o manieră empatică şi respectuoasă.	D	U	R
12. Comunică cu toți copiii pe un ton cald, prietenos, ce conferă încredere, confort afectiv, siguranță, securitate. • Vorbeşte cu copiii prietenos, amabil şi respectuos, la nivelul ochilor acestora, utilizând numele fiecărui copil în parte. • Interacționează cu copiii non-verbal: zâmbeşte, îi mângâie, îi îmbrățişează.	D	U	R
13. Mediază conflictele dintre copii cu scopul de a promova înțelegerea, respectul reciproc, acceptarea şi respectarea diversității • Îi ajută pe copii să recunoască şi să reacționeze adecvat la situații discriminatoare (de exemplu, atitudini depreciative față de persoane de altă etnie, din grupuri defavorizate sau marginalizate, cu probleme de dezvoltare etc.). • Intervine atunci când copiii exclud din activități alți copii în baza stereotipurilor şi a prejudecăților.	D	U	R

B. Planificarea învățării ***Cu cât cunosc mai bine un copil, cu atât îl pot ajuta mai mult să se dezvolte. Progresele lui depind de planul meu pentru el...***			
Standard B.1.: Cadrul didactic realizează planificări zilnice şi săptămânale bine structurate, echilibrate, care se bazează pe cunoaşterea dezvoltării copilului, pe o bună cunoaştere a copiilor din grupă şi pe obiectivele ariilor curriculare.			
14. Cadrul didactic recunoaşte importanța unei planificări zilnice şi săptămânale bine echilibrate. • Planul săptămânal include o varietate de oportunități de învățare, experiențe şi proiecte care se desfăşoară pe parcursul a mai multor zile şi care includ timp pentru joc, învățare autodirecționată, expresie creativă, activități fizice, în aer liber, activități în grup mare, grup mic şi cele inițiate de copil. • Planul săptămânal reflectă abordarea integrată a obiectivelor-cadru şi de referință ale curriculum-ului.	D	U	R

• Planul pentru fiecare săptămână oferă copiilor toate tipurile de opțiuni privind materialele de studiu (arte plastice, muzică, dans, artă dramatică, ştiințe, matematică, mişcare, experiențe senzoriale, gătit, literatură artistică etc.). • În planul de lungă durată cadrul didactic îşi propune să revină periodic la experiențe şi materiale studiate/ utilizate. • Planifică segmente de timp când să-i observe pe copii, să stea de vorbă cu ei, să lucreze atât individual, cât şi în grupuri mici ori mari. • Planul integrează informația obținută în urma observării copiilor cu obiectivele curriculare, pentru a susține învățarea individualizată.	D	U	R
15. Planificarea zilnică denotă abilitatea cadrului didactic de a reflecta critic asupra obiectivelor imediate realizate, de a le corela cu obiectivele propuse în planificarea săptămânală şi de a face ajustările necesare. • Planul reflectă nevoile de mişcare, stimulare senzorială, aer proaspăt, odihnă şi alimentație ale copiilor. • Planul zilnic include momente de rutină, pentru a-i asigura copilului securitate. • Planul include momente line de tranziție (de exemplu, de la activitățile în încăpere la activitățile în aer liber), lasând suficient spațiu între activitățile structurate, pentru a permite copiilor să finiseze activitatea în care erau antrenați, manifestând astfel respect pentru ei. • Planul zilnic pentru copii mici include oportunități de joc independent, joc paralel; iar peste copiii mai mari – joc în perechi şi în grupuri mici.	D	U	R
16. Planificarea este bine structurată, dar şi suficient de flexibilă, permițând adaptări şi modificări necesare pentru a le asigura tuturor copiilor posibilități optime de învățare şi dezvoltare. • Planul nu este prea rigid, pentru a-i permite cadrului didactic să modifice activitățile planificate în funcție de dinamica grupei, schimbările de orar sau mediu, evenimente speciale şi/sau nevoile individuale ale copiilor. • Foloseşte datele obținute din observarea copiilor, pentru a-şi construi şi ajusta planurile zilnice. • Recunoaşte valoarea educativă a unor situații spontane, care trezesc curiozitatea copiilor (de exemplu, prima zăpadă), şi le exploatează din plin, modificând planul zilnic şi cel de perspectivă. • Permite adaptări şi modificări necesare, pentru a le asigura tuturor copiilor posibilități optime de învățare şi dezvoltare.	D	U	R
17. Include în planurile zilnice o varietate de activități, pentru a satisface diversele nevoi, abilități şi stiluri de învățare ale copiilor. • Planul cadrului didactic urmăreşte un echilibru între activitățile: - liniştite şi dinamice; - în încăpere şi în aer liber; - individuale, în grup mic şi mare; - structurate şi nestructurate; - de cunoaştere, de explorare, de descoperire/informare, de creație; - de observare, de participare; - alese şi dirijate de copii, activități dirijate de cadrul didactic.	D	U	R

18. Atât planificarea zilnică, cât şi cea săptămânală promovează o abordare holistă asupra dezvoltării copilului şi un mod integrat de abordare a curriculum-ului. § Planul cadrului didactic include: - diverse oportunități de învățare şi materiale pentru dezvoltarea copilului în toate domeniile; - proiecte/studii tematice pe baza integrării obiectivelor diverselor arii curriculare, care solicită dezvoltarea copilului sub toate aspectele şi integrarea cunoştințelor şi abilităților dobândite; - oportunități care îi încurajează pe copii să interacționeze pozitiv unul cu altul, să soluționeze probleme interpersonale şi legate de mediul lor fizic.	D	U	R
Standard B.2.: Cadrul didactic realizează planificări zilnice și săptămânale care reflectă abordarea integrată a curriculum-ului.			
19. Planifică unități tematice în care conținuturile sunt strâns legate între ele şi care contribuie la o învățare semnificativă. • Experiențele planificate în cadrul studiilor tematice sunt integrate şi favorizează explorarea în mod global (şi nu fragmentat) a mai multor domenii de cunoaştere, ajutându-i pe copii la stabilirea legăturilor dintre lucruri, situații, fenomene. • Porneşte de la interesul copiilor față de lumea înconjurătoare, pentru a-i antrena în explorarea unor conținuturi noi şi a dezvolta deprinderi noi. • Reorganizează mediul şi ajustează propriile planuri dacă copiii au nevoie să exploreze concepte şi teme noi, susținându-le activitățile şi extinzând învățarea lor. • Susține curiozitatea copiilor şi le extinde interesul pentru învățare prin situații şi materiale noi stimulatoare etc. • Foloseşte eficient situațiile spontane, pentru a promova învățarea, antrenându-i pe copii în experiențe de mai lungă durată (de exemplu, încorporând în unitatea tematică proiecte de grup sau individuale).	D	U	R
20. Experiențele de învățare planificate de educator sunt integrate şi favorizează explorarea în mod global (şi nu fragmentat) a mai multor domenii de cunoaştere, ajutându-i pe copii la stabilirea legăturilor dintre lucruri.	D	U	R
21. Planificarea unităților/proiectelor tematice reflectă capacitatea cadrului didactic de a respecta o succesiune logică a etapelor de desfăşurare a acestora şi de a le ajusta la vârsta, nivelul de interes şi nevoile specifice (individuale şi de grup) ale copiilor. • Utilizează tehnici speciale pentru a afla ce doresc copiii să ştie, pentru a vedea cum copiii îşi creează unele concepte, pentru a depista lacune sau păreri eronate legate, de exemplu, de o temă nouă (de ex. tabelul: Ce ştiu? Ce vreau să ştiu? [Ce am aflat?]). • Face legătura între cunoştințele şi deprinderile noi şi cele vechi, pornind de la lucruri cunoscute de copii. • Extinde mediul de învățare în afara grădiniței, organizând împreună cu părinții excursii în comunitate – de exemplu, la muzeu, la aeroport etc.(în oraş), la moară, la fermă (la țară) – sau în natură, pentru a observa diverse tipuri de plante, copaci, vietăți etc.	D	U	R

22. Planifică modalități de finalizare a unităților/ proiectelor tematice care să integreze cunoștințele interdisciplinare și deprinderile achiziționate și permit fiecărui copil să simtă plăcerea reușitei. • Creează o carte (comună sau personală) referitoare la temă care să reflecte învățarea; un colaj; un afiș etc. • Creează oportunități de prezentare a proiectelor individuale și de grup.	D	U	R
Standard B.3.: Planificarea activităților este un proces participativ, în care sunt implicați copiii și familiile lor, pentru a le oferi copiilor oportunități optime de dezvoltare și învățare.			
23. Este receptiv la sugestiile copiilor și capabil să-și ajusteze planurile în acord cu acestea. • Încorporează în temele mai cuprinzătoare, propuse de documentele curriculare, teme/subiecte/activități sugerate de copii. • Oferă copiilor posibilitatea de a interveni cu propria agendă de învățare, ghidându-i în însușirea deprinderii de a-și pune întrebări și a-și extinde permanent învățarea (planul unei „investigații" independente: ce?, cum? de unde pot afla?).	D	U	R
24. Implică familia în planificarea unităților tematice și a altor activități de învățare din clasă. § Invită familiile copiilor să contribuie la extinderea situațiilor de învățare prin propria expertiză (de exemplu, excursii la locul de muncă, ocupații interesante etc.), prin crearea unui mediu îmbogățit de învățare, precum și la planificarea și desfășurarea activităților din sala de grupă.	D	U	R

C. Organizarea învățării ***Pentru a-l ajuta pe copil să se dezvolte, deciziile mele pornesc de la nevoile și interesele lui. Modul în care interacționez cu copilul, situațiile de învățare pe care le creez, modul în care organizez spațiul în care el învață vor influența asupra progreselor pe care copilul le va face.***			
C.1. Subdomeniu: Strategii didactice			
Standard C.1.1.: Cadrul didactic cunoaște și utilizează diverse strategii care contribuie la învățarea activă, la construirea de către copii a propriilor cunoștințe, la dezvoltarea deprinderilor și abilităților.			
***25. În baza bunei cunoașteri a copiilor și a obiectivelor curriculare, selectează adecvat activități din spectrul larg de opțiuni:* de la cele inițiate de adult la cele inițiate de copil, de la cele de liberă explorare la cele modelate de cadrul didactic.**	D	U	R
26. Demonstrează înțelegerea* rolului său *de facilitator al învățării copilului. • Nu impune niciodată copiii mici să învețe, adresează frecvent întrebări deschise, pentru a orienta și susține învățarea.	D	U	R

• Cunoaşte stilurile individuale de învățare ale copiilor din grupă şi utilizează tehnici şi materiale variate pentru a satisface această diversitate (de ex., pentru însuşirea conceptelor matematice utilizează panouri, materiale manipulative, grafice simple, calculul asociat cu ritmul sau mişcarea etc.). • Îi încurajează pe copii să gândească, să raționeze, să pună întrebări, să experimenteze, să concluzioneze. • Oferă copiilor diverse oportunități de a face prezentări în fața grupului de copii (de ex., utilizând „scaunul autorului”).	D	U	R
27. Foloseşte interesul şi curiozitatea copiilor față de lumea înconjurătoare, pentru a-i antrena în explorarea unor conținuturi noi prin intermediul întrebărilor deschise. § Utilizează conversații antrenante, manifestând interes autentic, susținând interesul copiilor. § Stimulează şi întreține curiozitatea copiilor, răspunzând unora dintre dorințele exprimate de aceştia. § Pune întrebări deschise care stimulează gândirea şi creativitatea de tipul: *Cum crezi că ar putea arăta...? Ce ar fi dacă...? Cum am putea rezolva această situație? Dar altă soluție mai există?* etc.	D	U	R
28. *Ajută copiii să facă conexiuni între concepte şi deprinderi noi şi cunoştințele anterioare (evocare şi realizare a sensurilor)* § Propunând o temă sau concept nou, permanent verifică ce ştiu copiii despre el, ce experiențe de învățare au parcurs în activitățile anterioare. § Valorifică permanent cunoştințele şi experiența personală a copiilor în contexte noi.	D	U	R
Standard C.1.2.: Cadrul didactic demonstrează competență în utilizarea jocului ca formă integratoare pentru stimularea învățării şi dezvoltării.			
29. *Recunoaşte valoarea supremă a jocului (înțeles în sens larg) pentru învățarea şi dezvoltarea copiilor sub toate aspectele.* § Utilizează zilnic jocul în scopuri variate, în contexte variate şi cu conținuturi variate, corespunzător vârstei copilului.	D	U	R
30. Ştie să creeze şi să mențină situații care îmbogățesc şi extind jocul copiilor. § Variază materialele de joc pentru a evita monotonia, introduce elemente noi sau modelează utilizări noi, pentru a trezi interesul copiilor, pentru a „complica” jocul, utilizează materialele şi în spațiul din aer liber.	D	U	R
31. Ia permanent decizii strategice conştiente legate de rolul său şi rolul copilului în construirea propriei învățări prin joc. § Ştie când să intervină cu întrebări, sugestii şi provocări în jocul copilului şi când să-i ofere posibilitatea şi timp pentru a trăi plăcerea descoperirii, satisfacția unei probleme soluționate independent etc. § Utilizează jocul pentru a afla mai multe informații despre copil şi modul lui de înțelegere a lumii.	D	U	R

Standard C.1.3.: Cadrul didactic utilizează strategii predominant interactive.			
32. Oferă proiecte la care copiii să lucreze în cooperare. § Îi ghidează pe copii în identificarea temei, a planului/etapelor de realizare a unui proiect colectiv. § Discută împreună cu copiii despre rolurile pe care fiecare şi le poate asuma în realizarea proiectului. § Formulează clar aşteptările privind comportamentul şi participarea copiilor. § Încurajează copiii să conducă, să inițieze şi să faciliteze activități în grup.	D	U	R
33. Creează situații în care copiii să învețe unul de la altul. § Reacționând la o întrebare a copilului, îi poate propune acestuia să întrebe mai întâi trei copii şi doar apoi să vină cu răspunsul în caz că nimeni nu-l cunoaşte. § Creează situații în care copiii să lucreze pe rând, să se asculte reciproc şi să facă schimb de materiale. § Organizează copiii în grupuri (mici sau mari), în perechi, pentru a le da posibilitatea să-şi împărtăşească cunoştințele, ideile şi opiniile. § Propune sarcini care necesită cooperarea între copii şi găsirea unei soluții comune. § Cu copii mai mari, deleagă responsabilitatea pentru lucrul în colaborare, soluționarea problemelor şi realizarea sarcinii comune.	D	U	R
34. Pune la dispoziția copiilor materiale cu caracter deschis ce stimulează dezvoltarea. § Pregăteşte şi afişează materiale interactive care îi ajută pe copii să reflecteze şi să-şi extindă învățarea (de exemplu, mesajul zilei, calendarul, harta conceptuală a studiului tematic, graficele, vocabularul nou etc.). § Extinde mediul de învățare în afara grădiniței/în comunitate. § Realizează împreună cu copiii materiale pe care apoi le utilizează în activitățile curente (un afiş, o construcție, o hartă etc.).	D	U	R
Standard: C.1.4. Cadrul didactic corelează obiectivele de referință ale ariilor curriculare cu conţinuturile învăţării, cu sarcinile de învăţare, cu formele de organizare a lucrului cu copiii ţinând de particularităţile de vârstă ale copiilor şi de experienţele de învăţare anterioare.			
35. Corelează obiectivele de referință din diferite arii curriculare, pentru a realiza integrarea lor în activitățile/ studiile tematice.	D	U	R
36. Propune pentru lucru în grup mare sau mic sarcini adecvate formelor selectate. § Propune să se activeze în grupuri mici atunci când oferă copiilor sarcini ce presupun cooperare; activitatea în care grupuri de copii aşezați în jurul mesei îndeplinesc aceeaşi sarcină nu este considerată lucru în grupuri mici.	D	U	R

37. Utilizează <u>diverse forme de organizare a activității copiilor</u> (în grup mare, grup mic, perechi, individual), potrivindu-le la obiectivele propuse şi respectând nevoile individuale şi de grup ale copiilor. § Foloseşte activitatea în grup mare, cu toți copiii când urmăreşte obiectivul ca toți copiii să împărtăşească aceeaşi experiență de învățare - audiere, vizionare, demonstrare din partea cadrului didactic, cânt, activități de mişcare, prezentarea unei veşti. Aceste activități nu pot avea o durata mare de timp şi trebuie alternate cu celelalte forme de organizare. § Utilizează zilnic activitățile în grup mic, încurajând socializarea, comunicarea şi cooperarea între copii. § Oferă sarcini cu caracter individual, care răspund nevoilor individuale ale copiilor.	D	U	R
38. <u>Corelează conținuturile activităților cu vârsta copiilor şi cu cunoştințele anterioare</u> ale acestora.	D	U	R
Standard C.1.5.: Cadrul didactic creează pentru copii multiple <u>oportunități de alegere şi luare a deciziilor.</u>			
39. Planifică situații de învățare cu caracter deschis, sarcini cu mai multe posibilități de realizare, materiale diverse din care să aleagă. § Prevede activități care satisfac necesitățile şi interesele fiecărui copil în parte prin dotarea centrelor de activitate cu materialele lor specifice. § Oferă copiilor posibilități de a alege (activități, materiale, centre de activitate, responsabilități pe parcursul zilei/săptămânii etc.) care țin cont de competențele şi interesele lor; le oferă timp pentru a lucra independent sau în grupurile selectate de ei.	D	U	R
40. Oferă copiilor posibilitatea de a face alegeri conştiente din alternativele existente şi a-şi asuma responsabilitatea pentru alegerea făcută. § Încurajează explorarea inițiată de copii şi utilizarea independentă a materialelor din sala de grupă. § În cazul unor alegeri limitate (câteva opțiuni), cadrul didactic explică foarte clar între ce are de ales copilul şi care să-i fie aşteptările în fiecare caz.	D	U	R
Standard C.1.6.: Cadrul didactic <u>exploatează maximal oportunitățile de învățare</u> ale perioadelor de rutină şi adoptă atitudini flexibile şi creative în fața unor momente neplanificate.			
41. Foloseşte rutina zilei ca sursă de învățare semnificativă. § Foloseşte servitul mesei drept prilej de a exersa matematica practică (calculul matematic, diverse comparații – cantități, dimensiuni, alte atribute), de a afla despre produsele consumate şi a discuta calitățile lor, de a împărtăşi senzațiile gustative etc. (limbaj, dezvoltare socioemoțională, educație pentru sănătate).	D	U	R

42. Recunoaşte şi exploatează oportunitățile de învățare, care apar inopinat, spontan şi care suscită interesul copiilor, pentru a le dezvolta limbajul, a învăța noi concepte şi deprinderi. § În situația când s-a îmbolnăvit un copil, cadrul didactic le poate sugera copiilor să-i scrie mesaje cu urări de însănătoşire, să-i ofere o carte etc.. § Vizita unei persoane din altă țară poate deveni o sursă pentru a afla despre o altă cultură, limbă, a descoperi asemănări şi diferențe etc.	D	U	R

C. Organizarea învățării

C.2. Subdomeniu: Mediul de învățare

Standard C.2.1.: Cadrul didactic înțelege impactul puternic al mediului asupra învățării şi dezvoltării copiilor şi le asigură un mediu în care fiecare copil să se dezvolte şi să învețe în conformitate cu nevoile, interesele şi abilitățile sale.

43. Creează un mediu fizic atractiv şi plăcut, care îi ajută pe copii să se simtă în securitate şi confortabil. § Cadrul didactic are grijă ca mediul fizic să fie securizant (de exemplu, elimină pericolul colțurilor ascuțite, al suprafețelor aşchiate etc.). § Mediul este aranjat astfel încât cadrului didactic să-i fie uşor să observe tot spațiul din orice loc. § Sunt încorporate elemente care atenuează senzația de instituție (de exemplu, covoraşe, pernuțe pe care copiii pot sta, obiecte moi – jucărie moale etc.). § Copiii au spațiu individual unde să-şi păstreze lucrurile personale. § Culorile aprinse sunt folosite pe un fundal coloristic neutru, sunt utilizate materiale realizate cu copiii pentru a personaliza spațiul grupei. § Copiii au spațiu individual unde să-şi păstreze lucrurile personale.	D	U	R
44. Organizarea mediului corespunde necesităților diferitor grupuri de vârstă şi ale fiecărui copil în parte, precum şi necesităților dictate de conținuturile studiate. § Mediul fizic pentru copiii mici nu este prea aglomerat pentru a nu suprasolicita copiii şi pentru a le permite mişcarea liberă. § Jucăriile şi echipamentul sunt adecvate vârstei (de exemplu, în cazul copiilor de până la 3 ani blocurile şi puzzlele sunt de dimensiuni mai mari, centre de activitate pot fi mai puține, pot fi prezente un tobogan, căluț-balansoar, scrânciob etc.) şi sunt puse la înălțimea ochilor copiilor. § Mediul fizic pentru copiii de peste 3 ani este divizat în spații care le permit să lucreze mai mult în grupuri mici, în care ei se simt mai confortabil, se concentrează mai uşor şi jocul lor devine mai complex şi mai creativ. § Cadrul didactic evaluează schimbările ce intervin în necesitățile copiilor pe măsură ce ei cresc şi modifică în consecință spațiul fizic.	D	U	R

45. Spațiul fizic pregătit de cadrul didactic facilitează managementul grupei de copii şi îi permite utilizarea diverselor forme de lucru: individual, perechi, grup mic, grup mare. § Spațiul este împărțit pe centre de activitate/arii de interes, al căror număr şi conținut corespund vârstei copiilor din grupă. § Ariile pentru activități liniştite (artă, lectură, citit-scris, matematică) sunt separate de cele pentru activități dinamice/zgomotoase (joc simbolic, blocuri). § Între centre există treceri care le permit copiilor să se deplaseze de la un centru la altul fără a-i deranja pe ceilalți copii. § Există spațiu pentru lucru în grup mare (de exemplu, întâlnirea de dimineață şi alte activități), unde copiii se pot aduna în cerc. În acest spațiu se află un şevalet sau o tablă amplasată la nivelul copiilor), de exemplu, pentru mesajul de dimineață sau pentru graficele/panourile interactive la care lucrează copiii etc.). § Cadrul didactic creează spații pentru lucru individual sau unde copiii se pot retrage când au nevoie.	D	U	R
46. Mediul este bine organizat şi promovează învățarea activă şi independentă. § Centrele de activitate sunt clar delimitate pentru a uşura orientarea copiilor. § Materialele sunt grupate logic şi stocate pe rafturi joase, etichetate, în centrul/aria unde vor fi folosite (de exemplu, hârtia pentru desen, creioanele colorate, vopselele, pensulele vor fi puse împreună lângă şevalet în centrul Artă). § Cadrul didactic foloseşte panoul responsabilităților, pentru a le permite copiilor să ia decizii şi să-şi asume responsabilități pentru mediu.	D	U	R
47. Selectează materiale legate de toate ariile curriculare şi domeniile de dezvoltare astfel încât să stimuleze explorarea, experimentarea, descoperirea şi învățarea conceptuală. § Centrele sunt dotate cu diverse materiale, atât fabricate, cât şi create împreună cu părinții şi copiii, materiale din natură. § Materialele includ: rechizite pentru jocul simbolic ("de-a..."); materiale pentru dezvoltarea senzorială (nisip, apă, aluat de joc, diverse texturi pentru experiențe tactile etc.); vopsele, pensule; blocuri fabricate sau confecționate împreună cu copiii şi părinții (de exemplu, din carton); cărți; hârtie, carioci; materiale pentru centrul *Ştiință*: obiecte procurate sau confecționate pentru cântărit, măsurat, lupe etc. § Cadrul didactic încorporează în centrele de activitate obiecte care provoacă imaginația copiilor (de exemplu, diverse "instrumente" cu care să deseneze, imprime în centrul *Artă*: periuțe de dinți, pămătuf, dopuri din plută etc.).	D	U	R

Standard C.2.2.: Cadrul didactic creează un <u>mediu fizic personalizat şi prietenos ce conferă identitate grupului de copii.</u>			
48. Mediul creat de cadrul didactic promovează la copii confort psihologic şi o atitudine pozitivă faţă de învăţare. § Cadrul didactic creează un climat psihologic în care copiii încearcă cu siguranţă lucruri noi, nu se tem să adreseze întrebări sau să greşească. § Mediul creat îi insuflă copilului încredere în sine (copilul ştie ce şi unde se află, de unde poate lua şi apoi pune la loc materialele de care are nevoie). § Materialele afişate pe pereţi reflectă procesul de învăţare (sunt expuse lucrările individuale sau colective, calendarul, graficele, studiul tematic etc.).	D	U	R
49. Creează un mediu de învăţare personalizat şi prietenos copiilor, promovând sensul de apartenenţă. § Foloseşte diverse oportunităţi de personalizare a învăţării (de exemplu, creează panouri interactive de tipul "Eu astăzi sunt aici", "Ce îmi place şi ce nu-mi place", "Ce vreau să aflu", panoul responsabilităţilor etc.). § Cadrul didactic îi face pe copii să se simtă mai confortabil încorporând elemente familiale, legate de casă (de exemplu, în grupele cu copii mai mici – fotografii ale familiei, obiecte aduse de acasă etc.).	D	U	R
50. Mediul creat de cadrul didactic invită părinţii ca parteneri la colaborare şi contribuie la spiritul de comunitate. § Mediul conţine elemente care reflectă aprecierea diversităţii şi respectul pentru valorile şi tradiţiile familiilor din care provin copiii. § Există un loc special rezervat pentru comunicarea cu familia (panouri informative-interactive care reflectă învăţarea curentă etc.). § Cadrul didactic utilizează diverse forme de implicare a membrilor familiilor în planificarea şi desfăşurarea activităţilor (de exemplu, panouri care solicită contribuţia adulţilor în susţinerea învăţării curente a copiilor: în calitate de experţi la studiul tematic etc.).	D	U	R
Standard C.2.3.: Cadrul didactic creează un <u>climat social</u> care promovează învăţarea.			
51. Încurajează atitudini reciproce grijulii şi respectuoase între copii, pentru a oferi încredere şi siguranţă în exprimarea liberă a acestora. § Promovează un comportament pro-social: modelează interacţiuni respectuoase în raport cu alţi adulţi şi cu copiii. § Modelează singur şi încurajează copiii să găsească soluţii în situaţii de conflict, să ştie să împartă jucăriile şi materialele cu alţi copii. § Îi încurajează pe copii să manifeste empatie pentru un copil care este trist sau nemulţumit.	D	U	R

52. Oferă multiple situații în care toți copiii să fie auziți și apreciați. § Prin propriul exemplu promovează la copii o *ascultare activă* (în cadrul întîlnirii de dimineață și altor activități în grup mare). § Utilizează eficient situațiile cotidiene pentru a-i învață pe copii cum să-i asculte pe ceilalți și să fie atenți unul față de celălalt, cum să-și aștepte rândul (de exemplu, la selectarea materialelor sau centrelor de activitate atunci când este un număr limitat de spații pentru activitate etc.). § Se asigură că fiecare copil își aduce contribuția în timpul activităților de grup. § Expune lucrările tuturor copiilor, cu numele acestora și data realizării lucrării, atât în sala de grupă, cât și pe hol, pentru a fi văzute de toată lumea, și are grijă să predomine lucrările mai recente (de exemplu, lucrări ce demonstrează deprinderi de scriere incipientă, reprezentări grafice, lucrări tridimensionale etc.) și ca o parte din ele să fie la nivelul ochilor copiilor.	D	U	R
53. Facilitează stabilirea unor relații de prietenie între copii care încurajează învățarea reciprocă. § Cadrul didactic oferă copiilor posibilități de a-și dezvolta deprinderi de comunicare legând prietenii, învățând strategii de soluționare a conflictelor și cultivându-și un comportament pro-social și o imagine pozitivă de sine. § Oferă limbaj adecvat pentru exprimarea emoțiilor și sentimentelor.	D	U	R
54. Demonstrează <u>înțelegerea cauzelor diverse ale comportamentelor nedor</u>ite, abordând strategii adecvate de prevenire a conflictelor dintre copii. § Utilizează metode pozitive de disciplinare, niciodată nu recurge la comportamente violente (verbale sau fizice). § Îi implică pe copii în stabilirea unor *reguli clare ale grupei* privind comportamentul și participarea în activități, discută cu ei des pre necesitatea acestora, manifestând respect pentru ideile și părerile fiecărui copil. § Anticipează și ia măsuri de prevenție, pentru a evita comportamentul nedorit.	D	U	R

D. Evaluarea învățării ***În calitatea mea de cadru didactic trebuie să ajut fiecare copil să aibă încredere în sine, lăudându-l când reușește, sprijinindu-l la nevoie și căutând soluții pentru problemele cu care se confruntă.***			
Standard D.1.: Cadrul didactic <u>utilizează permanent observarea</u>, pentru a înregistra date privind progresul copilului în toate domeniile de dezvoltare.			
55. Cadrul didactic utilizează zilnic observarea copiilor.	D	U	R

56. Cadrul didactic realizează observarea copiilor pentru a surprinde progresul înregistrat de copii <u>în toate domeniile de dezvoltare</u>. § Observările cadrului didactic vizează comportamente aparţinând domeniilor de dezvoltare prezentate în *Standardele de învăţare şi dezvoltare timpurie.*	D	U	R
57. Cadrul didactic păstrează un registru/dosar cu datele culese în urma observării copilului. § Registrul cu datele observării tuturor copiilor conţine: numele copilului, data calendaristică la care au fost înregistrate observările şi domeniul de dezvoltare de care ţine informaţia înregistrată.	D	U	R
Standard D.2.: Cadrul didactic <u>foloseşte evaluarea pentru a sprijini</u> dezvoltarea şi învăţarea la copil.			
58. Utilizează momentul evaluării pentru a scoate în evidenţă reuşitele copilului şi a încuraja învăţarea. § De exemplu, la aprecierea unei activităţi, cadrul didactic scoate în evidenţă ceea ce a reuşit copilul să facă şi îl încurajează pentru o viitoare experienţă.	D	U	R
59. Recunoaşte diferenţele individuale dintre copii în evaluarea acestora, având ca unic reper progresele anterioare ale copilului. § Apreciază individual copiii, fără a face comparaţii între ei, referindu-se la ceea ce au reuşit să facă mai bine decât într-o situaţie anterioară.	D	U	R
Standard D.3.: Cadrul didactic foloseşte <u>metode şi instrumente de evaluare</u> care sunt relevante pentru activităţile de învăţare realizate de copii şi adecvate vârstei acestora.			
60. Utilizează metode de evaluare ce corespund vârstei copiilor, obiectivelor de referinţă ale activităţilor de învăţare şi tipului de activitate în care este implicat copilul. § Utilizează permanent aprecieri verbale, laude, expune lucrările copiilor în spaţii amenajate în centrele de activitate, îi recompensează, la vârste mai mari, cu jetoane cu imagini (floricele, steguleţe etc.), realizează un portofoliu cu toate lucrările copiilor, le permite copiilor să ducă acasă o lucrare executată de ei sau invită părinţii să admire lucrările lor.	D	U	R
61. Utilizează şi elaborează instrumente de evaluare care apreciază măsura în care copilul deţine anumite cunoştinţe, manifestă anumite atitudini, deprinderi şi abilităţi, în strânsă corelaţie cu domeniile de dezvoltare ale acestuia.	D	U	R
62. Cadrul didactic deţine un portofoliu al fiecărui copil care conţine date privind progresele copiilor obţinute în urma observărilor şi evaluării în toate domeniile de dezvoltare (fizic, socioemoţional, cognitiv, atitudini în învăţare).	D	U	R

Standard D.3.: Cadrul didactic utilizează evaluarea, pentru a planifica mai riguros activitățile şi a organiza mediul de învățare adecvat cerințelor şi intereselor copiilor.			
63. În baza rezultatelor evaluării, cadrul didactic proiectează activități adaptate nevoilor individuale ale fiecărui copil, stimulând progresul copiilor.	D	U	R
64. Utilizează rezultatele evaluării pentru a organiza, modifica şi adapta mediul educațional astfel încât să creeze cât mai multe oportunități de învățare şi dezvoltare pentru toți copiii.	D	U	R
Standard D.4.: Cadrul didactic solicită şi utilizează informații despre experiențele anterioare ale copiilor, despre sănătate, nutriție, igienă, despre nevoile lor, despre comportamentele lor de învățare si progresele lor din discuțiile cu familia, copilul însuşi, pentru a evalua progresul copilului.			
65. Culege informații despre copil din discuții permanente cu familia acestuia (experiențe anterioare de învățare, sănătate, nutriție, igienă, interese, nevoi).	D	U	R
66. Corelează informațiile despre copil obținute de la familie cu rezultatele activității copilului în creşă/grădiniță pentru o evaluare cât mai fidelă şi validă a progresului înregistrat de acesta.	D	U	R

E. Dezvoltare profesională ***În meseria de cadru didactic, niciodată nu poți crede că ştii totul. Fiecare zi este o provocare, este o întrebare căreia trebuie să-i găsesc răspunsul...***			
Standard E.1.: Cadrul didactic consultă periodic materiale de specialitate în scopul îmbunătățirii competențelor sale profesionale.			
67. Este permanent în contact cu noile informații privind teoria şi practica didactică privind educația timpurie din publicațiile de specialitate.	D	U	R
68. Experimentează noi idei şi practici inspirate de materialele de specialitate, în scopul oferirii oportunităților de învățare şi dezvoltare cât mai adecvate şi eficiente pentru toți copiii.	D	U	R
Standard E.2.: Cadrul didactic participă periodic la cursuri de formare continuă			
69. Participă periodic la cursuri de formare continuă în domeniile profesionale specifice educației timpurii.	D	U	R
70. Selectează cursurile de formare şi perfecționare în funcție de nevoile de îmbunătățire a competențelor sale profesionale.	D	U	R
71. Utilizează în practica zilnică informațiile şi abilitățile noi achiziționate prin cursurile de formare continuă.	D	U	R

Standard E.3. Cadrul didactic reflectează permanent asupra activității sale profesionale, demonstrând capacitatea de a-şi motiva deciziile profesionale şi de a-şi îmbunătăţi practica zilnică în urma analizei rezultatelor profesionale obţinute.			
72. Reflectează permanent asupra rezultatelor practicii zilnice cu scopul de a o îmbunătăţi.	D	U	R
73. Poate aprecia punctele tari şi aspectele care necesită îmbunătăţiri ale activității sale profesionale ca urmare a reflecției asupra propriei practici.	D	U	R
74. Este capabil de a-şi motiva deciziile pedagogice în baza reflecției asupra activității sale zilnice şi a rezultatelor obținute.	D	U	R
Standard E.4.: Cadrul didactic utilizează lucrul în echipă cu alți colegi şi specialişti, pentru a-şi îmbunătăţi propriile practici educaţionale şi practicile familiilor în educația şi dezvoltarea copiilor mici.			
75. Colaborează cu colegi şi alți specialişti pentru a culege cât mai multe informaţii privind dezvoltarea copilului.	D	U	R
76. Se consultă cu alți colegi şi specialişti în proiectarea activităților pentru a asigura condiții optime care să răspundă nevoilor individuale de învăţare şi dezvoltare ale fiecărui copil.	D	U	R

F. Parteneriatul cu familia ***Succesul unei dezvoltări depline şi sănătoase a copilului depinde de convergenţa acțiunilor tuturor celor care îl înconjoară. Am nevoie de ajutorul părinţilor, precum şi părinţii au nevoie de ajutorul meu pentru a-i oferi copilului toate şansele pentru o educație de calitate.***			
Standard F.1.: Cadrul didactic recunoaşte importanța cunoaşterii mediului familial în care copilul creşte şi se dezvoltă.			
77. Se informează asupra contextului familial în care copilul s-a născut şi a crescut, prin discuții cu părinții acestuia, în scopul individualizării învăţării şi oferirii de sprijin optim pentru dezvoltarea acestuia.	D	U	R
78. Manifestă interes pentru cunoaşterea diversității de ordin economic, etnic, cultural, religios a familiilor, pentru a asigura oportunități egale tuturor copiilor şi o comunicare eficientă cu familiile acestora.	D	U	R
79. Valorifică experiențele familiale ale copiilor, pentru a reflecta în activitățile curente şi în mediul educațional diversitatea culturală a familiilor.	D	U	R

Standard F.2.: Cadrul didactic respectă calitatea părinților de primi educatori ai copilului, considerând importante aspirațiile, interesele şi dorințele acestora în privința propriului copil.			
80. Solicită informații părinților privind aşteptările, dorințele şi cerințele lor legate de dezvoltarea şi educația copiilor.	D	U	R
81. Respectă dorințele şi cerințele formulate de părinți în privința sănătății, dezvoltării şi educației propriului copil, asigurându-se de bunăstarea acestuia.	D	U	R
Standard F.3.: Cadrul didactic consideră fundamentală comunicarea permanentă cu părinții pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului şi bunăstarea acestuia.			
82. Utilizează metode informale şi formale de comunicare cu toți părinții pentru a culege cât mai multe informații despre copil, despre starea lui de sănătate, despre interesele şi dorințele lui, dar şi despre problemele acestuia. § Utilizează panouri pe care sunt afişate anunțuri/solicitări adresate părinților, carnețele de corespondență cu părinții. Utilizează spațiul destinat întâlnirilor cu părinții, discuțiilor individuale cu părinții etc.	D	U	R
83. Informează săptămânal părinții despre progresele înregistrate de copil în toate domeniile dezvoltării, precum şi despre dificultățile întâmpinate, pentru a putea lua decizii în comun.	D	U	R
84. Furnizează părinților informații, exemple de practici, sugestii privind dezvoltarea şi educația copilului, pentru a-i sprijini pe aceştia în realizarea rolurilor parentale.	D	U	R
85. Demonstrează competențe de comunicare cu părinții, reuşind să evite conflictele sau să le soluționeze cu rezultate optime pentru copil.	D	U	R
Standard F.4.: Cadrul didactic implică permanent familia în luarea de decizii privind educația şi dezvoltarea copilului.			
86. Implică părinții în luarea de decizii privind educația şi dezvoltarea copilului, în special în privința acelor aspecte ale dezvoltării care necesită mai multă atenție şi acțiuni specifice.	D	U	R
87. Stabileşte împreună cu părinții măsuri necesare pentru corectarea/recuperarea unor probleme de dezvoltare (prin acțiuni concertate ale cadrului didactic şi ale părinților sau prin apelul la alți specialişti).	D	U	R

Standard F.5.: Cadrul didactic încurajează prin forme variate participarea părinților la programul educațional al creșei/grădiniței.			
88. Invită părinții să participe periodic la activitățile curente desfășurate în grupa de creșă/grădiniță, pentru a observa copiii, a asista cadrul didactic în organizarea activităților etc.	D	U	R
89. Implică părinții sau alți membri ai familiei, valorificând disponibilitatea și experiența acestora, în planificarea și organizarea unor studii tematice, a unor evenimente speciale sau a unor sărbători etc.	D	U	R
90. Creează un spațiu în care părinții să dispună de resurse de informații privind educația și dezvoltarea copilului, să poată face schimb de opinii și să colaboreze pentru susținerea activităților realizate în creșă/grădiniță.	D	U	R
91. Organizează periodic întâlniri cu părinții, pentru a organiza, a dezbate și a lua decizii în comun privind programul de educație promovat de creșă/grădiniță.	D	U	R

GHID DE APLICARE

a Instrumentului de evaluare a competențelor profesionale ale cadrului didactic în baza Standardelor profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie

1. INTRODUCERE

Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie au ca principală misiune aceea de a asigura o pregătire de calitate tuturor cadrelor didactice în scopul oferirii tuturor condițiilor pentru o învățare şi dezvoltare deplină a copiilor.

Instrumentul de evaluare a competențelor profesionale ale cadrului didactic din educația timpurie a fost elaborat pe baza standardelor profesionale ale cadrului didactic.

Acest instrument poate fi utilizat:

- pentru a evalua nivelul competențelor profesionale ale cadrului didactic în toate cele şase domenii pentru care au fost elaborate standardele profesionale, fie la nivel individual, fie la nivel instituțional;
- pentru autoevaluarea cadrelor didactice în scopul realizării unei educații timpurii de calitate centrate pe copil;
- pentru orientarea unor procese decizionale legate de politici educaționale în domeniul educației timpurii (calitatea pregătirii cadrelor din domeniu, calitatea programelor de formare inițială şi continuă etc.);
- pentru dezvoltarea unei înțelegeri aprofundate a bunelor practici de educație centrată pe copil în cadrul cursurilor de formare inițială şi continuă a cadrelor didactice;
- pentru optimizarea calității practicilor educaționale timpurii în diverse contexte – programe de durată lungă şi scurtă, în creşe/grădinițe de copii, centre comunitare pentru copii şi familii etc.

2. STRUCTURA INSTRUMENTULUI

Formularul are la bază *Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie*, care sunt structurate pe domenii, subdomenii şi standarde după cum urmează:

A. Domeniul: Concepția despre copil şi educație timpurie

Standard A.1.: Individualizarea învățării
Standard A.2.: Abordarea integrată a dezvoltării copilului
Standard A.3.: Specificul învățării în perioada timpurie
Standard A.4.: Incluziunea socială

B. Domeniul: Planificarea învățării

Standard B.1.: Planificarea pe termen scurt şi termen lung (zilnică şi săptămânală)
Standard B.2.: Abordarea integrată a curriculumului prin planificare
Standard B.3.: Planificarea ca proces participativ

C. Domeniu: Organizarea învățării

C.1. Subdomeniu: Strategii didactice
Standard C.1.1.: Strategii pentru învățare activă
Standard C.1.2.: Jocul ca formă integratoare a învățării şi dezvoltării
Standard C 1.3.: Strategii interactive
Standard C 1.4.: Corelarea formelor de activitate cu vârsta copiilor, obiectivele de referință şi sarcinile elaborate
Standard C 1.5.: Crearea oportunităților de alegere şi luare a deciziilor
Standard C 1.6.: Valorificarea oportunităților de învățare neplanificate

C.2. Subdomeniu: Mediul de învățare
Standard C 2.1.: Recunoaşterea impactului mediului asupra învățării şi dezvoltării
Standard C 2.2.: Crearea unui mediu personalizat şi prietenos copilului
Standard C 2.3.: Climatul social în promovarea învățării

D. Domeniu: Evaluarea învățării

Standard D.1.: Observarea copilului (înregistrarea observațiilor privind progresele în dezvoltarea copilului pe cele patru domenii definite prin Standardele de Învățare şi Dezvoltare a copilului: cognitiv, socioemoțional, fizic şi sănătate, atitudine în învățare)

Standard D.2.: Utilizarea diverselor forme de evaluare a copilului
Standard D.3.: Înregistrarea progreselor copilului
Standard D.4.: Dezvoltarea de obiective pe termen scurt şi termen mediu de dezvoltare individuală a copilului în baza rezultatelor evaluării

E. Domeniu: Dezvoltarea profesională

Standard E.1.: Consultarea de materiale de specialitate
Standard E.2.: Participarea la cursuri de formare continuă şi perfecţionare
Standard E.3.: Reflecţie asupra propriei activităţi pentru îmbunătăţirea rezultatelor
Standard E.4.: Lucrul în echipă cu cadre didactice şi alţi specialişti pentru îmbunătăţirea activităţii didactice

F. Domeniu: Parteneriatul cu familia

Standard F.1.: Cunoaşterea nevoilor şi intereselor părinţilor privind dezvoltarea copilului, a contextului sociocultural al familiei
Standard F.2.: Informarea permanentă a părinţilor privind progresele şi problemele copilului în dezvoltare
Standard F.3.: Colaborarea cu părinţii în luarea de decizii privind dezvoltarea copilului
Standard F.4.: Stimularea participării părinţilor la activităţile programului educaţional

Fiecare *Standard* este explicitat prin *Indicatori*, care sunt ocazional însoţiţi de *Exemple practice*. Exemplele sunt menite să ghideze evaluatorul în aprecierea Indicatorilor care pot prezenta unele dificultăţi, în special, în virtutea faptului că se referă la concepte utilizate în cadrul noii paradigme educaţionale, centrate pe copil.

Instrumentul conţine două coloane, coloana din partea stângă conţinând indicatorii cu exemplele, iar coloana din dreapta, scala de notare.

Se va nota doar Indicatorul (a se vedea Scala de notare), exemplele servind drept repere. Ele pot fi observate la moment sau evaluatorul poate găsi alte probe prin care indicatorul se face prezent în timpul evaluării:

Domeniu ⇒	A. Concepţia despre copil şi educaţie timpurie	
Standard ⇒	**A.1. Cadrul didactic răspunde necesităţilor unice de învăţare şi dezvoltare ale fiecărui copil şi asigură susţinerea necesară pentru ca toţi copiii să-şi realizeze întregul potenţial**	
Indicator ⇒	***Respectă interesele şi nevoile de dezvoltare ale copilului şi oferă oportunităţi pentru exprimarea lor.***	D U R
• Exemplu ⇒	• Facilitează integrarea copiilor noi, uşurându-le tranziţia de acasă la grădiniţă (de exemplu, permite ca membrul familiei să se afle alături de copil, face adaptări la program, permite copilului să vină cu jucăria preferată etc.)	
• Exemplu ⇒	• Recunoaşte necesităţile individuale ale copiilor din grupă (de exemplu, nevoia de odihnă şi activitate dinamică, de alimentaţie, nevoia de a se socializa sau de a fi câtva timp singur/de a observa etc.)	

Cod de notare:
Pentru notarea frecvenţei de manifestare a indicatorului sunt utilizate următoarele codificări care arată că practicile vizate de indicator sunt observabile:
D – deseori
U – uneori
R – rareori

3. CUM SE UTILIZEAZĂ INSTRUMENTUL?

Evaluarea se face cu scopul de a-i oferi un sprijin cadrului didactic şi de aceea evaluatorul trebuie să cunoască scopurile profesionale ale acestuia, pentru ca, utilizând informația obținută în urma evaluării, împreună cu cadrul didactic să identifice laturile forte şi laturile care necesită îmbunătățire în practica acestuia şi să elaboreze un plan concret de acțiune.

Scopul acestui proces este de a crea un context pozitiv pentru creşterea profesională a cadrelor didactice şi de a spori calitatea practicilor educaționale. De aceea este important ca evaluatorul să discute cu cadrul didactic despre procesul de evaluare şi să se asigure că acesta cunoaşte *Standardele Profesionale* înainte de a începe evaluarea. În cadrul acestei abordări a dezvoltării profesionale, care se bazează pe laturile forte ale cadrului didactic, este foarte important ca evaluatorul să ia notițe detaliate atât despre interacțiunile pozitive, cât şi despre cele negative. Cadrul didactic va fi informat despre rezultate într-o manieră care l-ar ajuta cel mai bine să-şi identifice scopurile pentru îmbunătățirea propriilor practici şi să se încreadă în ceea ce face bine la moment. Aici sunt foarte utile referințele evaluatorului la activități şi interacțiuni concrete.

Nu în toate cazurile este posibil să se noteze indicatorul în baza practicilor observate. Şi totuşi, toți *Indicatorii* urmează să fie notați în baza a ceea ce se întâmplă regulat, în mod tipic, şi nu în baza celor dorite sau presupuse. După evaluare, evaluatorul îi poate adresa cadrului didactic întrebări deschise despre Indicatorul la care se cer clarificări. O întrebare deschisă – de tipul „Cum interacționați cu părinții?" – este una care nu sugerează răspunsul. Este important ca evaluatorul să nu-şi facă notarea în baza cerințelor curriculare sau a ceea ce consideră că ar trebui să se întâmple.

Unii dintre indicatori pot fi apreciați doar în urma observării activității cadrului didactic pentru mai multe zile, alții prin alte metode de culegere a datelor, precum: analiza documentelor pedagogice (planificarea didactică, portofoliile copiilor, registrul cu înregistrări ale observărilor copiilor, comunicarea scrisă cu părinții etc.), interviu individual cu cadrul didactic sau cu alte persoane (părinți, director).

Rezultatele notării pot fi utilizate în mod diferit. De exemplu, se va calcula numărul de răspunsuri bifate **D**(eseori), **U**(uneori) şi **R**(areori) la fiecare standard şi la fiecare domeniu, pentru a stabili care standard este mai bine acoperit în planul competențelor şi care necesită o mai mare atenție. La fel, pot fi comparate rezultatele pe domenii. Pentru a urmări schimbările în dinamică, rezultatele primei observări vor fi comparate cu cele obținute în cadrul evaluărilor ulterioare.

Se poate realiza un grafic individual al fiecărui domeniu sau un profil al competențelor unind valorile scalei prin traversarea coloanelor de sus în jos.

Exemplu:

A. Concepția despre copil şi educație timpurie			
Standard A.1.: Cadrul didactic răspunde necesităților unice de învățare şi dezvoltare ale fiecărui copil şi asigură susținerea necesară pentru ca toți copiii să-şi realizeze întregul potențial.			
1. Recunoaşte unicitatea fiecărui copil şi creează oportunități de a progresa interacționând frecvent cu fiecare, manifestând afecțiune. interes şi respect.	**D**	U	R
2. Respectă interesele şi nevoile de dezvoltare ale copilului şi oferă oportunități pentru exprimarea lor.	D	**U**	R
3. Respectă ritmul individual de dezvoltare al fiecărui copil.	**D**	U	R
Standard A.2.: Cadrul didactic abordează dezvoltarea copilului în mod integrat, asigurând în egală măsură dezvoltarea acestuia pe plan cognitiv, socioemoțional şi fizic.			
4. Recunoaşte interdependența domeniilor de dezvoltare a copiilor prin acordarea unei atenții egale pentru fiecare dintre ele în proiectarea activităților zilnice.	**D**	U	R

***5. Propune copiilor activități cu caracter integrat care solicită dezvoltarea copiilor sub toate aspectele*.**	D	**U**	R
6. Utilizează orice moment al zilei, pentru a realiza integrarea cunoştinţelor, deprinderilor şi abilităţilor dobândite.	D	U	**R**

Cu cât curba este mai puţin sinusoidală şi se află în registrul primei valori a scalei, cu atât competenţele cadrului didactic sunt mai aproape de aşteptările formulate prin standarde. Cu cât această curbă este distribuită mai mult pe cele trei valori ale scalei sau se restrânge în zona ultimei valori (R), cu atât competenţele cadrului didactic sunt mai inconsistente sau chiar neconforme cu aşteptările formulate prin standardele profesionale şi necesită sprijin în îmbunătățirea performanţelor sale profesionale.

Alături de *Instrumentul de evaluare*, care va fi completat în urma observării şi a utilizării şi a altor metode de culegere a datelor, evaluatorul la anexa *Formularul de culegere a datelor* în care se vor regăsi contextele în care au fost culese datele pentru fiecare indicator:

- exemple de comportamente/activități, sarcini/contexte de învățare/observate;
- întrebări adresate şi răspunsuri obţinute de la subiectul evaluării sau alte persoane, pentru aflarea anumitor informaţii referitoare la unii indicatori;
- documente analizate din care au fost culese informaţii.

Toate aceste informaţii reprezintă argumente în favoarea acordării uneia dintre valorile scalei de notare: Deseori, Uneori, Rareori.

4. CÂND SE UTILIZEAZĂ INSTRUMENTUL?

Se recomandă ca, în scop de susținere a creşterii profesionale, *Instrumentul de evaluare* să fie utilizat cel puțin de două ori pe an (perioada de evaluare durând cel mult o săptămână), dar nu mai frecvent decât o dată la trei luni, pentru a permite cadrului didactic să aplice planul de acțiuni în scopul optimizării propriilor practici.

FORMULAR de înregistrare a datelor

A. Concepția despre copil şi educație timpurie	
Standard A.1.: Cadrul didactic <u>răspunde necesităților unice de învățare şi dezvoltare ale fiecărui copil</u> şi asigură susținerea necesară pentru ca toți copiii să-şi realizeze întregul potențial.	
Indicator	***Comentarii, observații***
1. Recunoaşte unicitatea fiecărui copil şi creează oportunități de a progresa interacționând frecvent cu fiecare, manifestând afecțiune, interes şi respect.	
2. Respectă interesele şi nevoile de dezvoltare ale copilului şi oferă oportunități pentru exprimarea lor.	
3. Respectă ritmul individual de dezvoltare al fiecărui copil.	
Standard A.2.: Cadrul didactic <u>abordează dezvoltarea copilului în mod integrat</u>, asigurând în egală măsură dezvoltarea acestuia pe plan cognitiv, socioemoțional şi fizic.	
4. Recunoaşte interdependența domeniilor de dezvoltare a copiilor prin acordarea unei atenții egale pentru fiecare dintre ele în proiectarea activităților zilnice.	
Indicator	***Comentarii, observații***
5. Propune copiilor activități cu caracter integrat care solicită dezvoltarea copiilor sub toate aspectele.	

6. Utilizează orice moment al zilei pentru a realiza integrarea cunoştinţelor, deprinderilor şi abilităţilor dobândite.	
Standard A.3.: Cadrul didactic cunoaşte specificitatea procesului de învăţare la copil de la naştere la 7 ani.	
7. Respectă particularităţile dezvoltării copilului pentru fiecare etapă de vârstă de la naştere la 7 ani, sub toate aspectele (cognitiv, socioemoţional, fizic), prin toate deciziile didactice curente.	
8. Înţelege felul în care fiecare copil îşi construieşte imaginea lumii şi creează oportunităţi de învăţare care reflectă această înţelegere.	
Standard A.4.: Cadrul didactic promovează incluziunea socială, oferind tuturor copiilor oportunităţi egale de dezvoltare şi învăţare, respectând valorile bazate pe drepturile omului, principiile unei societăţi democratice deschise, promovând toleranţa faţă de tot ce este diferit prin respectarea diversităţii.	
Indicator	***Comentarii, observaţii***
9. Promovează respectul pentru diversitate datorată sexului, rasei, religiei, etniei, culturii, limbii, structurii familiei, nivelului socioeconomic, vârstei, abilităţilor.	
10. Propune activităţi ce valorifică diversitatea copiilor şi familiilor.	

11. Creează oportunități egale de dezvoltare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale.	
12. Comunică cu toți copiii pe un ton cald, prietenos, ce conferă încredere, confort afectiv, siguranță, securitate.	
13. Mediază conflictele dintre copii cu scopul de a promova înțelegerea, respectul reciproc, acceptarea şi respectarea diversității.	

B. Planificarea învățării	
Standard B.1.: Cadrul didactic realizează planificări zilnice şi săptămânale bine structurate, echilibrate, care se bazează pe cunoaşterea dezvoltării copilului, pe o bună cunoaştere a copiilor din grupă şi pe obiectivele ariilor curriculare.	
Indicator	***Comentarii, observații***
14. Cadrul didactic recunoaşte importanța unei planificări zilnice şi săptămânale bine echilibrate.	
15. Planificarea zilnică denotă abilitatea cadrului didactic de a reflecta critic asupra obiectivelor imediate realizate, de a le corela cu obiectivele propuse în planificarea săptămânală şi de a face ajustările necesare.	

16. Planificarea este bine structurată, dar şi suficient de flexibilă, permiţând adaptări şi modificări necesare pentru a le asigura tuturor copiilor posibilităţi optime de învăţare şi dezvoltare.	
17. Include în planurile zilnice o varietate de activităţi pentru a satisface diversele nevoi, abilităţi şi stiluri de învăţare ale copiilor.	
Indicator	***Comentarii, observaţii***
18. Atât planificarea zilnică, cât şi cea săptămânală promovează o abordare holistă asupra dezvoltării copilului şi un mod integrat de abordare a curriculumului.	
Standard B.2.: Cadrul didactic realizează planificări zilnice şi săptămânale care reflectă abordarea integrată a curriculum-ului.	
19. Planifică unităţi tematice în care conţinuturile sunt strâns legate între ele şi care contribuie la o învăţare semnificativă.	
20. Experienţele de învăţare planificate de educator sunt integrate şi favorizează explorarea în mod global (şi nu fragmentat) a mai multor domenii de cunoaştere, ajutându-i pe copii la stabilirea legăturilor dintre lucruri.	
21. Planificarea unităţilor/proiectelor tematice reflectă capacitatea cadrului didactic de a respecta o succesiune logică a etapelor de desfăşurare a acestora şi de a le adecva la vârsta, nivelul de interes şi nevoile specifice (individuale şi de grup) ale copiilor.	
22. Planifică modalităţi de finalizare a unităţilor/ proiectelor tematice care să integreze cunoştinţele interdisciplinare şi deprinderile achiziţionate şi să permită fiecărui copil să simtă plăcerea reuşitei.	

Standard B.3.: Planificarea activităților este un proces participativ, în care sunt implicați copiii şi familiile lor, pentru a le oferi copiilor oportunități optime de dezvoltare şi învățare.	
Indicator	***Comentarii, observații***
23. Este receptiv la sugestiile copiilor şi capabil să-şi ajusteze planurile în acord cu acestea.	
24. Implică familia în planificarea unităților tematice şi a altor activități de învățare din clasă.	

C. Organizarea învățării	
C.1. Subdomeniu: Strategii didactice	
Standard C.1.1.: Cadrul didactic cunoaşte şi utilizează diverse strategii care contribuie la învățarea activă, la construirea de către copii a propriilor cunoştințe, la dezvoltarea de deprinderi şi abilități.	
25. În baza bunei cunoaşteri a copiilor şi a obiectivelor curriculare, selectează adecvat activități din spectrul larg de opțiuni: de la cele inițiate de adult la cele inițiate de copil, de la cele de liberă explorare la cele modelate de cadrul didactic.	
Indicator	***Comentarii, observații***
26. Demonstrează înțelegerea rolului său de facilitator al învățării copilului.	

27. Foloseşte interesul şi curiozitatea copiilor față de lumea înconjurătoare, pentru a-i antrena în explorarea unor conținuturi noi prin intermediul întrebărilor deschise.	
28. Ajută copiii să facă conexiuni între concepte şi deprinderi noi şi cunoştințele anterioare (evocare şi realizare a sensurilor).	
Standard C.1.2.: Cadrul didactic demonstrează competență în utilizarea jocului ca formă integratoare pentru stimularea învățarii şi dezvoltării.	
29. Recunoaşte valoarea supremă a jocului (înțeles în sens larg) pentru învățarea şi dezvoltarea copiilor sub toate aspectele.	
30. Ştie să creeze şi mențină situații care îmbogățesc şi extind jocul copiilor.	
Indicator	***Comentarii, observații***
31. Ia permanent decizii strategice conştiente legate de rolul său şi rolul copilului în construirea propriei învățări prin joc.	
Standard C.1.3.: Cadrul didactic utilizează strategii predominant interactive.	
32. Oferă proiecte la care copiii să lucreze în cooperare.	

33. Creează situații în care copiii să învețe unul de la altul.	
34. Pune la dispoziția copiilor materiale cu caracter deschis ce stimulează dezvoltarea.	
Standard: C.1.4. Cadrul didactic corelează obiectivele de referință ale ariilor curriculare cu conținuturile învățării, cu sarcinile de învățare, cu formele de organizare a lucrului cu copiii ținând de particularitățile de vârstă ale copiilor și experiențele de învățare anterioare.	
35. Corelează obiectivele de referință din diferite arii curriculare, pentru a realiza integrarea lor în activitățile/studiile tematice.	
Indicator	***Comentarii, observații***
36. Propune pentru lucru în grup mare sau mic sarcini adecvate formelor selectate.	
37. Utilizează diverse forme de organizare a activității copiilor (în grup mare, grup mic, perechi, individual), potrivindu-le la obiectivele propuse și respectând nevoile individuale și de grup ale copiilor.	
38. Corelează conținuturile activităților cu vârsta copiilor și cu cunoștințele anterioare ale acestora.	

Standard C.1.5.: Cadrul didactic creează pentru copii multiple oportunităţi de alegere şi luare a deciziilor.	
39. Planifică situaţii de învăţare cu caracter deschis, sarcini cu mai multe posibilităţi de realizare, materiale diverse din care să aleagă.	
Indicator	***Comentarii, observaţii***
40. Oferă copiilor posibilitatea de a face alegeri conştiente din alternativele existente şi a-şi asuma responsabilitate pentru alegerea făcută.	
Standard C.1.6.: Cadrul didactic exploatează maximal oportunităţile de învăţare ale perioadelor de rutină şi adoptă atitudini flexibile şi creative în faţa unor momente neplanificate.	
41. Foloseşte rutina zilei ca sursă de învăţare semnificativă.	
42. Recunoaşte şi exploatează oportunităţile de învăţare, care apar inopinat, spontan şi care suscită interesul copiilor, pentru a le dezvolta limbajul, a învăţa noi concepte şi deprinderi.	
C. Organizarea învăţării	
C.2. Subdomeniu: Mediul de învăţare	
Standard C.2.1.: Cadrul didactic înţelege impactul puternic al mediului asupra învăţării şi dezvoltării copiilor şi le asigură un mediu în care fiecare copil să se dezvolte şi să înveţe în conformitate cu nevoile, interesele şi abilităţile sale.	
43. Creează un mediu fizic atractiv şi plăcut, care îi ajută pe copii să se simtă în securitate şi confortabil.	

Indicator	*Comentarii, observații*
44. Organizarea mediului corespunde necesităților diferitor grupuri de vârstă şi ale fiecărui copil în parte, precum şi necesităților dictate de conținuturile studiate.	
45. Spațiul fizic pregătit de cadrul didactic facilitează managementul grupei de copii şi îi permite utilizarea diverselor forme de lucru: individual, perechi, grup mic, grup mare.	
46. Mediul este bine organizat şi promovează învățarea activă şi independentă.	
47. Selectează materiale legate de toate ariile curriculare şi domeniile de dezvoltare, astfel încât să stimuleze explorarea, experimentarea, descoperirea şi învățarea conceptuală.	
Standard C.2.2.: Cadrul didactic creează un mediu fizic personalizat şi prietenos ce conferă identitate grupului de copii.	
48. Mediul creat de cadrul didactic promovează la copii confort psihologic şi o atitudine pozitivă față de învățare.	
Indicator	*Comentarii, observații*
49. Creează un mediu de învățare personalizat şi prietenos copiilor, promovând sensul de apartenență.	

50. Mediul creat de cadrul didactic invită părinţii ca parteneri la colaborare şi contribuie la spiritul de comunitate.	
Standard C.2.3.: Cadrul didactic creează un climat social care promovează învățarea.	
51. Încurajează atitudini reciproce grijulii şi respectuoase între copii, pentru a oferi încredere şi siguranţă în exprimarea liberă a acestora.	
52. Oferă multiple situații în care toți copiii să fie auziți şi apreciați.	
53. Facilitează stabilirea unor relații de prietenie între copii care încurajează învățarea reciprocă.	
Indicator	***Comentarii, observații***
54. Demonstrează înțelegerea cauzelor diverse ale comportamentelor nedorite, abordând strategii adecvate de prevenire a conflictelor dintre copii.	

D. Evaluarea învățării	
Standard D.1.: Cadrul didactic utilizează permanent observarea, pentru a înregistra date privind progresele copilului în toate domeniile dezvoltării.	
55. Cadrul didactic utilizează zilnic observarea copiilor.	
56. Cadrul didactic realizează observarea copiilor, pentru a suprinde progresul înregistrat de copii în toate domeniile de dezvoltare.	
57. Cadrul didactic păstrează un registru/dosar cu datele culese în urma observării copilului.	
Standard D.2.: Cadrul didactic foloseşte evaluarea, pentru a sprijini dezvoltarea şi învățarea la copil.	
Indicator	***Comentarii, observații***
58. Utilizează momentul evaluării, pentru a scoate în evidență reuşitele copilului şi a încuraja învățarea.	
59. Recunoaşte diferențele individuale dintre copii în evaluarea acestora, având ca unic reper progresele anterioare ale copilului.	
Standard D.3.: Cadrul didactic foloseşte metode şi instrumente de evaluare care sunt relevante pentru activitățile de învățare realizate de copii şi adecvate vârstei acestora.	
60. Utilizează metode de evaluare ce corespund vârstei copiilor, obiectivelor de referință ale activităților de învățare şi tipului de activitate în care este implicat copilul.	

61. Utilizează şi elaborează instrumente de evaluare care apreciază măsura în care copilul deţine anumite cunoştinţe, manifestă anumite atitudini, deprinderi şi abilităţi, în strânsă corelaţie cu domeniile de dezvoltare ale acestuia.	
62. Cadrul didactic deţine un portofoliu al fiecărui copil care conţine date privind progresele copiilor obţinute în urma observărilor şi evaluării în toate domeniile de dezvoltare (fizic, socioemoţional, cognitiv, atitudini în învăţare).	
Standard D.3.: Cadrul didactic utilizează evaluarea, pentru a planifica mai riguros activităţile şi a organiza mediul de învăţare mai adecvat cerinţelor şi intereselor copiilor.	
Indicator	***Comentarii, observaţii***
63. În baza rezultatelor evaluării, cadrul didactic proiectează activităţi adaptate nevoilor individuale ale fiecărui copil, stimulând progresul copiilor.	
64. Utilizează rezultatele evaluării pentru a organiza, modifica şi adapta mediul educaţional astfel încât să creeze cât mai multe oportunităţi de învăţare şi dezvoltare tuturor copiilor.	
Standard D.4.: Cadrul didactic solicită şi utilizează informaţii despre experienţele anterioare ale copiilor, despre sănătate, nutriţie, igienă, despre nevoile lor, despre comportamentele lor de învăţare şi progresele lor din discuţiile cu familia, copilul însuşi, pentru a evalua progresul lui.	
65. Culege informaţii despre copil prin discuţii permanente cu familia acestuia (experienţe anterioare de învăţare, sănătate, nutriţie, igienă, interese, nevoi).	
66. Corelează informaţiile despre copil obţinute de la familie cu rezultatele activităţii copilului în creşă/grădiniţă pentru o evaluare cât mai fidelă şi validă a progresului înregistrat de acesta.	

E. Dezvoltare profesională	
Standard E.1.: Cadrul didactic consultă periodic materiale de specialitate în scopul îmbunătățirii competențelor sale profesionale.	
Indicator	***Comentarii, observații***
67. Este permanent în contact cu noile ce țin de privind teoria şi practica didactică privind educația timpurie din publicațiile de specialitate.	
68. Experimentează noi idei şi practici inspirate de materialele de specialitate, cu scopul de a oferi copiilor oportunități de învățare şi dezvoltare cât mai adecvate şi eficiente.	
Standard E.2.: Cadrul didactic participă periodic la cursuri de formare continuă.	
69. Participă periodic la cursuri de formare continuă în domeniile profesionale specifice educației timpurii.	
70. Selectează cursurile de formare continuă în funcție de nevoile de îmbunătățire a competențelor sale profesionale.	
Indicator	***Comentarii, observații***
71. Utilizează în practica zilnică informațiile şi abilitățile noi achiziționate prin cursurile de formare continuă.	

Standard E.3. Cadrul didactic reflectează permanent asupra activităţii sale profesionale, demonstrând capacitatea de a-şi motiva deciziile profesionale şi de a-şi îmbunătăţi practica zilnică în urma analizei rezultatelor profesionale obţinute.	
72. Reflectează permanent asupra rezultatelor practicii zilnice cu scopul de a o îmbunătăţi.	
73. Poate aprecia punctele tari şi aspectele care necesită îmbunătăţiri ale activităţii sale profesionale ca urmare a reflecţiei asupra propriei practici.	
74. Este capabil de a-şi motiva deciziile pedagogice în baza reflecţiei asupra activităţii sale zilnice şi a rezultatelor obţinute.	
Standard E.4.: Cadrul didactic utilizează lucrul în echipă cu alţi colegi şi specialişti, pentru a-şi îmbunătăţi propriile practici educaţionale şi practicile familiilor în educaţia şi dezvoltarea copiilor mici.	
75. Colaborează cu colegi şi alţi specialişti pentru a culege cât mai multe informaţii privind dezvoltarea copilului.	
Indicator	***Comentarii, observaţii***
76. Se consultă cu alţi colegi şi specialişti în proiectarea activităţilor, în vederea asigurării condiţiilor optime pentru a putea răspunde nevoilor individuale de învăţare şi dezvoltare ale fiecărui copil.	

F. Parteneriatul cu familia	
Standard F.1.: Cadrul didactic recunoaşte importanța cunoaşterii mediului familial în care copillul creşte şi se dezvoltă.	
77. Se informează asupra contextului familial în care copilul s-a născut şi a crescut, prin discuții cu părinții acestuia, în scopul individualizării învățării, şi oferirea de sprijin optim pentru dezvoltarea acestuia.	
78. Manifestă interes pentru cunoaşterea diversității de ordin economic, etnic, cultural, religios a familiilor, pentru a asigura oportunități egale tuturor copiilor şi o comunicare eficientă cu familiile acestora.	
79. Valorifică experiențele familiale ale copiilor, pentru a reflecta în activitățile curente şi în mediul educațional diversitatea culturală a familiilor.	
Standard F.2.: Cadrul didactic respectă calitatea părinților de primi educatori ai copilului, considerând importante aspirațiile, interesele şi dorințele acestora în privința propriului copil.	
Indicator	***Comentarii, observații***
80. Solicită informații părinților privind aşteptările, dorințele şi cerințele lor privind dezvoltarea şi educația copiilor.	
81. Respectă dorințele şi cerințele formulate de părinți în privința sănătății, dezvoltării şi educației propriului copil, asigurându-se de bunăstarea acestuia.	
Standard F.3.: Cadrul didactic consideră fundamentală comunicarea permanentă cu părinții, pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului şi bunăstarea acestuia.	
82. Utilizează metode informale şi formale de comunicare cu toți părinții, pentru a culege cât mai multe informații despre copil, despre starea lui de sănătate, despre interesele şi dorințele lui, dar şi despre problemele acestuia.	

83. Informează săptămânal părinții cu privire la progresele înregistrate de copil în toate domeniile dezvoltării, precum şi despre dificultățile întâmpinate pentru a lua decizii în comun.	
Indicator	***Comentarii, observații***
84. Furnizează părinților informații, exemple de practici, sugestii privind dezvoltarea şi educația copilului, pentru a-i sprijini pe aceştia în realizarea rolurilor parentale.	
85. Demonstrează competențe de comunicare cu părinții, reuşind să evite conflictele sau să le soluționeze cu rezultate optime pentru copil.	
Standard F.4.: Cadrul didactic implică permanent familia în luarea de decizii privind educația şi dezvoltarea copilului.	
86. Implică părinții în luarea de decizii privind educația şi dezvoltarea copilului, în special în privința acelor aspecte ale dezvoltării care necesită mai multă atenție şi acțiuni specifice.	
87. Stabileşte împreună cu părinții măsuri necesare pentru corectarea/recuperarea unor probleme de dezvoltare (prin acțiuni concertate ale cadrului didactic şi ale părinților sau prin apelul la alți specialişti).	
Standard F.5.: Cadrul didactic încurajează prin forme variate participarea părinților la programul educațional al creşei/grădiniței.	
88. Invită părinții să participe periodic la activitățile curente desfăşurate în grupa de creşă/grădiniță, pentru a observa copiii, a asista cadrul didactic în organizarea activităților etc.	

Indicator	***Comentarii, observații***
89. Implică părinții sau alți membri ai familiei, valorificând disponibilitatea şi experiența acestora, în planificarea şi organizarea unor studii tematice, a unor evenimente speciale sau a unor sărbători etc.	
90. Creează un spațiu în care părinții să dispună de resurse de informații privind educația şi dezvoltarea copilului, să poată face schimbări de opinii şi să colaboreze pentru susținerea activităților realizate în creşă/grădiniță.	
91. Organizează periodic întâlniri cu părinții, pentru a organiza, a dezbate şi a lua decizii în comun privind programul de educație promovat de creşă/grădiniță.	